

แนวทางการกำหนดทำที่และนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทย
ท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ

โดย

พลโท วีรชน สุคนธปฎิภาค

รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐

ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ พุทธศักราช ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑

แนวทางการกำหนดทำที่และนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทย
ท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง แนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมของไทยท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเศมหาอำนาจ

ผู้วิจัย พลโท วีรชน สุคนธปฏิภาค

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในห้วง 10 ปีที่ผ่านมาสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงทั่วโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัต เนื่องจากการขยายอิทธิพลของประเศมหาอำนาจ ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ กับประเศรอบบ้านในประเด็นข้อพิพาทเรื่องสิทธิการถือครองดินแดน ปัญหาการแย่งชิงและเข้าถึงแหล่งพลังงาน ฯลฯ ส่งผลให้หลาย ๆ ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต่างปรับยุทธศาสตร์และนโยบายเพื่อความอยู่รอดซึ่งหนึ่งในนโยบายดังกล่าวคือ การแสวงความสัมพันธ์ด้วยการขยายอิทธิพลของประเศตนเองเข้าไปในภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีความพร้อมทั้งทรัพยากร แหล่งพลังงาน เพื่อรักษาไว้ซึ่งอิทธิพลและผลประโยชน์ของรัฐตน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพด้านการทหารเพื่อป้องกันตนเอง ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและเสริมสร้างความสมดุล โดยเฉพาะประเศมหาอำนาจที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านความมั่นคง และด้านเศรษฐกิจต่อประเศมหาอำนาจ การขยายบทบาทของประเศมหาอำนาจในภูมิภาคอาเซียน ที่เด่นชัด ได้แก่ การดำเนินตามยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) ขณะที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาภายในประเศเพื่อสร้างผลงานตามนโยบาย America First ของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ซึ่งการดำเนินนโยบายในการต่อต้านการกีดกันรายได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับบางประเทศ ทั้งนี้ แม้รัฐบาลสหรัฐฯ จะยังคงดำรงยุทธศาสตร์ Rebalancing และแสวงหาการสนับสนุนจากมิตรประเทศในภูมิภาคอาเซียน แต่อิทธิพลและความช่วยเหลือของจีนต่อประเศในภูมิภาค ที่มีมาอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติที่ประเศนั้นๆ ต้องการได้ส่งผลกระทบต่อการขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ต่อประเศ ต่างๆ ในภูมิภาคอย่างชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในกัมพูชาและฟิลิปปินส์ สำหรับรัสเซียจะคล้ายกับจีน จากมุมมองที่ต้องการให้เกิดภาพ “การเมืองโลกแบบหลายขั้วอำนาจ” จึงคาดว่าในอนาคต ความร่วมมือดังกล่าว จะทำให้ทั้งสองประเศมีขีดความสามารถในการคานอำนาจและท้าทายอำนาจของสหรัฐฯ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียน สำหรับประเศไทยนั้น การเข้ามาของประเศมหาอำนาจในภูมิภาคอาเซียนล้วนมีเป้าหมายเพื่อต้องการขยายอิทธิพล และดำรงอิทธิพล เพื่อผลประโยชน์ของประเศตน

ด้วยเหตุนี้ การปฏิสัมพันธ์กับประเศมหาอำนาจทั้งจีนและสหรัฐฯ จึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและสมดุล เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์กับมิตรประเทศอื่นๆ ดังนั้นการดำเนิน

นโยบายเชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ในครั้งนี้จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ไทยควรติดตามและศึกษาดูผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมถึงความเคลื่อนไหวของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคภายใต้พันธกรณีของการเป็นประชาคมอาเซียนในการ ปฏิสัมพันธ์กับทั้งจีนและสหรัฐฯ เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของ ไทยที่เหมาะสมเพื่อรองรับต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและ สหรัฐฯ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดต่ออาเซียนและไทยจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางของไทยในการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมเพื่อ รองรับ ต่อการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะรายงานเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ที่ส่งผล กระทบ ต่อความมั่นคงของภูมิภาค
2. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้เชี่ยวชาญจาก กต. สมช. ฯลฯ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ กำหนดนโยบายด้านต่างประเทศและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง
3. ขอบเขตเวลาของการวิจัย ตั้งแต่ ต.ค. 60 - ก.ย. 61

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการผลประชุมและการ สัมมนาทางวิชาการด้านความมั่นคงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการปรับนโยบายและยุทธศาสตร์ทางด้าน ต่างประเทศของจีน และ สหรัฐฯ รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งการ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านต่างประเทศของไทยและนักวิชาการ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงแนวทางของไทยในการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่ เหมาะสมเพื่อรองรับต่อการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมของไทยท่ามกลางการ ขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ” ผลการวิจัยได้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ข้อประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

การดำเนินยุทธศาสตร์ทั้งของจีนและสหรัฐฯ จะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของชาติ และที่สำคัญคือลักษณะของผู้นำของทั้งสองประเทศ โดยทั้งผู้นำสหรัฐฯ และ จีน ต่างมุ่งดำเนินนโยบายเพื่อรักษาและปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ โดยมีแนวทางบริหารจัดการค่อนข้างแข็งแกร่ง และพร้อมจะตอบโต้กับภัยคุกคาม ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของผู้นำทั้งสองประเทศ ขณะเดียวกันต่างก็มีความเป็นเอกลักษณ์จากประสบการณ์และภูมิหลัง โดยผู้นำจีนผ่านกระบวนการคัดเลือกและปลูกฝังการเป็นทายาทผ่านพรรคคอมมิวนิสต์ ขณะที่ผู้นำสหรัฐฯ คนปัจจุบันมีแนวคิดต่างไปจากแนวคิดปกติ และผู้นำสหรัฐฯ คนอื่น ๆ จากการมีประสบการณ์ในภาคธุรกิจ ซึ่งการขึ้นเป็นผู้นำสหรัฐฯ ของนายโดนัลด์ ทรัมป์ จึงถือเป็นจุดพลิกผันของการเมืองสหรัฐฯ ด้วยเหตุดังกล่าว สถานการณ์ในภูมิภาคจะมีความไม่แน่นอนจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยท่าทีและนโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และการทูตของสหรัฐฯ จะมีผลต่อปัญหาความมั่นคงในภูมิภาค จากการแสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ส่วนจีนพร้อมจะตอบโต้ทันทีหากผลประโยชน์หลักได้รับผลกระทบ การผงาดขึ้นมาของจีนในปัจจุบัน ทำให้จีนสามารถเลือกที่จะดำเนินความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศพันธมิตรที่ตอบสนองผลประโยชน์ของจีน และจะแสดงออกด้วยท่าทีที่ชัดเจนหากจีนไม่พอใจ ดังนั้น การดำเนินนโยบายและท่าทีที่ต่างประเทศกับสหรัฐฯ และจีน นั้น จะต้องนำปัจจัยของสถานการณ์ ผลประโยชน์แห่งชาติในทุกมิติ รวมถึงการมองภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามที่กล่าวทั้งหมดข้างต้นมาพิจารณาในการกำหนด เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์กับมิตรประเทศอื่น ๆ

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดต่ออาเซียนและไทยจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

2.1. ผลกระทบของการดำเนินยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ของจีนตามที่ไทยเป็นส่วนหนึ่งในระเบียงเศรษฐกิจจีน – คาบสมุทรมอินโดจีน (China – Indochina Peninsula Economic Corridor - CICPEC) ซึ่งเชื่อมจีนกับประเทศที่ตั้งอยู่ในคาบสมุทรมอินโดจีน มีจุดเริ่มต้นอยู่ที่นครหนานหนิง ผ่านเวียดนาม สปป.ลาว กัมพูชา ไทย มาเลเซีย และสิ้นสุดที่สิงคโปร์ ซึ่งทำให้ไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เศรษฐกิจแนวเขต East - West Corridor โดยปริยาย ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจคมนาคมโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมอาเซียนเข้ากับจีน ไทย มีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ในการเป็นศูนย์กลางของอาเซียน ทั้งทางบกและทางทะเล และยังสามารถเชื่อมโยงกับโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor - EEC) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทย ที่จะสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่ง และ Logistics ของภูมิภาคอาเซียน ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ BRI ทำให้เกิดความเชื่อมโยงผู้ผลิตและตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่ จะทำให้ไทยมีโอกาสทางการค้าและการลงทุนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งออกสินค้าในกลุ่มอาหารและภาคบริการของไทย ขณะที่ด้านการท่องเที่ยวขยายตัวมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกอาจเอื้อประโยชน์ต่อการกระทำผิดกฎหมาย ทั้งในเรื่องการค้ามนุษย์ การลักลอบนำเข้ายาเสพติด การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่หน่วยงานด้านความมั่นคงควรให้ความสนใจและติดตามเฝ้าระวัง ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาที่ยากเกินการแก้ไขในอนาคต

2.2. ผลกระทบในการดำเนินนโยบายอินโด – แปซิฟิก ของสหรัฐฯ สำหรับผลกระทบของนโยบายอินโด – แปซิฟิก ต่อภูมิภาคนั้น แนวคิด “อินโด - แปซิฟิก” ถือเป็นกรอบทางยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ

นำมาใช้ในการเข้ามาปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือในมิติต่างๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและ ช่องทางการค้าและการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาครวมถึงอาเซียน อย่างไรก็ตาม ระดับความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาคกับสหรัฐานั้นอาจถูกกระทบจากการแทรกแซงของจีนได้ โดยประเทศในภูมิภาคนี้มีลักษณะทางกายภาพแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่ 2 กลุ่มประเทศ Mainland (CLMVT) ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่ อิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนมีบทบาทสูง และกลุ่มที่ 2 กลุ่มประเทศ Maritime ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์และปัญหาในทะเลจีนใต้ เป็นหลัก ทั้งนี้ ผลกระทบโดยภาพรวมของอิทธิพลสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคจะครอบคลุมในมิติต่างๆ ได้แก่ด้านความมั่นคงและการทหาร ด้านความมั่นคงทางทะเล และการต่อต้านการก่อการร้าย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และด้านเศรษฐกิจ

3. วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางของไทยในการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมเพื่อรองรับต่อการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

3.1 ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของจีน การที่จีนประสบความสำเร็จอย่างมากในการพัฒนาประเทศในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ผลประโยชน์และอิทธิพลทางการเมืองของจีนในภูมิภาคสูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งเป็นการท้าทายต่อประเทศมหาอำนาจอื่นๆ โดยเฉพาะต่อสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ที่เป็นคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน บนพื้นฐานแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติและการเสริมสร้างกำลังทางทหารอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประเทศคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ และประเทศในภูมิภาคที่มีข้อพิพาทกับจีนเกิดความไม่ไว้วางใจ และมองการก้าวขึ้นสู่สถานะอำนาจของจีนเป็นภัยคุกคาม

3.2 การดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคปัจจุบัน จะมุ่งเน้นการสร้างหลักประกันในการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติ ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศรอบบ้าน และเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ อีกทั้ง ยังสร้างความทันสมัยให้แก่ประเทศ เพื่อสกัดกั้นอำนาจอิทธิพลของสหรัฐฯ และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของจีน

3.3 การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน โดยใช้โครงการ BRI นอกจากจะสามารถตอบสนองต่อผลประโยชน์ของจีนแล้ว ยังทำให้จีนได้ยกระดับความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ ประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศกำลังพัฒนา โดยเน้นการระดมทรัพยากรมากขึ้นในภารกิจต่างๆ ของจีนต่อโลก ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นผลในเชิงบวกต่อประเทศไทย

3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนดำเนินมาอย่างราบรื่น และเป็นตัวอย่างของความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนบ้านที่ดี ที่เอื้อประโยชน์ต่อกันทั้งสองฝ่าย ด้านความมั่นคงจึงมองไทยเป็นทางเลือกสำคัญทางยุทธศาสตร์การเชื่อมเส้นทางโลจิสติกส์กับประเทศเพื่อนบ้าน และตระหนักว่าไทยเป็นประตูสำหรับขยายความสัมพันธ์และเชื่อมโยงไปยังภูมิภาคอาเซียน และสามารถเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญในเส้นทางออกสู่ทะเลทั้งด้านทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย

3.5 ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นมหาอำนาจที่มีอิทธิพลมากที่สุด นับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้พยายามดำรงอิทธิพลของตนอยู่ต่อไป โดยใช้การให้ความช่วยเหลือทั้งด้านการเงิน การทหาร การให้คำปรึกษา และการแทรกแซงทางการทูต ควบคู่ไปกับการสอดแทรกหลักการ

ประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนแก่ประเทศในภูมิภาค โดยสหรัฐฯ ต้องการทั้งความปลอดภัยสูงสุด และโอกาสในการขยายอิทธิพลครอบคลุมทวีปเอเชีย ควบคุมเส้นทางกำลังบำรุงระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก รวมทั้ง เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของสหรัฐฯ ในประเทศต่างๆ รัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดีทรัมป์ จะให้น้ำหนักกับภัยคุกคามความมั่นคงที่มาจากจีน โดยสหรัฐฯ จะพยายามดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ที่จะยังคงรักษาอิทธิพลด้านต่างๆ ในภูมิภาคต่อไป ซึ่งอาจนำไปสู่ความพยายามเสริมสร้างพันธมิตร เพื่อถ่วงดุล และเพิ่มอำนาจต่อรองกับจีนเป็นหลัก

3.6 การดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์อินโด – แปซิฟิก ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนั้น เป็นการดึงเอาประเทศอินเดีย รวมทั้งออสเตรเลีย เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อคานอิทธิพลของจีน นับเป็นการสร้างความท้าทายทางการทูตที่มีนัยสำคัญอย่างรอบด้าน และอาจส่งผลกระทบต่อไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ จึงนับเป็นความท้าทายสำหรับไทย ที่ต้องให้ความสำคัญและดำเนินนโยบายแบบถ่วงดุลอำนาจให้ส่งผลมากที่สุด

3.7 ท่าทีด้านความมั่นคงของไทยต่อสหรัฐฯ น่าจะมีแนวโน้มดีขึ้นต่อเนื่อง ไทยต้องสร้างความเชื่อมั่นต่อสหรัฐฯ ว่า ไทยจะกลับคืนสู่ประชาธิปไตยภายใต้กรอบ Road Map ส่งเสริมความร่วมมือที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในระดับทวิภาคี และในระดับภูมิภาค อาทิ ส่งเสริมความเป็นพันธมิตรด้านการป้องกันประเทศ และความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกกับภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ

3.8 ประเทศไทยสามารถสร้างบทบาทในการเป็นประเทศผู้ประสานความร่วมมือได้ ทั้งกับจีนและสหรัฐฯ เนื่องจากไทยมีความใกล้ชิดสนิทสนมแบบญาติมิตรในครอบครัวเดียวกันกับจีน และมีความใกล้ชิดแบบเพื่อนสนิทที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของประเทศไทย และผลประโยชน์ร่วมกันทั้งกับจีนและสหรัฐฯอย่างได้สมดุล อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ของภูมิภาคและสันติภาพ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะท่าทีและนโยบายต่อจีน

1.1 ส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ในลักษณะหุ้นส่วนที่มีคุณค่ากับจีนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมทุกด้าน

1.2 แสวงหาความร่วมมือจากจีนในการพัฒนาขีดความสามารถของกองทัพไทยผ่านกิจกรรมความร่วมมือต่างๆ อาทิ การฝึกศึกษา การวิจัยพัฒนา และอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ

2. ข้อเสนอแนะท่าทีและนโยบายต่อสหรัฐฯ

2.1 ส่งเสริมการขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ นอกเหนือจากฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ อาทิ ฝ่ายนิติบัญญัติ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงกว้างและเชิงลึกกับภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ ซึ่งจะทำให้สามารถเกื้อกูลแก้ไขหรือทดแทนความสัมพันธ์ในภาคส่วนที่ชะงักงัน

2.2 ดำเนินการให้สหรัฐฯ เห็นความสำคัญของไทยที่มีต่อสหรัฐฯ ตลอดจนให้สหรัฐฯ เชื่อมั่นว่าไทยจะกลับคืนสู่ประชาธิปไตยภายใต้กรอบ Road Map ที่วางไว้

3. ข้อเสนอแนะท่าทีและนโยบายร่วม

3.1 การดำเนินนโยบายของไทยทั้งต่อจีนและสหรัฐฯ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 M ได้แก่ 1) Mutual Benefit ผลประโยชน์ร่วม 2) Mutual Respect เคารพซึ่งกันและกัน และ 3) Mutual Trust ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3.2 ในสถานการณ์ที่มหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีนมีความขัดแย้งด้านการค้า และพยายามแข่งขันกันมีอิทธิพลและบทบาทเพิ่มมากขึ้นในภูมิภาคนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยจะต้องดำเนินนโยบายด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดภาพว่าไทยเลือกจะอยู่ข้างใคร โดยที่จีนเป็นพันธมิตรที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจ และนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) ก็เป็นนโยบายที่เกี่ยวเนื่องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของไทย ขณะที่สหรัฐฯ เป็นพันธมิตรเก่าแก่ที่มีความร่วมมืออย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตามสหรัฐฯ ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีทรัมป์ ก็มีท่าทีที่จะใช้มาตรการกดดันที่รุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตอบโต้ทางการค้ากับประเทศที่ไม่ให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ

3.3 ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศขนาดกลางและพึ่งพาทางเศรษฐกิจทั้งกับจีนและสหรัฐฯ ควรหลีกเลี่ยงการเลือกข้าง แต่ควรต้องให้ความสำคัญกับกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ และอาเซียน ซึ่งบรรทัดฐานกลไกเหล่านี้จะช่วยทำให้ไทยไม่ถูกดึงเข้าไปอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง ขณะเดียวกันสามารถใช้กลไกเหล่านี้โน้มน้าวให้คู่ขัดแย้งตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมา

3.4 ไทยควรลดการพึ่งพาโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจ ด้วยการกระจายการค้าการลงทุนไปยังภูมิภาคอื่นๆ สนับสนุนแนวคิด อินโดแปซิฟิก และเข้าร่วมในกรอบความร่วมมือต่างๆ เช่น ความตกลงพันธมิตรทางการค้าระดับภูมิภาค Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) เร่งเจรจาความตกลงการค้าเสรีและใช้ประโยชน์จากศักยภาพของอนุภูมิภาคอาเซียนและอาเซียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ปัจจุบันอาเซียนมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงเป็นลำดับต้นๆ ของโลก และมีประเทศคู่เจรจาหลายประเทศ

4. ข้อเสนอแนะท่าทีและนโยบายต่อภูมิภาค

4.1 ให้ความสำคัญต่อสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงของภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นแกนกลาง มียุทธศาสตร์ต่ออาเซียนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ใช้โอกาสสำคัญที่ไทยจะเป็นประธานอาเซียนในปี 2562 แสดงบทบาทเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์ สนับสนุนให้มีผู้เล่นจากนอกอาเซียนเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับอาเซียนมากขึ้น เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจและลบภาพการโน้มเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งของไทย ประการสำคัญ ต้องรักษาพลวัตของการมีบทบาทเชิงรุกในอาเซียนของไทยไว้ให้ได้อย่างต่อเนื่อง ภายหลังครบวาระการเป็นประธานอาเซียน

4.2 ดำเนินนโยบายเชิงรุกกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาค ได้แก่ CLMV เพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา (Partnerships for Developments) ชูนโยบายไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ควบคู่ไปกับ

การผลักดันความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อความเชื่อมโยงตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0
ทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาค เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับประเทศมหาอำนาจทั้งจีน และสหรัฐฯ

Abstract

Title Guidelines on Thailand's Foreign Policy: Superpowers encroachment
Field Strategy
Name Lt. Gen. Werachon Sukhondhapatipak **Course** NDC **Class** 60

Guidelines on Thailand's Foreign Policy: Superpowers encroachment was produced to provide an extensive study on the current global situation where China and the United States are competing to expand their roles and influences in the ASEAN region. This on-going situation will unavoidably affect Thailand. This study then aims to provide guidelines on possible scenarios and what-if analysis to help concerned agencies to develop/carry out appropriate foreign policies, with focuses on South East Asian security, military, and economic affairs. This study was written based on academic papers, results of academic conferences/seminars on international security concerning changes in China and the United States foreign policies together with analysis from concerned experts and those involved in shaping Thailand foreign policies. It can be concluded that both China and the United States foreign policies are based mainly on their national interests. However, leaders also play an important role in this arena. China has projected itself as a responsible regional superpower and offered benefits to amplify its influences. However, China would not hesitate to be extremely assertive to guard its national interest. On the other hand, the United States has chosen to project a more forceful role and emphasized mainly on reciprocity. If necessary, the United States has shown its readiness to face any confrontation in order to protect its national interest.

With the aforementioned moves, Thailand needs pay close attention in forming appropriate foreign policies focusing on balance between China and the United States. At the same time, Thailand must promote ASEAN Centrality in the regional security architecture as Thailand will be assuming ASEAN Chairmanship in 2019. Also, Thailand shall creatively play more proactive roles in promoting rule-based international systems and welcoming more engagements from countries outside the ASEAN region as well as promoting the engagement of development partners to address global concerns. Most importantly Thailand has to closely monitor movements of China and the United States.

คำนำ

งานวิจัย เรื่อง แนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมของไทยท่ามกลาง การขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ศึกษาผลกระทบที่เกิดต่อ อาเซียนและไทย จากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ พร้อมทั้งการเสนอแนะแนว ทางการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม เพื่อรองรับต่อการดำเนินนโยบายและ ยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ให้คำชี้แนะ อนุเคราะห์ข้อมูลและ ช่วยในการประสานงาน ทำให้การวิจัยเป็นไปอย่างราบรื่น ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่กรุณาให้ความ คิดเห็นที่มีคุณค่าแก่งานวิจัยนี้มาโดยตลอด จนมีส่วนช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่ง ว่างานวิจัยฉบับนี้จะทำให้ทราบถึงการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ พัฒนาการของ สถานการณ์การแข่งขันขยายอิทธิพลของจีน และสหรัฐฯ รวมทั้งผลกระทบด้านความมั่นคงที่จะเกิดขึ้นต่อภูมิภาค และไทย จากการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ พร้อมทั้งได้เสนอแนะแนวทางของไทย ในการกำหนดท่าที และนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสม ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายใน อนาคตได้

พลโท

(วีรชน สุคนธปฏิภาค)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

ผู้วิจัย

สารบัญ

บทที่ ๑	บทนำ	
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
	ขอบเขตของการวิจัย	๕
	วิธีดำเนินการวิจัย	๕
	ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
	คำจำกัดความ	๖
บทที่ ๒	แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	หลักการทฤษฎีและการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ	๘
	- ทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neo-realism)	
	- ภาวะหวาดระแวงด้านความมั่นคง (Security Dilemma)	
	- วิธีการปฏิบัติของระบบดุลแห่งอำนาจ	
	แนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ	๑๒
	ทฤษฎีความขัดแย้ง	๑๕
	แนวคิดการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ	๒๐
	ธรรมชาติของรัฐและการเมือง	๒๑
	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๒๑
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๘
	กรอบแนวคิดการวิจัย	๒๙
	สรุป	๓๐
บทที่ ๓	สถานการณ์การขยายอิทธิพลของจีนและสหรัฐฯในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	
	สถานการณ์ด้านความมั่นคงของจีนและสหรัฐฯ	๓๑
	การดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและการทหารของจีน	๓๗
	การปรับโครงสร้างกองทัพของจีน	๔๑
	นโยบายต่างประเทศของจีน	๕๒
	การขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	๕๕
	สรุป	๕๗

บทที่ ๔	ผลกระทบที่เกิดกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย	
	และการกำหนดท่าทีของไทยต่อมหาอำนาจ	
	ผลกระทบที่เกิดต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย	๖๐
	กำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทย	๖๖
	สรุป	๖๗
บทที่ ๕	สรุปและข้อเสนอแนะ	
	สรุป	๖๙
	ข้อเสนอแนะ	๗๔

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ประวัติย่อผู้วิจัย

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในห้วง ๑๐ ปี ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงทั่วโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัต เนื่องจากการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ กับประเทศรอบบ้านในประเด็นข้อพิพาทเรื่องสิทธิการถือครองดินแดน ปัญหาการแย่งชิงและเข้าถึงแหล่งพลังงาน ฯลฯ ส่งผลให้หลายๆ ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ต่างปรับยุทธศาสตร์ และนโยบายเพื่อความอยู่รอด ซึ่งหนึ่งในนโยบายดังกล่าวคือการแสวงความสัมพันธ์ด้วยการขยายอิทธิพลของประเทศตนเองเข้าไปในภูมิภาคต่างๆ ที่มีความพร้อมทั้งทรัพยากร แหล่งพลังงาน เพื่อรักษาไว้ซึ่งอิทธิพลและผลประโยชน์ของรัฐตน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพด้านการทหารเพื่อป้องกันตนเอง ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และเสริมสร้างความสมดุล โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านความมั่นคง และด้านเศรษฐกิจต่อประเทศมหาอำนาจทั่วโลก นอกจากนี้ อาเซียนยังตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ที่มีการเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งเป็นเส้นทางการเดินเรือที่สำคัญของโลก เป็นภูมิภาคที่มีประชากรรวมกันมากกว่า ๖๐๐ ล้านคน และเป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญ รวมทั้ง เป็นภูมิภาคที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในห้วงที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีวิกฤติเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ แต่อาเซียนกลับไม่ได้รับผลกระทบมากนัก ดังนั้น ภูมิภาคอาเซียนจึงกลายเป็นตลาดสินค้าที่สำคัญของประเทศต่างๆ รวมถึง เป็นแหล่งพลังงาน และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ และในฐานะที่เป็นเวทีสำคัญในการรักษาคุณภาพแห่งอำนาจในภูมิภาค เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งจีน และสหรัฐฯ ต่างดำเนินยุทธศาสตร์ต่อภูมิภาค ในลักษณะการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาค ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร โดยจีนได้ใช้อำนาจอ่อน (Soft Power) และปัจจัยทางการทูตเป็นเครื่องมือในการรุก ขยายบทบาทและอิทธิพลในกลุ่มประเทศอาเซียนใหม่ โดยเน้นความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจอย่างไม่มีเงื่อนไข ทั้งในกรอบทวิภาคี และพหุภาคี ผ่านทางกลไกในระดับภูมิภาค และขณะเดียวกัน ก็ได้ใช้ชาวจีนโพ้นทะเลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจีน สนับสนุนนโยบายของจีน และช่วยลดความหวาดระแวงจีน ซึ่งเมื่อนำท่าทีของจีนทั้งหมดนี้ ทั้งการแสดงบทบาทเป็นประเทศผู้ให้ การเป็นเพื่อนบ้านที่ดี ตลอดจนการยึดหลักไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน มาผนวกเข้าด้วยกัน ยิ่งส่งผลให้จีนประสบความสำเร็จในการขยายอำนาจของตนเองในภูมิภาคอาเซียนมากยิ่งขึ้น โดยตั้งแต่ต้นปี ๒๕๖๐ เป็นต้นมา การขยายบทบาทของจีนในภูมิภาคอาเซียน ที่เด่นชัด ได้แก่ การดำเนินตามยุทธศาสตร์ หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) ของจีน จากการใช้เป็นเครื่องมือในการขยายอิทธิพลและส่งเสริมความร่วมมือในทุกมิติกับประเทศเป้าหมายของจีน ภายใต้กรอบ BRI จีนจะให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงจีนกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือด้านการคมนาคมขนส่งด้วยเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง ทั้งกับเมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา และไทย การให้ความช่วยเหลือทั้งด้าน

เศรษฐกิจและความมั่นคง รวมทั้งการเสนอความร่วมมือในการขุดเจาะน้ำมันร่วมกันกับฟิลิปปินส์ในทะเลจีนใต้ เพื่อลดข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในห้วงที่ผ่านมา ขณะเดียวกัน จีนกับสิงคโปร์มีแผนที่จะร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจและความเชื่อมโยง รวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยี นอกจากนี้ จากผลการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ ๑๙ ระหว่าง ๑๘ - ๒๔ ต.ค. ๖๐ แสดงให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินนโยบายของจีนในประชาคมโลก โดยจีนยืนยันจะไม่แสวงหาการเป็นมหาอำนาจเดี่ยว หรือการขยายอิทธิพล ผ่านการพัฒนา โดยระบุว่า การทูตของจีน เป็นการดำเนินการที่มุ่งแสวงหาความร่วมมือ และสันติภาพ ในลักษณะที่ทำให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความยุติธรรม หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง คัดค้านการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นๆ หรือใช้อำนาจข่มขู่ประเทศที่เล็กกว่า ยอมรับแนวทางการพัฒนาของแต่ละประเทศ โดยจีนจะไม่นำผลประโยชน์ของประเทศอื่นๆ มาพัฒนาตัวเองอย่างเด็ดขาด และจะไม่สละสิทธิและผลประโยชน์ที่ชอบธรรมของตนเช่นกัน การพัฒนาของจีนจะไม่คุกคาม หรือทำให้เกิดการวิตกต่อประเทศอื่นๆ และไม่ว่าจีนจะพัฒนาไปถึงจุดใด จีนจะไปแสวงหาการเป็นมหาอำนาจโลกอย่างแน่นอน พร้อมกับประกาศว่าในอนาคต จีนจะส่งเสริมการเปิดประเทศและความร่วมมือที่มากขึ้น เพื่อสันติภาพและการพัฒนาของโลก ผ่านการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านนวัตกรรม เชื่อมต่อโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางบกและทางทะเล ระหว่างจีนกับต่างประเทศ อำนวยผลประโยชน์แบบพหุภาคีระหว่างประเทศตะวันออกกับประเทศตะวันตก ส่งเสริมการสร้างประเทศที่เข้มแข็งทางการค้า ใช้นโยบายการค้าระดับสูงและอำนวยความสะดวกให้กับการลงทุนแบบเสรี สร้างเครือข่ายการค้าการลงทุน การผลิตและการบริการร่วมกันในประชาคมโลก

ขณะที่สหรัฐฯ ภายหลังจีนเข้ามามีอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศอาเซียนมากขึ้น ส่งผลให้สหรัฐฯ ต้องหันกลับมาทบทวนนโยบายต่างประเทศ เพื่อถ่วงดุลอิทธิพลของจีนให้ได้เร็วที่สุดโดยดำเนินนโยบาย Pivot to Asia หรือการปรับสมดุลในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (Rebalance to Asia and Pacific) ด้วยการสร้างและสานความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียผ่านความร่วมมือในระดับทวิภาคี และพหุภาคี และปรับกลยุทธ์โดยมุ่งเน้นการรักษาผลประโยชน์ตามยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Strategy) ฉบับปี ๒๕๖๐ ที่ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ประกาศเมื่อธ.ค. ๖๐ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานสัจนิยม (Realism) ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติมากกว่าในเชิงอุดมคติ โดยมีการระบุผลประโยชน์ของชาติสำคัญ ๔ ประการ คือ ๑) การปกป้องสหรัฐฯ คนอเมริกัน และวิถีชีวิตชาวอเมริกัน ๒) การส่งเสริมความมั่นคงของสหรัฐฯ ๓) การรักษาสันติภาพ และ ๔) การขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ไปยังส่วนต่างๆ ของโลก รวมถึง ยุทธศาสตร์ กท.สหรัฐฯ (National Defense Strategy) ฉบับปี ๒๕๖๑ ที่ รมว.กท.สหรัฐฯ ประกาศเมื่อ ม.ค. ๖๑ โดยระบุว่า สหรัฐฯ กำลังเผชิญภัยคุกคามจากจีนที่เพิ่มขึ้น จากความพยายามสร้างโลกให้อยู่ในรูปแบบเผด็จการของจีน โดยจีนและรัสเซียใช้ความพยายามในการพัฒนาขีดความสามารถทางทหาร เพื่อท้าทายสหรัฐฯ โดยเฉพาะจีน ซึ่งเป็นคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ที่กำลังพยายามใช้เศรษฐกิจข่มขู่ประเทศเพื่อนบ้าน ขณะเดียวกัน ก็เพิ่มขีดความสามารถทางทหารในทะเลจีนใต้ และเพื่อเป็นการป้องปรามภัยคุกคามต่างๆ โดยเฉพาะการสกัดกั้นอิทธิพลของจีน สหรัฐฯ จึงจำเป็นต้องสร้างหลักประกันเสรีภาพการเดินทางในภูมิภาคด้วยการดำเนินนโยบายปรับกำลังโดยให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก และแสวงหาความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันสหรัฐฯ ยังคงให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาภายในประเทศเพื่อสร้างผลงานตามนโยบาย America First ของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ให้เห็นเป็นรูปธรรม เริ่มจากการประกาศยกเลิกข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (TPP) และเตรียมเจรจาปัญหาการค้ากับจีน รวมถึงในด้านความมั่นคงที่ต้องการให้ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ รับผิดชอบด้านการเงินเพื่อสนับสนุนการคงอยู่ของทหารสหรัฐฯ ในเกาหลี

ได้ และญี่ปุ่น มากขึ้น และการออกมาเตือนเงินกรณีทะเลจีนใต้ว่า สหรัฐฯ พร้อมปกป้องผลประโยชน์ของ สหรัฐฯ ในน่านน้ำสากลในทะเลจีนใต้ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์สหรัฐฯ – จีน มีทั้งด้านบวกและลบ ด้านบวก ได้แก่ สหรัฐฯ กับจีน มีผลประโยชน์ผูกโยงกันในระดับที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ และเป็นพันธมิตรกันในการปราบปรามกลุ่ม IS ส่วนด้านลบ การละเมิดข้อตกลงทางการค้าของจีน การไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีในการป้องกันปรามเภทหาลีเหินอ และที่สำคัญคือ การขยายอิทธิพลในทะเลจีนใต้ สำหรับรัสเซีย จากการที่รัสเซียต้องการการยอมรับบทบาทของประเทศในเวทีโลก ซึ่งสหรัฐฯ พอคาดเดาแนวนโยบายของรัสเซียได้ ดังนั้น สหรัฐฯ จะการพุดคุดยหรือกับรัสเซียมากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายสามารถเสริมสร้างความร่วมมือกันได้ อาทิ การต่อต้านการก่อการร้าย สหรัฐฯ จะยังคงให้ความสำคัญกับ เอเชีย - แปซิฟิก และคงการเป็นพันธมิตรกับภูมิภาคต่อไป โดยเห็นได้จากนายจอห์น แมคเคน วุฒิสมาชิก พรรครีพับลิกัน ยื่นเสนอของบประมาณด้านการทหาร ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ เป็นจำนวนเงินกว่า ๖๔๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งมากกว่ารัฐบาลของอดีตนายกรัฐมนตรีบารัค โอบามา เคยตั้งไว้ เป็นจำนวนเงิน ๕๔ พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อฟื้นฟูกองทัพสหรัฐฯ อีกครั้งในรอบ ๘ ปี จากท่าทีข้างต้น คาดว่า ประธานาธิบดีทรัมป์ จะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มีความเป็นชาตินิยมสูง มุ่งปกป้องผลประโยชน์ของชาวอเมริกัน ใช้อำนาจทางทหารในการคงระเบียบและควบคุมโลก ซึ่งน่าจะนำไปสู่บรรยากาศการเมืองระหว่างประเทศที่ตึงเครียดจากการทำทหายอิทธิพลของจีนและรัสเซีย และเกิดการแข่งขันอำนาจอย่างเข้มข้น โดยในเอเชีย - แปซิฟิก คาดว่า น่าจะเกิดความตึงเครียดระหว่างจีนกับสหรัฐฯ จากการใช้มาตรการแข็งกร้าวทางเศรษฐกิจของประธานาธิบดีทรัมป์ในการตอบโต้จีน สหรัฐฯ น่าจะยังคงอำนาจทางทหารในภูมิภาค และเป็นพันธมิตรกับเอเชีย - แปซิฟิก ต่อไป โดยเฉพาะกับญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ เพื่อควบคุมอิทธิพลจีน โดยอาจใช้ประเด็นไต้หวันและทะเลจีนใต้สร้างเงื่อนไขกดดัน อีกทั้งน่าจะแข็งกร้าวต่อเกาหลีเหนือให้ยุติโครงการนิวเคลียร์และขีปนาวุธ ซึ่งจะทำให้บรรยากาศในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิกโดยรวม เสี่ยงที่จะเกิดความตึงเครียด ซึ่งการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯตามที่กล่าวข้างต้น ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับบางประเทศ ทั้งนี้ แม้รัฐบาลสหรัฐฯ จะยังคงดำรงยุทธศาสตร์ Rebalancing และแสวงหาการสนับสนุนจากมิตรประเทศในภูมิภาคอาเซียน แต่อิทธิพลและความช่วยเหลือของจีนต่อประเทศในภูมิภาคที่มีมาอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติที่ประเทศนั้นๆ ต้องการ ได้ส่งผลกระทบต่อการขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ต่อประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอย่างชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในกัมพูชาและฟิลิปปินส์ สำหรับรัสเซียจะคล้ายกับจีน จากมุมมองที่ต้องการให้เกิดภาพ “การเมืองโลกแบบหลายขั้วอำนาจ” จึงคาดว่า ในอนาคต ความร่วมมือดังกล่าว จะทำให้ทั้งสองประเทศมีขีดความสามารถในการคานอำนาจ และทำทหายอำนาจของสหรัฐฯ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญ ในการขยายบทบาทด้านความมั่นคงของประเทศมหาอำนาจ

สำหรับประเทศไทยนั้น ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ที่ดีกับมหาอำนาจทุกประเทศ และประเทศมหาอำนาจต่างให้ความสำคัญกับไทย เนื่องจากไทยตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศต่างๆในภูมิภาคอาเซียนได้มากที่สุด ส่งผลให้ไทยมีความสำคัญต่อผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหารและความมั่นคง ด้วยเหตุนี้การเข้ามาของประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคอาเซียนรวมถึงประเทศไทย จึงล้วนมีเป้าหมายเพื่อต้องการขยายอิทธิพล และดำรงอิทธิพล เพื่อผลประโยชน์ของประเทศตน รวมทั้ง ความพยายามในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อนำกลับไปพัฒนาประเทศของตนเอง กรณีของประเทศไทย แม้ว่าไทยจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีนในทุกๆระดับ นโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยกับจีนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการและผลประโยชน์ร่วมกันมุ่งกระชับความสัมพันธ์ในรูปหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในลักษณะ Win – Win

โดยยึดแนวทางการสร้างเสริมความไว้วางใจทางการเมือง การยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การเพิ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงรูปแบบต่างๆ และการส่งเสริมการติดต่อระดับประชาชน ซึ่งไทยสนับสนุนนโยบายจีนเดียวเพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์โดยรวมก็ตาม แต่จากการดำเนินยุทธศาสตร์ BRI ที่จีนอ้างว่า เป็นโครงการที่จะนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการค้า การลงทุน และความร่วมมือในลักษณะการเชื่อมโยงกับนานาประเทศในภูมิภาคต่างๆ อาทิ เอเชียกลาง เอเชียใต้ ตอ.กลาง แอฟริกา ยุโรป รวมถึง อาเซียน ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทการเชื่อมโยงกันในอาเซียน ปี ๒๕๖๘ (Master Plan on ASEAN Connectivity : MPAC) ซึ่งสามารถมองว่าจะทำให้ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์ แต่การดำเนินการดังกล่าว ก็อาจมองไปในเชิงลบได้ว่า เป็นรูปแบบที่จีนใช้ในการขยายอิทธิพลและครอบงำประเทศต่างๆ ที่โครงการดังกล่าวพาดผ่าน รวมทั้ง มีการต่อต้านโครงการดังกล่าวของเงินในบางประเทศ อาทิ อินเดีย คาซัคสถาน ฯลฯ ขณะที่ประเทศสหรัฐฯ จากนโยบายของประธานาธิบดีทรัมป์ ที่เน้น “America First” โดยกลับไปให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศ จะทำให้ สหรัฐฯ ให้ความสนใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และสิ่งแวดล้อมน้อยลง จึงสามารถพิจารณาถึงโอกาสและความท้าทายของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ต่อนโยบาย America First ของประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้

จากปัจจัยข้างต้นประกอบกับ ความจำเป็นที่ไทยต้องพึ่งพาประเทศมหาอำนาจ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศ และการประกันเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค การปฏิสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ ทั้งจีนและสหรัฐฯ จึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและสมดุล ซึ่งการกำหนดมาตรการหรือนโยบายต่อประเทศมหาอำนาจแต่ละประเทศอาจจะต้องนำเอาปัจจัยของสถานการณ์ การชั่งน้ำหนักผลประโยชน์แห่งชาติในทุกมิติ รวมถึงการมองภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาพิจารณา เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์กับมิตรประเทศอื่นๆ รวมทั้งกลุ่มประเทศอาเซียน และควรใช้องค์การ “อาเซียน” เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจต่างๆ เพื่อพลังอำนาจในการเจรจาต่อรองที่เข้มแข็ง อันจะนำมาซึ่งความมั่นคงในภูมิภาคของแต่ละประเทศ และของภูมิภาค ดังนั้น การดำเนินนโยบายเชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ในครั้งนี้ จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ไทยควรติดตามและศึกษาดูผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมถึง ความเคลื่อนไหวของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ภายใต้พันธกรณีของการเป็นประชาคมอาเซียน ในการปฏิสัมพันธ์กับทั้งจีนและสหรัฐฯ เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการกำหนดท่าที และนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม เพื่อรองรับต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ
๒. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดต่ออาเซียนและไทย จากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ
๓. เพื่อกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม เพื่อรองรับต่อการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา : ศึกษาเฉพาะรายงานเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงที่ครอบคลุม ด้านการเมืองระหว่างประเทศ ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และการทหารที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๒ ขอบเขตด้านประเทศมหาอำนาจ : ศึกษาเฉพาะประเทศจีน และสหรัฐฯ

๓. ขอบเขตด้านประชากร : การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้เชี่ยวชาญจาก กต. สมช. ฯลฯ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านต่างประเทศและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๓.๑ นายสุรียา จินดาวงษ์ อธิบดีกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ

๓.๒ นายเจษฎา ติวยานนท์ นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) ช่วยราชการสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

๓.๓ นาย วราโรจน์ เองสมบุญ นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) ช่วยราชการสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

๓.๔ นาย ดนัย มุ่สา รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

๓.๕ พลเอก วัลลภ รักเสนาะ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

๓. ขอบเขตด้านเวลา : ตั้งแต่ ต.ค. ๖๐ - ก.ย. ๖๑

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการดำเนินการ คือ

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ : โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการ ผลประชุมและการสัมมนาทางวิชาการด้านความมั่นคงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการปรับนโยบาย และยุทธศาสตร์ทางด้านต่างประเทศของจีน และสหรัฐฯ รวมถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ห้องสมุดกระทรวงการต่างประเทศ ห้องสมุดสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ : การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านต่างประเทศของไทย และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕ คน ตามขอบเขตด้านประชากร

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหาที่จะผลกระทบต่อความมั่นคงของภูมิภาค จากการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ เพื่อนำมากำหนดแนวทาง ในการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทย เพื่อรองรับต่อการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงพัฒนาการของสถานการณ์การแข่งขันขยายอิทธิพลของจีน และสหรัฐฯ
๒. ทำให้ทราบถึงการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ
๓. ทำให้ทราบถึงผลกระทบด้านความมั่นคงที่จะเกิดขึ้นต่อภูมิภาคและไทย จากการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ และสามารถเสนอแนะแนวทางของไทย ในการกำหนดท่าที และนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสม ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายได้

คำจำกัดความ

ประเทศมหาอำนาจ หมายถึง รัฐซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถแผ่อิทธิพลในระดับโลกได้ ลักษณะของรัฐมหาอำนาจ คือ ครอบครองอำนาจทางทหาร และ เศรษฐกิจ ตลอดจนอิทธิพลทางการทูตและอำนาจอ่อน (Soft Power) ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ประเทศด้อยอำนาจต้องพิจารณาความเห็นของ มหาอำนาจก่อนดำเนินการใด ๆ ของตน

อำนาจอ่อน (Soft Power) หมายถึง แนวคิดที่พัฒนาโดยโจเซฟ เนย์ (Joseph Nye) กล่าวถึงอำนาจที่มีความสามารถในการดึงดูด และสร้างการมีส่วนร่วมมากกว่าการบังคับ โดยอาศัยทรัพยากรพื้นฐาน ๓ ประการได้แก่ วัฒนธรรม (Culture) ค่านิยมทางการเมือง (Political Values) และนโยบายต่างประเทศ (Foreign Policies)

นโยบาย Pivot to Asia หมายถึง การปรับทิศทางนโยบายต่างประเทศ และความมั่นคงของสหรัฐฯ เพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำของโลกในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ผ่านการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นด้านการทูต เศรษฐกิจการค้า รวมถึงด้านการเมืองการทหาร ท่ามกลางการขยายอำนาจของชาติอื่นในภูมิภาค โดยเฉพาะจีน

นโยบายใหม่ด้านการป้องกันประเทศของสหรัฐฯ (Defense Strategic Guidance) หมายถึง นโยบายการป้องกันประเทศของ กห.สหรัฐฯ ที่ยึดหลักตามยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงชาติของสหรัฐฯ ประจำปี ๒๕๖๐ ในการป้องปรามภัยคุกคามต่างๆ โดยเฉพาะการสกัดกั้นอิทธิพลของจีน สร้างหลักประกันเสรีภาพการเดินทางเรือในภูมิภาคด้วยการดำเนินนโยบายปรับกำลัง โดยให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก และแสวงหาความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น

นโยบายหนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง “Belt and Road Initiative - BRI” หมายถึง แนวนโยบายในการดำเนินการเชิงรุกที่รัฐบาลจีนหยิบยกขึ้นเพื่อถ่วงดุลอำนาจของสหรัฐฯ และขยายบทบาทอิทธิพลของจีนในเวทีโลก ด้วยการสร้าง “ความเชื่อมโยง” และ “ความร่วมมือ” รอบด้านกับนานาประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียกลาง เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง แอฟริกา และยุโรป โดยกระทำใน ๒ กรอบใหญ่ คือ ๑) แถบเศรษฐกิจ

เส้นทางสายไหมทางบก (New Silk Road Economic Belt) หรือ One Belt ที่มุ่งเชื่อมโยงจีนกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภูมิภาคเอเชียใต้ (ผ่านระเบียงเศรษฐกิจ จีน-เอเชียใต้) เชื่อมโยงจีนกับภูมิภาคเอเชียกลาง มองโกเลีย และรัสเซีย (ผ่านระเบียงเศรษฐกิจ จีน - มองโกเลีย - รัสเซีย (New Eurasia Continental Bridge - NECB)) และเชื่อมโยงจีนกับภูมิภาคเอเชียกลาง ภูมิภาคตะวันออกกลาง ภูมิภาคแอฟริกา และภูมิภาคยุโรป (ผ่านระเบียงเศรษฐกิจจีน-เอเชียกลาง - เอเชียตะวันตก) ๒) เส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Maritime Silk Road) หรือ One Road คือ เส้นทางที่ผ่านทะเลจีนใต้ ลงมายังช่องแคบมะละกา ผ่านภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เข้าสู่มหาสมุทรอินเดีย และเชื่อมต่อภูมิภาคตะวันออกกลาง ภูมิภาคแอฟริกา และยุโรป

นโยบาย America First หมายถึง นโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ แห่งสหรัฐฯ ที่มุ่งเน้นการปกป้องผลประโยชน์ของชาวอเมริกัน ผ่านนโยบายต่างๆ เช่น การสร้างกำแพงภาษีนำเข้า หรือ การไม่สนับสนุนการเปิดเสรีทางการค้า เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ Win-Win หมายถึง แนวคิดในการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันให้ความร่วมมือกัน มีข้อตกลงหรือการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ ไม่ใช่การแข่งขันเพื่อให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์ หรือเสียประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นไปที่การหาจุดกึ่งกลางหรือจุดที่ทำให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองฝ่าย

แผนแม่บทการเชื่อมโยงกันในอาเซียนปี ๒๕๖๘ Master Plan on ASEAN Connectivity หมายถึง ยุทธศาสตร์ของผู้นำอาเซียน ที่จะขับเคลื่อนกระบวนการรวมตัวและก่อตั้งประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ และรักษาแนวโน้มการขับเคลื่อนของการเป็นประชาคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีบทบาทเสมือนเชือกที่เชื่อมโยงและร้อยรัดเสาทั้งสามของประชาคมอาเซียนเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน, ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยแผนแม่บทปี ๒๕๖๘ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ ๕ ด้าน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน, นวัตกรรมดิจิทัล, โลจิสติกส์ไร้รอยต่อ, ความเป็นเลิศด้านกฎระเบียบและการเคลื่อนย้ายของประชาชน

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาหัวข้อ แนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทย ท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวน แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. หลักการทฤษฎีและการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ

๑.๑ ทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neo-Realism)

๑.๒ ภาวะหวาดระแวงด้านความมั่นคง (Security Dilemma)

๑.๓ วิธีการปฏิบัติของระบบถ่วงดุลแห่งอำนาจ

๒. แนวความคิดผลประโยชน์ของชาติ

๓. ทฤษฎีความขัดแย้ง

๔. แนวคิดในการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ

๕. ธรรมชาติของรัฐและการเมือง

๖. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๖.๑ กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง

๖.๒ แผนยุทธศาสตร์ กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๑ ว่าด้วยการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

๖.๓ การปรับดุลทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯต่อภูมิภาคเอเชีย

๖.๔ บทบาทด้านความมั่นคงของจีนในภูมิภาคอาเซียน

๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมทางทะเลของจีน

๘. กรอบความคิดของการวิจัย

๘. สรุป

ทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neo-Realism)

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นการศึกษาถึงรูปแบบลักษณะของความสัมพันธ์ที่แต่ละรัฐมีต่อกัน (นฤตม์ เจริญศรี, ๒๕๕๖ : ๑๐๕ – ๑๒๐) โดยเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพของการเมืองระหว่างประเทศที่นำไปสู่รูปแบบความสัมพันธ์ โดยดูว่าสภาพหรือสภาวะที่เป็นอยู่นั้นก่อให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์อย่างไร ซึ่งการศึกษาพบว่า รูปแบบของสภาวะที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ คือ สภาวะที่เป็นอนาธิปไตย (Anarchy) การไม่ขึ้นต่อกัน (Interdependent) ความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจ ความยุติธรรม ความร่ำรวย และทรัพยากร (Unequal of Power, Justice, Wealth and Resources) Anarchy หรือ “อนาธิปไตย” เป็นสภาวะที่ขาดอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจากส่วนกลาง (lack of central authority) กล่าวคือ เป็นสภาวะที่รัฐยึดมั่นในอำนาจ (Sovereignty) ของตนเอง และไม่ขึ้นต่อใคร สภาวะดังกล่าวก่อให้เกิดรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งความขัดแย้ง

(Conflict) และความร่วมมือ (Cooperation) ความหมายของ อนาธิปไตย ถูกตีความโดยสามทฤษฎีโดยมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป Neo-Realism มองว่า อนาธิปไตย คือ สภาวะที่ปราศจากอำนาจกลางที่จะบังคับคำสัญญาต่างๆ และศูนย์กลางที่จะจัดหาให้การปกป้อง

Neo-Realism หรือ สำนักสังคมนิยมใหม่ (หรือที่เรียกกันว่า Structural Realism) เป็นสำนักทฤษฎีใหญ่ การศึกษานี้เลือกแนวคิดของ Kenneth Waltz ขึ้นมาศึกษาถึงประเด็นเรื่อง อนาธิปไตย Waltz มีความเชื่อว่า รัฐอยู่ในสภาวะของ อนาธิปไตย (a State of Perpetual International Anarchy) โดยแบ่งแยกอนาธิปไตยของการเมืองระหว่างประเทศ กับอนาธิปไตยของการเมืองภายในรัฐออกจากกัน โดยมองว่า การเมืองภายในรัฐมีอำนาจศูนย์กลางเป็นผู้ใช้ หรือบังคับใช้อำนาจในการควบคุมดูแล ในขณะที่เวทีระหว่างประเทศนั้นไม่มีหน่วยอำนาจศูนย์กลาง เช่น การเมืองภายใน จากสภาพดังกล่าว ส่งผลให้รัฐต้องหาทางเอาตัวรอด ซึ่งความสามารถในการอยู่รอดเป็นพื้นฐานที่รัฐจะแสวงหา และการแสวงหานั้นก็จะเป็นไปสู่อันตราย เพราะสงครามเป็นสิ่งที่ไม่อาจป้องกันให้เกิดขึ้นได้ โดยมองว่า สาเหตุที่รัฐกระทำการใดๆ เป็นเพราะธรรมชาติของมนุษย์ ที่ทำให้เกิดการกระทำหรือการบังคับให้รัฐอื่นทำอะไรบางอย่างตอบสนองกลับมา จากสภาวะที่รัฐต่างๆ ต้องอยู่ในสภาวะที่ต้องเอาชีวิตรอด และหาทางเอาตัวรอด จึงนำไปสู่การที่รัฐต้องช่วยเหลือตัวเอง (Self-Help) เพราะในสภาวะอนาธิปไตย ไม่มีสิ่งใดจะมารับประกันหรือช่วยเหลือรัฐ หากรัฐไม่ช่วยเหลือตัวเอง รัฐจึงมีภาพเป็น Egoist หรือการที่ยึดเอาตนเองเป็นหลัก ไม่คิดถึงผู้อื่น คิดถึงแต่ตนเอง

จากสภาพที่รัฐเป็น Egoist และต้อง Self-Help ส่งผลให้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่เกิดขึ้นในระบบที่เป็นโครงสร้าง (Structure) ระบบดังกล่าวเป็นระบบที่ส่งผลให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ในการตีความของ Waltz แบ่งระบบการเมืองออกเป็น ๓ มิติ คือ หลักการระเบียบ (Ordering Principles) หลักการของการแบ่งแยก (Principle of Differentiation) และการแบ่งสรรอำนาจ (Distribution of Capabilities) โดยสามมิตินี้ส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐ ผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่งทั้งหมดล้วนนำไปสู่พฤติกรรมของรัฐ Waltz เสนอว่า ในระบบโลกที่ขาดศูนย์กลางของอำนาจ ไม่มีผู้ดูแลระบบความสัมพันธ์ จาก Assumption ของ Waltz ที่เชื่อว่า รัฐเป็น Egoist ในระบบโครงสร้างของโลกนั้น ทำให้ความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นเป็นไปได้ยากหรือเป็นไปไม่ได้ เพราะรัฐต่างๆ จะยังคงคิดคำนึงถึง (Concern) เกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือของรัฐอื่นๆ และผลประโยชน์ที่เปรียบเทียบแล้วกับรัฐอื่นๆ (Partner's Relative Gains) Waltz สรุปว่า จากสภาพที่ไม่มีอะไรมาเป็นหลักประกันความปลอดภัย และผลประโยชน์ของรัฐในสภาวะอนาธิปไตย ได้ส่งผลให้รัฐต้องปกป้องตนเอง ด้วยการแสวงหาอำนาจ

ภาวะหวาดระแวงด้านความมั่นคง (Security Dilemma)

ภาวะหวาดระแวงด้านความมั่นคง (Security Dilemma) ถูกพัฒนาแนวคิดขึ้นโดย Herbert Butterfield John Herz และ Robert Jervis Security Dilemma นับเป็นสถานการณ์หนึ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นท่ามกลางความสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สลับซับซ้อน ทั้งนี้ เป็นผลมาจากความไม่เข้าใจระหว่างกันในแง่มุมมองที่ว่า รัฐเป็นตัวแสดงที่ไม่น่าไว้วางใจ ซึ่งต่างก็ระแวงแคลงใจในบทบาทและเป้าหมายของอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากพื้นฐานความคิดในการพึ่งตัวเองเพื่อผลประโยชน์ การเสริมสร้างความมั่นคงให้กับตัวเองกลับถูกมองว่าเป็นการสร้างภัยคุกคาม กระทบต่อความมั่นคง สร้างความไม่ปลอดภัยให้แก่รัฐอื่น ซึ่งแตกต่างจากการสร้างประชาคมความมั่นคง ซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์

ที่แตกต่างจากที่กล่าวมา ในแง่มุมที่ว่า การรับและรู้เข้าใจร่วมกันระหว่างรัฐ จะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จไว้วางใจในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกันด้วยสันติวิธี

ตามโครงสร้างระบบที่มีผลต่อพฤติกรรมในระบบของ Waltz ให้คำอธิบายว่า เป็นเพราะการเมืองระหว่างประเทศ ที่ผลักดันให้รัฐต้องแข่งขันเอาตัวรอด ส่งผลให้มีรัฐผู้ชนะ และรัฐที่พ่ายแพ้ รัฐที่พ่ายแพ้จะยึดหลักแนวทางของรัฐผู้ชนะเป็นแนวปฏิบัติ เพราะหากไม่ทำตามก็就会被淘汰 ทั้งนี้ Waltz พบว่า ความต่อเนื่องที่เกิดขึ้นนี้ นำไปสู่พฤติกรรมของรัฐ คือ การถ่วงดุลอำนาจ กล่าวคือ เมื่อใดที่รัฐหนึ่งมีแนวโน้มที่จะมีอำนาจเหนือรัฐอื่นๆ รัฐที่รู้สึกว่าคุณเองมีอำนาจน้อยกว่า จะดำเนินการถ่วงดุลอำนาจ

การถ่วงดุลอำนาจ (Balance of Power)

ระบบดุลแห่งอำนาจนั้นถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อป้องกันความปรารถนาในอำนาจของหลายๆ ประเทศ ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ต้องการจะรักษาหรือทำลายสถานะเดิมของตนเอง เพื่อเพิ่มพูนอำนาจของตนเอง โดยนโยบายนั้นมีเป้าหมายเพื่อมุ่งไปสู่การดำรงไว้ซึ่งความสมดุลแห่งอำนาจทั้งหลาย

สำหรับสัจนิยมดั้งเดิมแล้ว ระบบดุลแห่งอำนาจต้องการอำนาจที่เท่ากัน (Matching Power) เท่านั้น เพราะการถ่วงดุลอำนาจที่เท่ากัน จะสามารถป้องกันหายนะจากสงครามที่ต้องการขยายอำนาจ หรือป้องกันไม่ให้ประเทศใดประเทศหนึ่งขึ้นมามีอำนาจเหนือในการครอบงำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑. หลักการทั่วไปของระบบดุลแห่งอำนาจ

ความสมดุลทางสังคม (Social Equilibrium) เป็นตัวประกอบหนึ่งที่สำคัญในระบบดุลแห่งอำนาจ เพราะเป็นปัจจัยที่สามารถทำให้ระบบล่มสลายได้ จากการที่อำนาจอิสระทั้งหลายในสังคมเดียวกันเกิดความไม่สมดุลขึ้น และความไม่สมดุลนี้เกิดขึ้นจากอิทธิพลภายนอก หรือการเปลี่ยนแปลงของตนเอง หรือไม่ก็จากตัวแสดงอื่นในสังคม เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้ว ก็ต้องสถาปนาระบบขึ้นใหม่ (นรุตม์ เจริญศรี, ๒๕๕๖ : ๗๗-๘๓)

สมมุติฐานของการเกิดขึ้นของความสมดุลมี ๒ ประการ คือ ประการแรก สิ่งที่จะทำให้เกิดความสมดุลนั้น จำเป็นต่อสังคมและมีสิทธิในการดำรงอยู่ ประการที่สอง คือ ถ้าไม่มีรัฐที่มีอำนาจเท่าเทียมกันคอยถ่วงดุลกัน จะทำให้เกิดประเทศใดประเทศหนึ่งขึ้นมามีอำนาจเหนือ ถ่วงล้มผลประโยชน์และทำลายประเทศอื่น เพราะฉะนั้น เป้าหมายของความสมดุลก็คือ สร้างความมั่นคงของสังคมและรักษาความหลากหลายของตัวแสดงในสังคมอยู่ โดยป้องกันไม่ให้ตัวแสดงใดขึ้นมามีอำนาจเหนือตัวแสดงอื่น

หลักการนี้นอกจากจะใช้ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้ว ยังใช้ในระบบรัฐบาลและระบบการเมืองภายในประเทศอีกด้วย เช่น ระบบการถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) ของสหรัฐอเมริกา

หลักการที่สองของระบบการถ่วงดุลอำนาจ คือ “สองรูปแบบหลักของดุลแห่งอำนาจ” (Two Main Patterns of the Balance of Power) ปัจจัยพื้นฐานของสังคมระหว่างประเทศมีอยู่ ๒ อย่าง คือ ความหลากหลายและภาวะปฏิปักษ์ของแต่ละรัฐ ซึ่งความต้องการขยายอำนาจของแต่ละรัฐนั้น นำไปสู่ความขัดแย้งในระบบระหว่างประเทศได้ ๒ รูปแบบ คือ ความขัดแย้งโดยตรง (Direct Opposition) และความขัดแย้งโดยการแข่งขัน (Competition)

ความขัดแย้งโดยตรง คือ ความขัดแย้งระหว่างประเทศ A ที่ต้องการสถาปนาอำนาจของตนเหนือกว่า เพื่อควบคุมการตัดสินใจของประเทศ B โดยใช้นโยบายแบบลัทธิการล่าอาณานิคม

ในขณะเดียวกัน ประเทศ B ก็ต้องการที่จะขยายอำนาจ เพื่อดำเนินงานแรงกดดันจากประเทศ A หรืออาจเป็นในทางกลับกันก็ได้

ความขัดแย้งโดยการแข่งขัน คือ ความขัดแย้งระหว่างประเทศ A กับ B เพื่อที่จะเข้าไปครอบครองประเทศ C ทำให้เกิดการแข่งขันทางอำนาจระหว่างสองประเทศเกิดขึ้น และมีประเทศที่สามารถเข้ามาเกี่ยวข้อง และมักจะเป็นประเทศเล็กหรือไม่กี่ก่อนแล้ว การที่ประเทศเล็กจะสามารถดำรงความเป็นกลางในขณะที่เกิดสงครามโดยรอบตัวเองนั้น ก็จะเป็นในกรณีที่ประเทศเล็กนั้น เป็นประเทศเอกราชเพื่อการถ่วงดุลอำนาจ (เช่น เบลเยียม) หรือประเทศที่อยู่ภายใต้การปกป้องของประเทศเหนือกว่า (เช่น อเมริกาใต้) หรือไม่ก็เป็นประเทศที่ไม่ได้สนใจในลัทธิอาณานิคม (เช่น สวิสเซอร์แลนด์)

ระบบดุลแห่งอำนาจนั้น ทำ ๒ หน้าที คือ สร้างความมั่นคงในความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างประเทศ และรับประกันความมีอธิปไตยของประเทศหนึ่ง จากการครอบงำของประเทศอื่น อย่างไรก็ตาม ระบบนี้มักเกิดความไม่แน่นอนของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอยู่เสมอ และต้องการการสถาปนาระบบใหม่ ที่ระบบต้องการการสถาปนาใหม่อยู่เสมอนั้นก็เพราะว่า ความไม่มั่นคงและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาของลักษณะตัวแสดง ไม่ได้เกิดจากความบังเอิญหรือเพราะเวลาในช่วงนั้น แต่เกิดจากลักษณะทางธรรมชาติของการเป็นรัฐเอกราช เพราะอำนาจในการปกป้องตนเองจากการรุกรานของผู้อื่น เป็นเรื่องเสรีภาพที่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

๒. วิธีการปฏิบัติของระบบดุลแห่งอำนาจ

หลักทั่วไปของความสมดุลนั้นก็คือ ลดในสิ่งที่มากเกินไป และเพิ่มในสิ่งที่ขาด โดยมีอยู่ ๕ รูปแบบ คือ (นฤตม์ เจริญศรี, ๒๕๕๖ : ๘๕-๘๗)

๒.๑ การแบ่งและการปกครอง (Divide and Rule) เป็นการบังคับภายใต้สนธิสัญญาสันติภาพ โดยการใช้มาตรการแบ่งประเทศผู้รุกรานให้อ่อนแอลง หรือรักษาสถานะภาพที่ถูกแบ่งเอาไว้ ไม่ให้เกิดการรวมตัว เพื่อสร้างความแข็งแกร่ง อย่างเช่น ฝรั่งเศส ต้องการให้แบ่งอาณาจักรของเยอรมันออกเป็นหลายๆ รัฐเอกราช เพื่อให้อ่อนแอลงและดูแลไม่ไห้สามารถกลับมารวมชาติกันอีก

๒.๒ การชดเชยด้วยดินแดน (Compensation) เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการรักษาความสมดุลทางอำนาจ โดยการชดเชยด้วยดินแดนที่เสียไป หรือให้เพิ่มจากการที่ชนะสงคราม ดินแดนที่จะถูกนำไปชดเชยนั้น จะถูกพิจารณาจากความอุดมสมบูรณ์และจำนวนประชากรและคุณภาพของประชาชน ซึ่งเป็นมาตรฐานในการกำหนดขีดการเพิ่มอำนาจของประเทศที่ได้รับดินแดนไป การชดเชยนั้นไม่ได้เป็นการยกอริปไตยให้อย่างเปิดเผย แต่เป็นการสงวนไว้ให้แก่ประเทศนั้น ในการมาเอาผลประโยชน์โดยทั่วไปของชาติ เช่น การแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า การแทรกแซงทางการเมืองและการทหาร และสุดท้ายการสถาปนาอำนาจการปกครอง

๒.๓ อาวุธ (Armaments) ด้วยอำนาจของอาวุธเป็นตัวชี้วัดสถานะอำนาจของประเทศต่างๆ จึงทำให้แต่ละประเทศมีความพยายามที่จะครอบครอง เพื่อการรักษาหรือสถาปนาระบบดุลแห่งอำนาจใหม่ การแข่งขันทางอาวุธจึงเกิดขึ้น เกิดการเตรียมการทางทหาร ซึ่งใช้งบประมาณอย่างมากมาย กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกกลัว สงสัย และความไม่ปลอดภัยซึ่งกันและกัน ระบบนี้จะต้องทำให้ประเทศใดประเทศหนึ่งไม่มีประสิทธิภาพทางอาวุธเหนือกว่าประเทศอื่น หรือการใช้มาตรการลดอาวุธไปสู่ระดับที่เหมาะสม แต่มาตรการอันหลังนี้มักจะไม่ได้รับการยอมรับ เพราะมันเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติของแต่ละประเทศ และต้องอาศัยการประเมินปริมาณของอาวุธที่แท้จริง ซึ่งเป็นเรื่องยาก

๒.๔ พันมิตร (Alliances) ในระบบนี้นอกจากจะมีความสัมพันธ์ในระดับที่เท่าเทียมกันสองประเทศแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใหญ่กับกลุ่มพันธมิตร หรือความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพันธมิตรด้วยกัน

๒.๔.๑ กลุ่มพันธมิตรกับประเทศมหาอำนาจ เป็นการรวมกลุ่มพันธมิตรกันของประเทศที่อ่อนแอกว่า ที่เป็นห่วงความมีเอกราชของตนเอง ถ่วงดุลกับประเทศมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียว เรียกว่า “Universal Monarchy”

๒.๔.๒ กลุ่มพันธมิตรกับกลุ่มพันธมิตรฝ่ายตรงข้าม เป็นความกระหายอำนาจของทั้งสองกลุ่มในการดำเนินการล่าอาณานิคม และปกป้องความเป็นเอกราชของตนเองต่ออีกกลุ่มพันธมิตรหนึ่ง การเป็นพันธมิตรนั้น ไม่ได้มีการความมั่นคงตลอด และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของแต่ละประเทศ ทำให้ดูเหมือนว่าแต่ละประเทศไม่มีศีลธรรมในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งจริงๆ แล้ว เป็นเพียงแค่การขาดสำนึกในเรื่องนี้ไป เพราะมัวแต่คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองและความหวาดระแวง

๒.๔.๓ ระบบการคานอำนาจโดยพันธมิตรจะทำงานได้ดีที่สุด ตามเงื่อนไขต่อไปนี้ คือ

๒.๔.๓.๑ แต่ละชาติเป็นอิสระที่จะเป็นพันธมิตรกับรัฐอื่นๆ ขึ้นกับสถานการณ์ ในเวลานั้นๆ ตลอดช่วงศตวรรษที่ ๑๘ ดุลยภาพถูกปรับโดยการเปลี่ยนแปลงของขั้วสัมพันธมิตรไปเรื่อยๆ ซึ่งเห็นได้ในช่วงการปกครองของบิสมาร์ก ก่อนปี ๑๘๙๐

๒.๔.๓.๒ หากมีพันธมิตรที่กำหนดไว้แล้ว แต่ผู้บริหารอำนาจต้องไม่ทำให้ คู่พันธมิตรใดๆ ขึ้นมามีความสำคัญมากกว่า

๒.๔.๓.๓ เมื่อมีพันธมิตรที่ตายตัวและไม่มีผู้คานอำนาจ แต่ความแน่นแฟ้นของการเป็นพันธมิตรกันต่ำ ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นไปได้ในการประนีประนอม หรือการเปลี่ยนแปลงพันธมิตร

เมื่อไม่มีปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ การทูตก็จะตึงเครียด เกิดเป็นภาวะ Zero-Sum Game คือ เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ผลประโยชน์ อีกฝ่ายก็จะเป็นผู้เสียผลประโยชน์

๒.๕ ผู้ “ยึดเหนี่ยว” ความสมดุล (The Holder of Balance) ในระบบดุลแห่งอำนาจ นั้น จะมีสถานะอยู่ ๒ สถานะ คือ สถานะที่ต้องการดำรงอยู่ในสภาพเดิม กับสถานะที่ต้องการขยายอำนาจ ซึ่งในระบบนี้จะมีประเทศที่เป็นตัวยึดเหนี่ยวหรือตัวถ่วงดุล (Balancer) ในระบบ ด้วยการที่ประเทศเหล่านี้จะให้น้ำหนักต่อการตัดสินใจของประเทศตัวเองไปตามสถานการณ์ จึงไม่มีมิตรแท้และ ศัตรูที่ถาวร ไม่มีความสัมพันธ์กับใครอย่างผูกมัด อยู่เป็นกลางคอยดูสถานการณ์อยู่ภายนอก แล้วค่อยตัดสินใจว่า จะจัดตั้งเองอยู่ในสถานะใด “ผู้ถ่วงดุล” นั้น จึงเป็นกุญแจสำคัญในระบบที่เป็นตัวกำหนดผลของการต่อสู้ทางอำนาจที่จะชี้ขาดว่าใครจะเป็นผู้ชนะหรือแพ้ ประเทศพวกนี้เลือกที่จะโดดเดี่ยวอย่างชาญฉลาด แต่ก็เกิดการประณามเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบนี้ที่ไร้ศีลธรรม ซึ่งมีวิธีการใช้อำนาจอยู่ ๓ แบบ คือ ๑) การเข้าร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ๒) การสนับสนุนสันติภาพ และ ๓) ดำเนินตามนโยบายของชาติตน เพื่อ “ยึดเหนี่ยว” ความสมดุลทางอำนาจไว้

แนวความคิดผลประโยชน์ของชาติ

ผลประโยชน์ของชาติมีความสำคัญอย่างยิ่งในทุกยุคทุกสมัย รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายต่างประเทศของตนให้ตอบสนองผลประโยชน์ของชาติให้ได้มากที่สุด ซึ่งผลประโยชน์ของชาติเป็น

ตัวกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและต่างประเทศ ผลประโยชน์ของชาติเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ การทำความเข้าใจนโยบายต่างประเทศ จึงต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจผลประโยชน์ของชาติที่เป็นแรงจูงใจอยู่เบื้องหลัง (วิวัฒน์ มุ่งการดี, ๒๕๔๓ : ๓๕) ซึ่งที่ผ่านมามีนักวิชาการได้ให้นิยามของคำว่าผลประโยชน์ของชาติดังนี้

๑. ผลประโยชน์ของชาติ คือ สิ่งต่างๆ ที่เป็นความต้องการความปรารถนา และความจำเป็นสูงสุดของชาติ ซึ่งโดยทั่วไปผลประโยชน์ของชาติเป็นรากฐานในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศ (สมศักดิ์ ดำรงสุนทรชัย, ๒๕๔๑ : ๑๐)

๒. Hans J.Morgenthau ได้ให้คำจำกัดความของผลประโยชน์ของชาติว่า หมายถึง การที่รัฐหนึ่งดำเนินนโยบายใดๆ ก็ตามโดยวัตถุประสงค์ที่จะปกป้องอธิปไตย ระบอบการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา ภาษา เชื้อชาติ ของตนไว้ จากการรุกรานของชาติอื่น รัฐต่างๆ อาจดำเนินนโยบายร่วมมือกัน ถ่วงดุล หรือเป็นพันธมิตรกัน โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนี้ รัฐจะดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ บนรากฐานของผลประโยชน์ของชาติ และแต่ละรัฐจะทำทุกประการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน (อ้างถึงใน สุดาพร หาญไพบูลย์, ๒๕๒๙ : ๕-๖)

๓. Joseph Frankel ให้คำจำกัดความว่า การที่รัฐหวังที่จะปกป้องอธิปไตยและความดำรงอยู่ของชาติไว้ทุกวิถีทางรวมทั้งการเสริมสร้างเกียรติภูมิ ความมั่นคงและการอยู่รอดโดยปราศจากภัยคุกคามจากศัตรูภายนอก ผู้นำรัฐจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญและดำเนินนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อมให้มากที่สุด หากเกิดความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของชาติกับผลประโยชน์ของชาติอื่นๆ ผู้นำจะเลือกให้ความสำคัญแก่ผลประโยชน์ของชาติมากที่สุด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ อุดมการณ์และลำดับความสำคัญของปัญหาที่ประเทศนั้นกำลังเผชิญอยู่ ทิศนะของผู้นำได้เปลี่ยนไป ผลประโยชน์ของชาติที่ยึดถือในช่วงขณะหนึ่งอาจจะลดความสำคัญลงและมีผลประโยชน์ของชาติในประเด็นอื่นๆ มีความสำคัญมากขึ้นได้ นอกจากนี้ผลประโยชน์ของชาติคือหลักและเป้าหมายพื้นฐานของรัฐ ซึ่งจะเป็แนวทางสำหรับผู้นำหรือผู้กำหนดนโยบายในการดำเนินการต่างประเทศ ผลประโยชน์ของชาติประกอบด้วย (อ้างถึงใน สุดาพร หาญไพบูลย์, ๒๕๒๙ : ๖)

- ๓.๑ ความอยู่รอดปลอดภัย เพื่อเคารพเอกราชอธิปไตย
- ๓.๒ ความมั่นคงและไม่ถูกคุกคาม ต่อบูรณภาพดินแดน
- ๓.๓ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชน
- ๓.๔ เกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของรัฐ

๔. William Reizel ให้คำจำกัดความผลประโยชน์ของชาติว่า เป็นสิ่งที่ผู้มีอำนาจตัดสินใจของรัฐ กำหนดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของรัฐ (อ้างถึงใน สุดาพร หาญไพบูลย์, ๒๕๒๙ : ๕-๖)

๕. ดลยา เทียนทอง (ออนไลน์, ๒๕๕๐) กล่าวว่า ผลประโยชน์ของชาติประกอบขึ้นด้วยมิติที่หลากหลายและมีระดับที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปผลประโยชน์ของชาติซึ่งเป็นเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศตั้งอยู่บนปัจจัยพื้นฐานสำคัญ ๗ ประการ ประกอบด้วย

- ๕.๑ รักษาให้ประเทศอยู่รอดเป็นเอกราช
- ๕.๒ การปกป้องคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัย
- ๕.๓ การส่งเสริมความกินดีอยู่ดีของชาติ
- ๕.๔ การรักษาและเพิ่มพูนเกียรติภูมิของชาติ
- ๕.๕ การรักษาและขยายอำนาจของชาติ

๕.๖ การปกป้องและเผยแพร่อุดมการณ์แห่งชาติ

๕.๗ การส่งเสริมสันติภาพและความสงบเรียบร้อยภายในภูมิภาคและในโลก

๖. ผลประโยชน์ของชาติในบางครั้งอาจขัดแย้ง หรือไม่อาจกระทำการให้บรรลุผลในขณะเดียวกัน ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญโดยกำหนดว่า ผลประโยชน์ใดเป็นหลักและผลประโยชน์ใดเป็นรอง อะไรเป็นผลประโยชน์ระยะสั้น อะไรเป็นผลประโยชน์ในระยะยาว ผลประโยชน์ของชาติอาจกลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้งและสงครามเพราะผลประโยชน์ของชาติของทุกรัฐอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกันไปแล้วแต่การตีความ ทำให้สภาพแวดล้อมของแต่ละรัฐไม่เหมือนกัน และหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน โดยทำให้อีกฝ่ายเห็นว่าเป็นการคุกคามต่อกัน จึงกลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้งได้ (พรคสุลี นิลนรงค์, ๒๕๔๑ : ๑๐)

๗. Charles O.Lerche & Abdul A.Said ให้ทัศนะว่าผลประโยชน์ของชาติเป็นเป้าประสงค์ระยะยาวและต่อเนื่อง ซึ่งรัฐจะต้องพยายามสงวนไว้ผลประโยชน์ของชาติเกิดจากการสังเคราะห์คุณค่านิยมของชาติให้เข้ากับสถานการณ์แวดล้อมของชาตินั้นๆ และผลประโยชน์ของชาติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ซ้ำโดยจะมีลักษณะของการวิวัฒนาการมากกว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (อ้างถึงใน สิริมิตร ศิริพละ, ๒๕๓๔ : ๙-๑๐)

๘. Donald E.Nuechterlein ได้ให้แนวความคิดระดับความสำคัญของผลประโยชน์ของชาติ (Intensity of Interest) ว่าเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก หรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน แต่สิ่งที่สำคัญพื้นฐานของผลประโยชน์ของชาติที่มีผู้มีอำนาจตัดสินใจอาจเปลี่ยนแปลงได้คือ (อ้างถึงใน ชินดา พันธุ์วิวัฒนา, ๒๕๓๖ : ๘-๙)

๘.๑ การปกป้องดินแดน หมายถึง การปกป้องพลเมือง ดินแดน และสถาบันสำคัญต่างๆ จากภัยคุกคามจากต่างประเทศ

๘.๒ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งการปกป้องผลประโยชน์ส่วนบุคคลในต่างประเทศ

๘.๓ ความมั่นคงระหว่างประเทศ หมายถึง การพยายามสร้างความสันติหรือยุติข้อขัดแย้งระหว่างประเทศโดยปราศจากการทำสงครามซึ่งรัฐต่างๆ จะรวมตัวขึ้นเป็นระบบพันธมิตรในการรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แนวความคิดเรื่องผลประโยชน์ของชาติจะแตกต่างกันไปตามยุคสมัย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์เวลาและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้วงนั้น ผลประโยชน์ของแต่ละประเทศส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในเรื่องของความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงของประเทศและอำนาจทางทหารเป็นหลักเนื่องจากสถานการณ์ของโลกและโดยรอบประเทศอยู่ในความไม่สงบ แต่เมื่อสถานการณ์ของโลกหรือของประเทศเพื่อนบ้านอยู่ในความสงบ แนวคิดในเรื่องผลประโยชน์ของชาติ ก็เปลี่ยนไป ซึ่งอาจจะไปมุ่งเน้นด้านอื่นๆ อาทิ เศรษฐกิจหรือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามวัตถุประสงค์ของชาตินั้นๆ

ผลประโยชน์ของชาติจะครอบคลุมในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการทหารซึ่งไม่สามารถแยกแยะในด้านใดด้านหนึ่งอย่างเห็นได้ชัดในแต่ละด้านล้วนมีความสัมพันธ์กันและเป็นความต้องการสูงสุดของชาตินั้นๆ ประกอบด้วยการรักษาความเป็นเอกราชของชาติ การกินที่อยู่ดีของคนในชาติอย่างไรก็ตามผลประโยชน์ของชาติต่างๆ อาจจะเหมือนกันหรือต่างกันได้ ในขณะที่ผลประโยชน์ของชาติใดชาติหนึ่งก็อาจจะเหมือนกันหรือต่างกันตามห้วงเวลาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

แนวความคิดว่าด้วยผลประโยชน์ของชาตินี้ สามารถนำมาใช้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านต่างประเทศ เพื่อดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เนื่องจากการกำหนดและดำเนินนโยบายยุทธศาสตร์ต่างประเทศของรัฐมักจะเป็นไปท่ามกลางการกล่าวอ้างและแสวงหาเหตุผลเกี่ยวกับผลประโยชน์ของชาติเพื่อเสริมสร้างความชอบธรรมรองรับพฤติกรรมของรัฐที่กำหนดนโยบายอยู่เสมอ ซึ่งการนำแนวความคิดว่าด้วยผลประโยชน์ของชาติมาพิจารณาประกอบการวิจัยกรณีศึกษา “ผลกระทบด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากการปรับโครงสร้างกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน” นั้น เพื่อให้ทราบถึงนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของจีนที่เปลี่ยนแปลงไปจนนำไปสู่การปรับโครงสร้างกองทัพ นั้นมีสาเหตุมาจากการต้องการรักษาผลประโยชน์ของชาติจากภัยคุกคามที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติจีน

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

หัวใจสำคัญของทฤษฎีความขัดแย้งคือ การขัดแย้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่อย่างแพร่หลายทั่วไป เราจึงไม่ควรมองพฤติกรรมขัดแย้งว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือเป็นปรากฏการณ์ที่ผิดปกติ ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม จึงมีแนวความคิดว่า สังคมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งแยก (Division) อันเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม วิธีการสำคัญที่นักปรัชญาและนักสังคมศาสตร์ ใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่ขัดแย้งต่างๆ คือ วิธีการที่เรียกว่า “ไดอาเล็กติก” (Dialectic Method) เป็นวิธีการที่ใช้มาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ สมัยโซเครตีส (Socrates) ใช้เป็นวิธีถามและตอบเพื่อแสวงหาความรู้ที่แจ่มแจ้งและสมบูรณ์ทำให้เกิดการสมเหตุสมผลมากขึ้น (Logical Consistency) ต่อมานักปรัชญาชาวเยอรมันได้พัฒนา Dialectic สมัยใหม่ที่ว่าด้วย ข้อเสนอเบื้องต้น (Thesis) และข้อเสนอแย้ง (Anti Thesis) และ คานท์ (Kant) แสดงความเห็นว่าเป็นสาเหตุของความไม่กลมกลืน หรือไม่คล่องจองกัน เป็นเพราะระบบความคิดของคนเรา ซึ่งมีอิทธิพลมากกว่าอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม ความขัดแย้งที่มีอยู่ในตัวของบุคคลเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งภายนอกอื่นๆ หากทำความเข้าใจเรื่องความขัดแย้งที่มีอยู่ในตัวบุคคลได้แล้ว และหาทางขจัดความขัดแย้งนั้นออกไป ความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมอาจหายไปได้นักทฤษฎีความขัดแย้งด้านสังคมวิทยาที่สำคัญ ๓ คน คือ Karl Marx (อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ๒๕๓๔ : ๔๒) เป็นผู้ที่ใช้วิธีวิเคราะห์ แบบ Dialectical วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของทุกๆ สังคมว่า เกิดจากความสัมพันธ์ของ "อำนาจการผลิต" ซึ่งได้แก่ ที่ดิน หุ่น เทคโนโลยีและการจัดการด้านแรงงานกับ "ความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต" อันได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิต และผู้ใช้แรงงาน ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มักเกิดจากความขัดแย้งระหว่างชนชั้นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับชนชั้นผู้ใช้แรงงาน

D.L. Sills (๑๙๖๘ : ๑๔๒) อธิบายว่า ความขัดแย้งก่อให้เกิดผลทั้งด้านลบและด้านบวก ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ถือเป็นสถานะหนึ่งของมนุษย์ ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้เพราะในกลุ่มหนึ่งๆ ย่อมมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน ดังนั้น ความขัดแย้งจึงเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้เสนอเพิ่มเติมว่าความขัดแย้งทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปรปักษ์ต่อกัน อันจะพัฒนาสู่ความร่วมมือได้หรือทำให้เกิดความแปลกแยกได้

R. Dahrendorf (๑๙๖๘ : ๑๒๕) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันที่ปฏิเสธแนวคิดของมาร์กซ์ เรื่อง ความขัดแย้งระหว่างชนชั้น Dahrendorf อธิบายคุณลักษณะ "ความขัดแย้ง" ว่ามีลักษณะสอดคล้อง

กับทุกสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ทุกสังคมจึงเกิดความขัดแย้งได้ตลอดเวลา ซึ่งเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิอำนาจ ทำให้สังคมเกิดกลุ่มแบบไม่สมบูรณ์ขึ้น เพราะต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่เบื้องหลัง แต่ละฝ่ายจึงพยายามรักษาผลประโยชน์ของฝ่ายตนไว้ ทำให้ระดับของความรุนแรงจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการและการประสานผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำกลุ่มอื่น ความขัดแย้งจึงสามารถควบคุมได้โดยการประนีประนอม และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลมาจากความกดดันจากภายนอกโดยสังคมอื่นๆ ด้วย

แนวคิดทางจิตวิทยา อธิบายความขัดแย้งว่า หมายถึงสถานการณ์ที่บุคคลถูกกระตุ้นให้เกี่ยวข้องในกิจกรรมสองอย่างหรือมากกว่า ซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การตอบสนองต่อความต้องการบรรลุวัตถุประสงค์สองอย่างพร้อมกันเป็นไปได้ จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นได้หลายระดับ เช่น ความขัดแย้งในระดับพฤติกรรมที่ปรากฏชัด เช่น การที่คนเราพูดออกมาอย่างหนึ่งแต่ในใจคิดอีกอย่าง เพราะถ้าพูดความจริงแล้ว จะทำให้คนอื่นเสียใจ หรือกรณีของการเกิดความขัดแย้งในตัวเอง จะเห็นว่า ความขัดแย้งตามแนวคิดของจิตวิทยานั้นสามารถเกิดขึ้นได้ ตั้งแต่ภายในตัวบุคคลนั้นไปจนถึงกลุ่มหรือองค์การได้ สิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คือ ความคิด หรือความรู้สึกของคนเราต่อสิ่งที่มีปฏิกริยาที่รับรู้ได้ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความวิตกกังวล มือคติ หรือความกลัวที่แฝงอยู่ในจิตใจมากกว่าความขัดแย้งตามแนวคิดด้านจิตวิทยา จะให้ความสำคัญในระดับปัจเจกบุคคล และด้านจิตวิทยาเป็นสำคัญ แนวคิดนี้ยังเชื่อว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีผลต่ออารมณ์ของบุคคลอย่างมาก แล้วยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนได้ เช่น ความขัดแย้งทำให้คนเราเกิดความคับข้องใจ (Frustration) ซึ่งอาจทำให้เกิดความท้อถอย ก้าวร้าว หรือประณามผู้อื่นได้หรือในบางสถานการณ์ความขัดแย้งอาจนำมาซึ่งความล้มเหลวในการปฏิบัติงานได้ เช่น การขาดความสนใจในงาน ขาดความเชื่อมั่นตนเอง หรือกลัวความล้มเหลวจนบางครั้งกลายเป็นคนที่ชอบใส่ร้ายคนอื่น เป็นต้น

Lewis Coser (อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ๒๕๓๔ : ๓๙) นักจิตวิทยาชาวเยอรมัน ได้จำแนกความขัดแย้งออกเป็น ๓ แบบ คือ

๑. เมื่อบุคคลอยู่ระหว่างเป้าหมายที่ตนปรารถนาสองอย่างที่ต้องเลือก (Approach-Approach Conflict)
๒. เมื่อบุคคลพบกับเป้าหมายสองอย่าง ซึ่งเป็นทั้งเป้าหมายที่ตนเองชอบและไม่ชอบ (Approach-Avoidance Conflict)
๓. เมื่อบุคคลอยู่ระหว่างเป้าหมายสองอย่างที่ตนเองไม่ชอบทั้งคู่ (Avoidance-Avoidance Conflict)

นักวิชาการทางด้านมานุษยวิทยา มองความขัดแย้งว่าเป็นผลมาจากความปรารถนา หรือเป้าหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ อาจมาจากการแข่งขันกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากวัฒนธรรม และเป็นแบบฉบับของพฤติกรรมปรับตัวของมนุษย์ เช่น ความก้าวร้าว ความร่วมมือ หรือการแข่งขันกัน เมื่อเกิดผลประโยชน์และค่านิยมที่ไปด้วยกันไม่ได้ นักวิชาการคนสำคัญที่ศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านนี้คือ พิชเซอร์ ยูรี และ แพตตัน (๒๕๓๔ : ๑๑๕) ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยาผู้มีชื่อเสียง เห็นว่าสิ่งอันตรายที่คุกคามมวล มนุษยชาติเกิดจากนิสัยภายในตัวมนุษย์ เองที่มักตกอยู่ในภาวะความขัดแย้งที่อันตราย และทำลายล้างเมื่อเกิดความแตกต่างอย่างชัดเจนขึ้นระหว่างคนสองคนหรือสองกลุ่มประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งในคุณค่าหรือค่านิยม แนวคิดนี้ถือว่า พฤติกรรมของบุคคลที่เบี่ยงเบนจากกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นั้น เป็นเพราะสภาวะการณ์นั้นไม่สอดคล้องกับคุณค่าที่กลุ่มยึดถือ จึงเห็นว่าปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็เพราะกลุ่มต่างๆ นำสิ่งที่ยึดถือต่างกันมาใช้แล้วขัดแย้งกัน เช่น

หมอต้องการรักษาคนไข้ด้วยยาที่ทันสมัย ใช้เครื่องมือก้าวหน้า เพื่อผลการรักษาที่ดี ทำให้ค่ารักษาแพง ในขณะที่ผู้ป่วยต้องการหายจากความเจ็บป่วยและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก คุณค่าที่ใช้ในสภาวาการณเดียวกันแต่ขัดแย้งกันปัญหาความไม่เข้าใจยอมเกิดขึ้นได้เสมอ

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ถือได้ว่า เป็นเครื่องชี้วัดให้ประจักษ์ถึงวิวัฒนาการทางความคิดของความขัดแย้งที่มีพัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน รากฐานของทฤษฎีความขัดแย้งพัฒนามาจากสมมติฐานที่ว่า "สังคม คือ ระบบที่มีลักษณะซับซ้อนของความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) และความขัดแย้ง (Conflict) จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม" เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทฤษฎีความขัดแย้งอย่างครอบคลุมในหลายมุมมอง ได้แก่ ด้านสังคมวิทยา ด้านจิตวิทยา ด้านมนุษยวิทยาและด้านคุณค่า (ค่านิยม) และทฤษฎีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นว่า มุมมองของนักวิชาการจากหลายสาขาวิชา ต่อ "ความขัดแย้ง" นั้น มีความเหมือนและความแตกต่างกันในประเด็นสำคัญใดบ้าง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้เพื่อการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยต่อไป (ฉันทนา บรรพศิริโชติ, ๒๕๕๑ : ๓๗)

สำหรับองค์ความรู้ของความขัดแย้ง ในมุมมองของนักวิชาการไทยมีผู้ที่สรุปไว้หลายท่าน แต่ที่ได้รับความนิยมและเป็นนักวิชาการที่สนใจเรื่องความขัดแย้งในระดับ องค์การมาตลอด คือ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (๒๕๓๔ : ๕๖) ได้เสนอแนวคิดความขัดแย้งของบุคคลไว้ ๒ แนวคิดคือ

แนวคิดเดิม

๑. ความขัดแย้งควรจะถูกกำจัดให้หมดไปจากองค์การเพราะความขัดแย้ง ทำให้องค์การแตกแยก ขาดประสิทธิภาพ นำไปสู่ความเครียด ดังนั้น องค์การที่ดีที่สุด จึงต้องไม่มีความขัดแย้ง

๒. ความขัดแย้งเป็นผลมาจากความผิดพลาดของการบริหารจึงพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง

๓. ผู้บริหารสามารถควบคุมและปรับพฤติกรรมของพนักงานได้ เช่น ความก้าวร้าว การแข่งขัน และควบคุม ความขัดแย้ง โดยการสร้างบรรยากาศให้เหมาะสม

แนวคิดใหม่

๑. ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในองค์การจึงไม่ควรหลีกเลี่ยงแต่ต้องรักษาระดับความขัดแย้งให้เหมาะสม จะทำให้กระตุ้นและจูงใจให้คนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพได้

๒. ความขัดแย้งเป็นผลมาจากความแตกต่างของรางวัลที่ได้รับ เป้าหมาย ค่านิยมในองค์การ และอาจเกิดจากความก้าวร้าวโดยธรรมชาติในตัวคน ดังนั้น ความขัดแย้งจะมีประโยชน์หรือโทษขึ้นกับวิธีการบริหารความขัดแย้ง

๓. ผู้บริหารต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานของคนและปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งจะทำให้การจัดการกับความขัดแย้งมีประสิทธิภาพ

ระดับความขัดแย้ง

ความขัดแย้งนั้นอาจจะมีองในระดับต่างๆ ดังนี้ (Don Hellriegel and John W. Slocum Jr., ๑๙๗๐ : ๑๑๙-๑๒๔)

๑. ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล

๒. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล

๓. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลในกลุ่ม

๔. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม

๕. ความขัดแย้งในองค์กร

James G.March and Herbert A.Simon (๑๙๕๘ : ๒๖๒) ได้แบ่งระดับความขัดแย้งออกเป็น ๓ ระดับ

๑. ความขัดแย้งของบุคคล

๒. ความขัดแย้งในองค์กร เป็นความขัดแย้งในตัวบุคคลหรือกลุ่มภายในองค์กร

๓. ความขัดแย้งระหว่างองค์กร เป็นความขัดแย้งระหว่างองค์การหรือกลุ่มต่างๆ

ระดับของความขัดแย้งที่ Don Hellriegel and John W. Slocum Jr. และ March and Simon มีความคล้ายคลึงกันมาก ซึ่งเราสามารถแบ่งความขัดแย้งนี้ได้เป็น ๒ ระดับ คือ

๑. ความขัดแย้งในระดับบุคคล แบ่งเป็น

๑.๑ ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในตัวของคนๆ หนึ่งไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น หรือเรียกได้ว่า “ความขัดแย้งในตัวเอง”

๑.๒ ความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลมากกว่า ๒ บุคคลขึ้นไป

๒. ความขัดแย้งระหว่างองค์กร แบ่งเป็น

๒.๑ ความขัดแย้งภายในองค์กร (Intra-Organization Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาโดยมีคู่กรณีขัดแย้งเป็นบุคคลหรือกลุ่มย่อยๆ ที่มีอยู่ในกลุ่มหรือที่อยู่ในองค์การหรือกลุ่มต่างๆ

๒.๒ ความขัดแย้งระหว่างองค์กร (Inter-Organization Conflict) หมายถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาโดยที่คู่กรณีขัดแย้งเป็นองค์กรกับองค์กร หรือกลุ่มกับกลุ่ม

ผลของความขัดแย้ง ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นชีวิตในวัยเรียน ชีวิตวัยทำงาน ชีวิตครอบครัว ชีวิตภายในสังคม และเป็นเรื่องยากที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความขัดแย้งและเนื่องจากแนวคิดปัจจุบัน ความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งที่ดีทั้งหมดหรือเสียทั้งหมด ความขัดแย้งมีทั้งประโยชน์และโทษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของความขัดแย้งและระดับของความขัดแย้ง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

ผลดีของความขัดแย้ง

พรนพ พุกกะพันธ์ (๒๕๔๔ : ๒๗๖) ได้กล่าวถึงผลดีของความขัดแย้งไว้ว่า ความจริงแล้วความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเมื่อเกิดขึ้นก็จะนำไปสู่ความก้าวหน้า หรือเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ เพราะจะเกิดแนวคิดที่สามขึ้นมา ซึ่งเหนือกว่าสองแนวคิดที่ขัดแย้งกันอยู่ ดังนั้น ความขัดแย้งจึงเสมือนเป็นการบังคับให้มนุษย์แสวงหาความคิดที่ใหม่ขึ้นเสมอ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์การ เพราะจะเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ และเปิดโอกาสให้มนุษย์ตรวจสอบความสามารถของตนเองอยู่เสมอ

วิจิตร วรุตบางกูร (๒๕๒๖: ๑๗๓-๑๗๔) โดยทั่วไปบุคคลส่วนใหญ่จะมีทัศนคติไม่ดีต่อความขัดแย้งเพราะเชื่อว่าความร่วมมือเป็นสิ่งที่ดีและความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่ดี แม้ว่าความขัดแย้งอาจก่อให้เกิดบรรยากาศที่ตึงเครียดและเป็นผลเสียต่อองค์การแต่บางครั้งความขัดแย้งอาจก่อให้เกิดผลดีได้เหมือนกัน กล่าวคือ ความขัดแย้งสามารถให้ผลในทางบวก เป็นต้นว่า

๑. ทำให้เกิดแนวปฏิบัติหรือความคิดเห็นอื่นๆ มากขึ้น

๒. ทำให้มีโอกาสเลือกแนวทางที่ดีกว่า

๓. ทำให้เกิดแรงผลักดันที่ต้องค้นหาวิธีการใหม่ๆ

๔. ทำให้เกิดความพยายามที่จะอธิบายความเห็น ความเชื่อ หรือชี้แจงให้ชัดเจน จึงต้องพัฒนาความสามารถในการสื่อความหมายและให้เหตุผล

๕. ความตึงเครียดกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

๖. ทำให้เกิดความเคยชินในการแลกเปลี่ยนความเห็นและยอมรับนับถือซึ่งกันและกันมากขึ้น

ซึ่งคล้ายกับ ทิศนา แคมมณี (๒๕๒๒ : ๘๑) กล่าวว่า ความขัดแย้งไม่ใช่จะทำให้ผลเสียเสมอไป แต่ที่จริงแล้วความขัดแย้งมีประโยชน์ในหลายด้าน เช่น

๑. ความขัดแย้งทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ
๒. ทำให้ความคิดและการทำงานไม่หยุดอยู่กับที่
๓. ช่วยกระตุ้นให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้นและแสดงความสามารถของตน อาจส่งผลให้การทำงานและผลงานของกลุ่มดีขึ้น

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (๒๕๔๐: ๒๒) ได้กล่าวโดยสรุปว่า ความขัดแย้งที่มีในระดับที่เหมาะสมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล และองค์การประโยชน์ที่สำคัญบางประการ ได้แก่

๑. ป้องกันไม่ให้องค์การหยุดอยู่กับที่หรือเฉื่อยชา
๒. ความขัดแย้งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารที่ฉลาดย่อมสามารถนำการเปลี่ยนแปลงนั้นให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม

ความขัดแย้งเป็นผลมาจากความแตกต่างของบุคคล ผู้บริหารที่ฉลาดย่อมสามารถประสานความแตกต่างมาเป็นประโยชน์ต่อองค์การทำให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ๆ ความขัดแย้งกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาข้อมูลใหม่หรือข้อเท็จจริงใหม่หรือวิธีแก้ปัญหาอย่างใหม่ต่างฝ่ายก็พยายามหาข้อมูลและเหตุผลมาสนับสนุนฝ่ายตนทำให้ได้ข้อมูลหรือหลักฐานใหม่หรือต่างฝ่ายต่างก็ไม่ยอมรับวิธีของกันและกันก็จำเป็นต้องหาทางออกใหม่

ความขัดแย้งกับกลุ่มอื่นจะทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมีความกลมเกลียวกันและรวมพลังกัน ความขัดแย้งที่เกิดจากการมีความเห็นแตกต่างกันจะช่วยทำให้มีความรอบคอบ นอกจากนี้ยังช่วยเสริมการพัฒนาการทำงานอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

Richard Owen (๑๙๙๑ : ๒๔๖-๒๔๘) ได้กล่าวว่า หากความขัดแย้งได้รับการตอบสนองในทางบวกมีการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เหมาะสม ย่อมทำให้เกิดบรรยากาศที่ดี เกิดบรรยากาศของความร่วมมือและสนับสนุน ความขัดแย้งนั้นจะเป็นความขัดแย้งในทางสร้างสรรค์ซึ่งจะส่งผลให้องค์การมีความเจริญก้าวหน้าที่สุดในที่สุด

ผลเสียของความขัดแย้ง

พรนพ พุกกะพันธ์ (๒๕๔๔ : ๒๗๗) ได้กล่าวถึงผลเสียของความขัดแย้งไว้ว่า อาจทำให้องค์การขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ ถ้าหากผู้บริหารไม่รู้จักแก้ไขและสาเหตุของความขัดแย้งของบุคคลภายในองค์การมีอยู่หลายประการด้วยกัน การแก้ไขจึงต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นผู้บริหารหรือหัวหน้างานจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ มิฉะนั้นอาจมีการแก้ไขปัญหาคือไม่ถูกจุด และจะเกิดความเสียหายต่อผลงานขององค์การในส่วนรวมได้ เช่น อาจมีผลให้คนที่ทนไม่ได้จะต้องย้ายหนีจากหน่วยงานนั้นไป ความเป็นมิตรระหว่างบุคคลจะลดลง บรรยากาศของความเชื่อถือนั้นจะไว้วางใจซึ่งกันและกันจะหมดไป และอาจเป็นการต่อสู้ที่ใช้อารมณ์ไร้เหตุผล มีการต่อต้านซึ่งอาจขัดต่อวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่อย่างแพร่หลาย เมื่อบุคคลมีเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน และความแตกต่างเหล่านี้จะก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งต่อมาภายหลัง ซึ่งความขัดแย้งมีลักษณะและระดับที่แตกต่างหลากหลาย ตั้งแต่หน่วยเล็กคือครอบครัว หน่วยงานระดับประเทศ ไปจนถึงระดับระหว่างประเทศ ความขัดแย้งก่อให้เกิดผลทั้งด้านลบและด้านบวก ซึ่งหัวใจสำคัญของทฤษฎีความขัดแย้งคือ การขัดแย้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ดังนั้นความขัดแย้งในสังคมหรือองค์กรอาจเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมี โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย

เพราะสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้เพราะในกลุ่มหนึ่งๆ ย่อมมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากนี้ความขัดแย้งในด้านความคิดจะก่อให้เกิดความเจริญกับองค์กรและประเทศชาติอย่างมากด้วย ความขัดแย้งเมื่อถึงจุดสรุปก็จะนำไปสู่ความสร้างสรรค์ให้กับองค์กรได้เช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความขัดแย้งจะเป็นสภาพการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นความแตกต่างที่บุคคลสังคม องค์กร หรือประเทศ ที่แสดงพฤติกรรมเปิดเผยออกมาอย่างแตกต่างกัน สภาพการณ์เหล่านี้คือความขัดแย้ง ซึ่งอาจจะเกิดจากมีการรับรู้ในเป้าหมายที่แตกต่างกัน มีความเข้าใจผิดหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ มีความต้องการที่แตกต่างกัน หรือแย้งชิงกันในเรื่องเดียวกัน หรือต้องการความเท่าเทียมกันทั้งด้านวัตถุประสงค์และคุณค่า เกิดความรู้สึกต้องการชนะหรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่พึงพอใจ สูญเสียหรือถูกกดดัน หรือเกิดจากความต้องการที่จะมีสภาพที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง สถานการณ์เหล่านี้จะก่อให้เกิดความตึงเครียดเพราะความไม่เห็นด้วยหรือไม่ตกลงด้วยและมีแนวโน้มทำให้แต่ละฝ่าย มีทิศทางตรงกันข้าม นอกจากนี้ความขัดแย้งอาจเกิดจากความขาดแคลนทรัพยากร หรือความซับซ้อนของการติดต่อสัมพันธ์ที่ต้องเกี่ยวพันระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร หรือระดับประเทศ หรืออาจเกิดจากค่านิยมในการดำเนินวิถีชีวิตของบุคคลแต่ละเพศ แต่ละวัย และแต่ละเชื้อชาติ แต่สิ่งที่สำคัญคือเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วจะมีแนวทางในการตอบสนองต่อความขัดแย้งนั้นอย่างไร ซึ่งถ้าผลออกมาในแนวทางที่ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์เต็มส่วนทั้งคู่ ก็จะสามารถรักษาสายสัมพันธ์ไว้ได้ แต่ถ้ามีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้หรือเสียประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวแล้ว ก็จะไม่สามารถแก้สาเหตุของความขัดแย้งได้ และความขัดแย้งจะยังคงอยู่ และจะเกิดขึ้นอีก

แนวคิดการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ

การศึกษาด้านยุทธศาสตร์และการดำเนินการด้านนโยบายการต่างประเทศของประเทศต่างๆ มีหลายสำนักความคิดซึ่งใช้ทฤษฎีในการวิเคราะห์แตกต่างกันไป ในการวิจัยฉบับนี้ จะใช้ทฤษฎีสัจนิยมดั้งเดิม (Classical Realism) ในการชี้ให้เห็นถึงแนวความคิดในการปรับนโยบายของประเทศต่างๆ เพื่อรองรับต่อเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม รวมทั้งการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด เพื่อรักษาไว้ซึ่งอิทธิพลและผลประโยชน์ของรัฐตน รวมทั้งการดำรงไว้ซึ่งความสมดุลแห่งอำนาจทั้งหลาย

โดยทฤษฎีสัจนิยมใหม่นี้จะเริ่มต้นจากการอธิบายจากธรรมชาติของมนุษย์และการปราศจากรัฐบาล พื้นฐานของมนุษย์นั้นเป็นคนเห็นแก่ตัว ดังนั้น ความคิดเรื่องคุณธรรมจึงเป็นเรื่องที่ไม่ได้อยู่ในความคิดของมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลยตั้งแต่อดีตกาลมา ดังนั้น เมื่อมนุษย์มีความต้องการที่ไม่จำกัด เป็นคนเห็นแก่ตัว ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Inevitable)

เมื่อธรรมชาติของมนุษย์ (Human Nature) นั้นไม่ดี ชั่วร้าย และเห็นแก่ตัว พยายามแสวงหาอำนาจ รัฐก็มีความพยายามในการแสวงหาอำนาจเช่นเดียวกัน เพราะผู้นำของรัฐนั้นเลวร้ายและจะออกนโยบายต่างประเทศ เพื่อทำสงครามแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ ดังที่ Michael Spirtas กล่าวไว้ว่า “สิ่งเลวร้ายเกิดขึ้นเพราะมนุษย์ออกนโยบายต่างประเทศที่ชั่วร้าย” (Colin, 2007) ดังนั้น เมื่อรัฐเป็นผู้เห็นแก่ตัวและตั้งอยู่ในสภาวะอนาธิปไตย สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ การพยายามแสวงหาอำนาจมาปกป้องดูแลผลประโยชน์ของตนเอง ดังที่ Hans J.Morgenthau กล่าวไว้ว่า “การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจนั้นเป็นเรื่องสากลทั้งในแง่สถานที่และเวลา” (Donnelly, 2004) กล่าวคือ ไม่ว่าจะบนพื้นที่ใดบนโลกใบนี้ ไม่

ว่าจะเอากาลเวลาเป็นตัวตั้งและหันไปมองในประวัติศาสตร์โลก หรือเพ่งไปยังโลกอนาคต การพยายามแสวงหาอำนาจมาให้กับรัฐนั้นก็เป็นเรื่องที่พบเห็นได้โดยตลอด

ธรรมชาติของรัฐและการเมือง (State Level)

มนุษย์เองนั้นมีความต้องการให้ได้มาเพื่ออำนาจ เพื่อที่จะนำไปสู่สิ่งที่ตนต้องการ เพราะมีพื้นฐานมาจากความเห็นแก่ตัว เมื่อมารวมกันเป็นรัฐแล้ว เราต้องการที่จะดำเนินความสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่นในสังคม จึงเลี้ยงไม่ได้ที่ต้องใช้มนุษย์ด้วยกันเป็นเครื่องมือในการบรรลุความต้องการขั้นพื้นฐาน หรือการปกป้องและป้องกันตนเอง อำนาจจึงเป็นวิธีการและจุดหมายที่จะทำให้แรงปรารถนาของมนุษย์นั้นบรรลุผล การต่อสู้แย่งชิงอำนาจในสังคมแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน

๑. รักษาอำนาจที่แสวงหาได้
๒. พยายามที่จะเพิ่มพูนอำนาจที่มี
๓. พยายามที่จะแสดงออกถึงอำนาจตามที่เป็นอยู่

หากพิจารณาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ เห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้า ดังนั้น การดำเนินการภายในรัฐก็ควรจะเป็นในแนวนี้เช่นกัน

การที่มนุษย์ซึ่งมีความชั่วร้ายเป็นพื้นฐานนั้น จะอยู่ร่วมกันได้ ต้องอยู่ภายใต้ผู้ปกครองที่มีลักษณะเป็นเจ้าอำนาจ (Hegemon) เท่านั้น เพราะหากไม่มีผู้ที่เป็นผู้มีอำนาจสูงสุด สังคมมนุษย์ก็จะอยู่ในภาวะอนาธิปไตย ซึ่งเป็นการต่อสู้แย่งชิงเพื่ออำนาจ (Struggle for Power)

แนวความคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับจาก Hobbes ว่า จะต้องมีการมอบอำนาจให้บุคคลคนเดียวในการปกครอง หรือที่ Hobbes เรียกว่า “Leviathan” ผู้ปกครองดังกล่าวเป็นคนที่จะต้องมาจัดการกับธรรมชาติของมนุษย์ ด้วยการยึดหลักที่ว่า เป้าหมายสำคัญกว่าวิธีการ

โดยในส่วนเกี่ยวกับรัฐนั้น Machiavelli เน้นประเด็นที่เกี่ยวกับ “รัฐศิลป์” (Statecraft) หรือที่มีการแปลอีกว่า “รัฐนาวา” หรือ “ศิลปะในการปกครอง” ซึ่งก็คือ ศิลปะความชำนาญในการบริหาร เป็นผู้นำรัฐ ผู้ปกครองที่ดีจะต้องไม่คำนึงถึงศีลธรรมคำสอนต่างๆ แต่จะต้องสามารถ “พลิกกลับไปกลับมา” ได้ตามสถานการณ์ ประเด็นเรื่องความดีหรือความชั่วนั้น ควรเป็นประเด็นที่ว่า มันจะช่วยสนับสนุนให้เราสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่เราตั้งเอาไว้ได้หรือไม่ ไม่ควรเอาเรื่องศีลธรรมมาเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้ผู้ปกครองไม่สามารถทำสิ่งที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้ หรือกล่าวในอีกแง่ก็คือ ผู้ปกครองควรทำทุกวิถีทางให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ โดยไม่ต้องคำนึงถึงศีลธรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทย ท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ ผู้ศึกษาขอยกตัวอย่างวรรณกรรม ดังนี้

สำนักงานกฎหมายไทย (ออนไลน์, ๒๕๖๑) ระบุว่า กฎหมายระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็น ๓ สาขา ดังนี้

๑. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง ได้แก่ กฎหมายที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในฐานะที่รัฐเป็นนิติบุคคล แผนกนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องความสัมพันธ์ทางการทูต การทำสนธิสัญญา และการทำสงคราม

๒. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เป็นกฎหมายที่บังคับเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นพลเมืองของรัฐในทางแพ่ง เช่นการสมรส การหย่า การได้สัญชาติ การสูญเสียสัญชาติ เป็นต้น

๓. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา เป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในคดีอาญา เมื่อพลเมืองของรัฐกระทำความผิดกฎหมายอาญา เช่น การกำหนดอำนาจที่จะบังคับและปฏิบัติต่อชาวต่างประเทศ

สำหรับ กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง บุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง แบ่งได้ดังนี้

๑. รัฐ เป็นบุคคลดั้งเดิมหรือเป็นบุคคลหลักในกฎหมายระหว่างประเทศรัฐเกิดขึ้นโดยองค์ประกอบทาง ข้อเท็จจริงมีสิทธิและหน้าที่ที่สมบูรณ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศและมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมายระหว่างประเทศ

๒. องค์การ ระหว่างประเทศเป็นบุคคลลำดับรองในกฎหมายระหว่างประเทศเกิดขึ้นโดยความตกลง ระหว่างรัฐ มีความสามารถตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จำกัดภายในขอบเขตของความตกลงก่อตั้ง องค์การระหว่างประเทศนั้นๆ

๓. โดยทั่วไปแล้วปัจเจกชนไม่มีสิทธิความรับผิดชอบและใช้สิทธิในทางระหว่างประเทศได้โดยตรงตาม กฎหมายระหว่างประเทศ ยกเว้นในบางกรณีที่มีขอบเขตที่จำกัดอย่างมาก

๔. บริษัทข้ามชาติไม่ได้รับการยอมรับว่ามีสภาพเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ แต่มีสถานะเป็นเพียงบุคคลตามกฎหมายภายในเท่านั้น

รัฐ

๑. รัฐมีหลัก ๓ ประการ คือ ดินแดน ประชากร และรัฐบาล คำจำกัดความของรัฐเป็นแนวความคิดทางรัฐศาสตร์มากกว่าทางนิติศาสตร์ เนื่องจากรัฐเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงของการใช้อำนาจดินแดนและประชากร

๒. การรับรองรัฐ มีผลเสมือนเป็นการประกาศว่ารัฐได้เกิดขึ้นมาแล้ว รัฐที่ได้รับการรับรองจะมีความสามารถในการทำนิติกรรมระหว่างประเทศได้อย่าง สมบูรณ์

๓. การรับรองรัฐขึ้นอยู่กับการใช้ดุลพินิจของรัฐผู้ให้การรับรอง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ

๔. รัฐมีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกันตามกฎหมาย หน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐคือ การไม่เข้าแทรกแซงต่อกิจการภายในของรัฐอื่น

การสืบสิทธิ

๑. การสืบสิทธิของรัฐในส่วนของที่เกี่ยวกับสนธิสัญญาตั้งอยู่บนพื้นฐานของความประสงค์ของรัฐผู้สืบสิทธิและการพิทักษ์ผลประโยชน์ของรัฐที่สาม

๒. การสืบสิทธิของรัฐในเรื่องอื่นๆ นำหลักของความยุติธรรม (equity) มาปรับใช้เพื่อแบ่งความรับผิดชอบ

รัฐอาจให้ความคุ้มครองทางการทูตต่อคนในชาติของตนได้เมื่อ

(๑) คดีถึงที่สุดในศาลของรัฐผู้รับแล้ว

(๒) การกระทำของรัฐผู้รับทำให้เกิดผลเสียหายทางกระบวนการยุติธรรม

(๓) ความผิดนั้นจะต้องปราศจากเจตนามิชอบ

(๔) รัฐผู้ให้ความคุ้มครองเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าสมควรที่จะให้ความคุ้มครองทางการทูตหรือไม่

(๕) เป็นการให้ความคุ้มครองแก่คนชาติของตนหรือแก่คนชาติอื่นที่มีความตกลงกำหนดให้รัฐนั้นเป็นผู้ให้ความคุ้มครองแทนได้

เขตแดนของรัฐ

๑. เขตแดนเป็นเครื่องกำหนดขอบเขตของดินแดนที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐ กำหนดขอบเขตแห่งการมีสิทธิและหน้าที่ระหว่างประเทศของรัฐในความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ และแบ่งแยกอำนาจของรัฐออกจากกันโดยเด็ดขาด เว้นแต่กรณีของรัฐต่างๆ ได้แสดงเจตจำนงในการให้ความร่วมมือระหว่างกันในรอบของความร่วมมือที่ได้ ตกลงระหว่างกันไว้ เขตแดนจึงเป็นทั้งเครื่องชี้แสดงและจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐใน ประชาคมระหว่างประเทศ

๒. องค์ประกอบของดินแดนของรัฐ คือพื้นดิน ใต้ดิน น่านน้ำภายใน ทะเลอาณาเขต และน่านฟ้าเหนือดินแดน น่านน้ำภายในและทะเลอาณาเขต

๓. แม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบ อ่าวและช่องแคบ ก็เป็นองค์ประกอบของเขตแดนของรัฐ ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นเขตแดนภายในของรัฐ หรือเป็นเขตแดนระหว่างประเทศได้

๔. รัฐ ที่มีลักษณะเป็นหมู่เกาะ ได้แก่ รัฐที่มีดินแดนประกอบไปด้วยเกาะหลายเกาะ การกำหนดขอบเขตของเขตแดนของรัฐนั้นจึงแตกต่างจากการกำหนดขอบเขตของเขตแดนของ รัฐทั่วไป รวมทั้งการกำหนดน่านน้ำ และทะเลอาณาเขตของเกาะด้วย รัฐชายฝั่งที่มีลักษณะพิเศษทางภูมิศาสตร์ ก็จะได้รับกำหนดเขตแดนที่แตกต่างจากหลักเกณฑ์ทั่วไปด้วยเช่นกัน

๕. การกำหนดเส้นเขตแดนของรัฐมีทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ โดยมักจะอาศัยอุปสรรคทางภูมิศาสตร์เป็นแนวเขตแดน ได้แก่ สันเขา สันปันน้ำ แม่น้ำ ลำน้ำ ทะเลสาบ ซึ่งแบ่งแยกดินแดนของรัฐตามธรรมชาติ ส่วนการกำหนดเส้นเขตแดนทางอากาศมักจะเป็นน่านฟ้าเหนือขอบเขตอันเป็นเส้นเขต แดนทางพื้นดิน และทะเลอาณาเขต กล่าวคือน่านฟ้าเหนือพื้นดิน น่านน้ำภายใน และทะเลอาณาเขต

๖. ขั้นตอนและวิธีการกำหนดเส้นเขตแดนกระทำโดยคณะกรรมการป้องกันเขตแดน คณะกรรมการกำหนดจุดพิกัด และคณะกรรมการปักหลักเขต ซึ่งมักจะเป็นคณะกรรมการผสมประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคของภาคี คู่สัญญา และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทั้งสามจะเป็นไปตามที่รัฐภาคีกำหนด โดยทำให้การกำหนดเส้นเขตแดนเป็นไปตามที่ภาคีคู่สัญญาได้ตกลงกันไว้

เขตอำนาจรัฐ หมายถึงอำนาจตามกฎหมายของรัฐเหนือบุคคล ทรัพย์สิน หรือเหตุการณ์ต่างๆ

๑. เขตอำนาจรัฐ อาจจำแนกตามเนื้อหาของอำนาจได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ เขตอำนาจในการสร้างหรือบัญญัติกฎหมาย

๑.๒ เขตอำนาจในการบังคับการตามกฎหมาย

๒. การใช้เขตอำนาจย่อมเป็นไปตามกฎหมายภายในของรัฐ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมายระหว่างประเทศด้วย กล่าวคือ รัฐสามารถใช้เขตอำนาจของตนเหนือบุคคล ทรัพย์สินหรือเหตุการณ์ต่างๆ ตามกฎหมายภายใน โดยมีการเชื่อมโยงบางประการ ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศรับรอง

๓. เขตอำนาจของรัฐมีมูลฐานมาจากหลักการสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่

๓.๑ หลักดินแดน Territorial Principle

๓.๒ หลักสัญชาติ National Principle

๓.๓ หลักผู้ถูกกระทำ Passive Personality Principle

๓.๔ หลักป้องกัน Protective Principle

๓.๕ หลักสากล Universality Principle ซึ่งแต่ละหลักการดังกล่าวมีสาระสำคัญที่สนับสนุนการใช้เขตอำนาจรัฐด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน

องค์การระหว่างประเทศ

๑. สภาพบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศขององค์การระหว่างประเทศอาจปรากฏโดยชัดแจ้งใน เอกสารก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศหรือโดยนัยจากเอกสารก่อตั้งองค์การ ระหว่างประเทศ และถูกทำให้ชัดเจนและมั่นคงขึ้น (Consolidated) โดยทางปฏิบัติขององค์การระหว่างประเทศนั่นเอง

๒. ความสามารถในการกระทำตามกฎหมายระหว่างประเทศขององค์การระหว่างประเทศแต่ละองค์การ อาจไม่เท่าเทียมกัน โดยขึ้นอยู่กับความตกลงก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศนั้นๆ หรือบางกรณีอาจเป็นผลมาจากการมีอำนาจโดยปริยาย และการตีความความตกลงก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศนั่นเอง

๓. องค์การระหว่างประเทศมีความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศ หากกระทำการละเมิดพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ

กระทรวงต่างประเทศ ได้ประกาศ แผนยุทธศาสตร์ ๔ ปี ของกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๑ โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้ (ออนไลน์, ๒๕๕๘)

๑. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๑.๑ วัตถุประสงค์

๑.๑.๑ รักษาบรรยากาศระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้มีสันติภาพและเสถียรภาพ

๑.๑.๒ ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้รับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมร่วมกันอย่างยั่งยืน

๑.๑.๓ ไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและเชื่อมโยงความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาค

๑.๑.๔ ไทยได้รับการสนับสนุนจากประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศในภูมิภาคในเวทีระหว่างประเทศ

๑.๒ กลยุทธ์

๑.๒.๑ ส่งเสริมให้ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นชายแดนแห่งการร่วมมือ

๑.๒.๒ ร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาข้ามชาติทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม

๑.๒.๓ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดในทุกมิติกับทุกภาคส่วนของประเทศในภูมิภาค

๑.๒.๔ ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะระดับประเทศเพื่อนบ้าน

๑.๒.๕ ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๓ ตัวชี้วัด

ร้อยละเฉลี่ยความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๒. ส่งเสริมบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน

๒.๑ วัตถุประสงค์

๒.๑.๑ ภาคส่วนต่างๆ ของไทยมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถใช้ประโยชน์จากการพัฒนาของประชาคมอาเซียนและความเชื่อมโยงในภูมิภาค

๒.๑.๒ ไทยมีบทบาทที่สร้างสรรค์ในประชาคมอาเซียน

๒.๑.๓ อาเซียนมีเสถียรภาพและพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒.๑.๔ อาเซียนมีบทบาทนำในการมีปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์กับประชาคมโลกภายนอกภูมิภาค

๒.๒ กลยุทธ์

๒.๒.๑ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนแก่ภาคส่วนต่างๆ ของไทย

๒.๒.๒ ผลักดันบทบาทนำของไทยในการส่งเสริมความเชื่อมโยงภายในและภายนอกภูมิภาค รวมทั้งความสอดคล้องด้านกฎระเบียบและกระบวนการทำงานร่วมกัน

๒.๒.๓ ผลักดันให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกัน เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ

๒.๒.๔ เสริมสร้างค่านิยมพื้นฐานร่วมกันในภูมิภาคและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน

๒.๓ ตัวชี้วัด

๒.๓.๑ ร้อยละเฉลี่ยของความสำเร็จในการสร้างความตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

๒.๓.๒ ร้อยละเฉลี่ยของความสำเร็จในการส่งเสริมบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในประชาคมอาเซียนและกับคู่เจรจา

๓. เสริมสร้างสถานะความสัมพันธ์กับประเทศยุทธศาสตร์

๓.๑ วัตถุประสงค์

๓.๑.๑ ไทยได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากประเทศมหาอำนาจในฐานะศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๓.๑.๒ ไทยมีบทบาทเชิงรุก สามารถรักษาผลประโยชน์และมีความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์กับประเทศยุทธศาสตร์

๓.๒ กลยุทธ์

๓.๒.๑ ใช้ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของไทยในการสร้างอำนาจต่อรองกับประเทศยุทธศาสตร์

๓.๒.๒ รักษาสมดุลความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ

๓.๒.๓ ต่อยอดความสัมพันธ์กับประเทศและกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพและเป็นมหาอำนาจใหม่ๆ

๓.๒.๔ กระชับความสัมพันธ์กับประเทศและกลุ่มประเทศมุสลิม

๓.๒.๕ เพิ่มพูนการใช้ประโยชน์จากกรอบความตกลงต่างๆ ที่ไทยมีกับประเทศยุทธศาสตร์

๓.๓ ตัวชี้วัด

๓.๓.๑ ร้อยละเฉลี่ยความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ

๓.๓.๒ ร้อยละเฉลี่ยความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมประเทศและกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพและเป็นมหาอำนาจใหม่ๆ

๔. ผลักดันบทบาทไทยที่สร้างสรรค์และรับผิดชอบ เป็นที่ยอมรับของประชาคมโลก

๔.๑ วัตถุประสงค์

๔.๑.๑ ไทยมีบทบาทในการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศที่สำคัญและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในเวทีระหว่างประเทศ

๔.๑.๒ บทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก

๔.๑.๓ ไทยมีมาตรฐานที่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศต่างๆ และบรรทัดฐานสากล

๔.๒ กลยุทธ์

๔.๒.๑ ดำเนินการเชิงรุกเพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศและสะท้อนแนวทางปฏิบัติที่ดีหรือประเด็นที่ไทยให้ความสำคัญในเวทีระหว่างประเทศ

๔.๒.๒ ปกป้องผลประโยชน์ของไทยและแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศ อาทิ ความมั่นคงระหว่างประเทศ สิทธิมนุษยชน การค้ามนุษย์ อาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย ยาเสพติด การโยกย้ายถิ่นฐาน สาธารณสุข ภัยพิบัติ สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔.๒.๓ ผลักดันการปฏิบัติตามและเผยแพร่มาตรฐานสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศของไทย

๔.๓ ตัวชี้วัด

๔.๓.๑ ร้อยละเฉลี่ยความสำเร็จในการดำเนินการส่งเสริมบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศ

๔.๓.๒ ร้อยละเฉลี่ยความสำเร็จในการผลักดันการปฏิบัติตามและเผยแพร่มาตรฐานสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศของไทยแก่หน่วยงานอื่นๆ

๕. ยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

๕.๑ วัตถุประสงค์

๕.๑.๑ ไทยใช้ประโยชน์จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศที่เอื้อต่อการเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของไทย

๕.๑.๒ ภาคเอกชนไทยมีเครือข่ายและองค์ความรู้ที่ส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน การขยายตลาด ทั้งตลาดเดิม และตลาดใหม่

๕.๑.๓ ไทยได้ประโยชน์และได้รับการยอมรับจากภาครัฐและเอกชนในต่างประเทศในฐานะหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ

๕.๒ กลยุทธ์

๕.๒.๑ ใช้ประโยชน์จากที่ตั้งและจุดแข็งในภาคเศรษฐกิจหลายสาขาของไทย

๕.๒.๒ ส่งเสริมการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความเป็นมืออาชีพให้ภาคเอกชนไทย

๕.๒.๓ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายขยายธุรกิจ การค้าและการลงทุนของภาครัฐและเอกชนไทยในต่างประเทศทั้งในตลาดเดิมและตลาดใหม่

๕.๒.๔ พัฒนาความร่วมมือและใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

๕.๒.๕ พัฒนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านพลังงาน ความมั่นคงทางอาหารและสินค้าเกษตร

๕.๒.๖ ผลักดันความเชื่อมโยงและส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคและกับภายนอกภูมิภาค

๕.๓ ตัวชี้วัด

ร้อยละเฉลี่ยความสำเร็จในการดำเนินการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

สุรชาติ บำรุงสุข (๒๕๕๗ : ๑๙) ได้เขียนบทความลงใน จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ ๑๔๐ เรื่อง Pivot to Asia: ผลกระทบต่อไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยกล่าวไว้ว่าปัจจัยที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในเอเชีย-แปซิฟิก เป็นการขยายอิทธิพลและบทบาทของจีนได้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในด้านต่างๆ ทั้งนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจของจีนที่ประสบความสำเร็จในช่วงที่ผ่านมา ทำให้จีนขยายอิทธิพลในภูมิภาคมากขึ้น ในขณะที่บทบาทและพลังอำนาจแห่งชาติของสหรัฐฯ ลดลง จากการทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากกับการแก้ปัญหาความไม่สงบในประเทศตัวเอง นอกจากนี้ ปัญหาวิกฤติการเงินภายในประเทศ ยังส่งผลให้บทบาทและอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคได้ลดลงด้วย ทำให้สหรัฐฯ ต้องทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์ในเอเชีย - แปซิฟิกใหม่ นำมาสู่การประกาศการปรับสมดุลในภูมิภาคของประธานาธิบดีโอบามา แห่งสหรัฐฯ เมื่อปลายปี ค.ศ. ๒๐๑๑ โดยสหรัฐฯ ต้องการให้เอเชีย - แปซิฟิกเป็นฐานสำหรับการรักษาบทบาทในเอเชีย ด้วยการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางด้านเศรษฐกิจ และด้านยุทธศาสตร์กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค การขยายบทบาทและอิทธิพลของจีนได้สร้างความหวุ่นเกรงให้กับสหรัฐฯ ประเทศในอาเซียน โดยเฉพาะ เมียนมา สปป.ลาว และกัมพูชา ได้พึ่งพาการพัฒนาประเทศจากจีนมากขึ้น ความเคลื่อนไหวของจีนในภูมิภาคนี้ ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ มากขึ้น ทั้งการมีบทบาทนำของสหรัฐฯ ในเอเชีย - แปซิฟิก การเดินเรืออย่างเสรีในทะเลจีนใต้ รวมถึงตลาดการค้าและการลงทุนของสหรัฐฯ ส่งผลให้สหรัฐฯ ตั้งจุดมุ่งหมายในการยับยั้งการขยายอิทธิพลของจีน ที่ท้าทายบทบาทนำของสหรัฐฯ ในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม การปรับสมดุลดังกล่าว มีข้อจำกัดจากการถูกลดงบประมาณทางทหารลง ทำให้สหรัฐฯ ต้องปรับนโยบายและยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับงบประมาณและการรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐฯ โดยสหรัฐฯ จะให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีทางทหารมากขึ้น การปรับสมดุลใหม่ครั้งนี้ ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุม ๓ แนวทาง โดยในกรอบกว้างของนโยบายและยุทธศาสตร์ ได้ระบุถึงการปรับการวางกำลังใหม่ในออสเตรเลีย การวางกำลังทางเรือในสิงคโปร์ และการเปิดพื้นที่ใหม่สำหรับความร่วมมือทางทหารกับฟิลิปปินส์ ขณะที่ยังคงรักษากำลังที่เข้มแข็งของสหรัฐฯ ในเอเชียตะวันออกเฉียง สำหรับด้านเศรษฐกิจ สหรัฐฯ จะเปิดตลาดใหม่และผลักดันให้มีการผลิตสินค้าด้วยทรัพยากรของสหรัฐฯ พร้อมทั้งเร่งปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา จัดตั้งหน่วยสืบสวนการค้าที่ไม่เป็นธรรม และการทำให้คู่แข่งทางการค้าเข้าสู่ระเบียบระหว่างประเทศ ส่วนทางการทูตนั้น สหรัฐฯ จะดำเนินความสัมพันธ์เชิงลึก โดยเฉพาะการเพิ่มการติดต่อระหว่างองค์กรและสถาบันต่างๆ ของอาเซียน นอกเหนือจากการกระชับความสัมพันธ์ทวิภาคี

สมชาย วิรุฬหผล (ออนไลน์, ๒๕๕๘) ได้เขียนบทความชื่อ การแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคอาเซียน ว่า ในรัชสมัยหย่งเล่อ แห่งราชวงศ์หมิง พระองค์ได้มอบหมายให้เจิ้งเหอ ออกสำรวจทางทะเลรวม ๗ ครั้ง เป็นระยะเวลา ๒๘ ปี โดยเดินทางท่องแดนมากกว่า ๓๗ ประเทศ นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๑๙๔๘ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศต่างๆ และมีการแลกเปลี่ยนค้าขายกันผลพวงจากการเดินทางและแวะตามเมืองท่าต่างๆ มีบรรดาลูกเรือและพ่อค้าที่ติดขบวนเรือไปด้วยบางส่วน ลงไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน และค้าขายแผ่ขยายชาติพันธุ์ โดยสมรสกันเองในหมู่ชาวจีนหรือสมรสกับคนในท้องถิ่นนั้นๆ จนเกิดเป็นชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลที่กระจายไปทั่วโลก โดยเฉพาะ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน ซึ่งที่ใดที่มีวัฒนธรรมที่ไม่ชัดเจน ชาวจีนโพ้นทะเลก็จะผสมกลมกลืนวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมจีน มีการครอบงำวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของคนท้องถิ่น ในลักษณะใช้ความเป็นพี่น้อง เครือญาติ ตลอดจนการสร้างมายาคติในทางประวัติศาสตร์ แต่หากเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมที่ชัดเจน หรือมีอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง แม้มีวัฒนธรรมไม่แตกต่างกันมาก อย่างเวียดนาม ชาวจีนโพ้นทะเลก็จะจับกันเป็นกลุ่มก้อน และครอบงำทางเศรษฐกิจ เช่น ในมาเลเซีย และอินโดนีเซีย จนกระทั่งเกิดความขัดแย้งกับชนพื้นเมืองและการประท้วงจลาจล

สำหรับปัจจุบัน จีนมีนโยบายเปิดประเทศและใช้นโยบายเศรษฐกิจ ๑ ประเทศ ๒ ระบบ จีนเริ่มปรับบทบาทเป็นประเทศที่เริ่มรุกทางเศรษฐกิจ ด้วยการขยายการลงทุน การให้เงินช่วยเหลือ หรือการร่วมมือในโครงการขนาดใหญ่ๆ กับประเทศต่างๆ ในอาเซียนและทั่วโลก ในกลุ่มอาเซียนนี้ จีนถือว่าเป็นเขตอิทธิพลของตน ในทางเศรษฐกิจจีนเข้ามาลงทุนขนาดใหญ่ เช่น การขนส่งทางราง เช่น รถไฟ รถไฟฟ้า รถไฟความเร็วสูง ใน สปป.ลาว และเมียนมา ด้วยการก่อสร้างเส้นทางคมนาคม ส่วนเรื่องโครงการใหญ่ๆ เช่น รถไฟความเร็วสูง หรือปานกลาง จีนก็ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยจีนจะให้กู้ยืมเงินก่อสร้างและส่งมอบในระยะเวลาที่ตกลง ซึ่งเป็นนโยบายที่จีนใช้กับทุกประเทศ แต่เงื่อนไขรายละเอียดจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ นอกจากอิทธิพลในฐานะมหาอำนาจแล้ว จีนยังมีทุนสำรอง คือ ชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งมีอัตลักษณ์ และเชื้อชาติที่ผูกพันกัน เช่น วัฒนธรรมหรือสายสัมพันธ์ของตระกูล โดยการแซ่ ซึ่งถูกทำให้กระชับตัวมากขึ้นด้วยการค้าขายและการลงทุนของจีนในภูมิภาคนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปณต แสงเทียน (๒๕๕๗ : ๕๖) ได้กล่าวถึงบทบาทของกองทัพเรือของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนในการวิจัยหัวข้อ ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมทางทะเลของจีน : ความเกี่ยวข้องต่ออาเซียนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ว่ากองทัพเรือของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน เป็นกองทัพเรือที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของเอเชียโดยภารกิจส่วนใหญ่จะให้จำกัดการปฏิบัติการปฏิบัติอยู่ในฝั่งแปซิฟิกตะวันตกเป็นหลัก โดยเฉพาะพื้นที่ทะเลเหลือง ทะเลตะวันออก และทะเลจีนใต้ อย่างไรก็ตามบทบาทหน้าที่ของกองทัพเรือจีน มีการปรับบทบาทอย่างต่อเนื่องโดยมีการใช้กำลังทางเรือต่างๆ ในพื้นที่ทางทะเล เพื่อตอบสนองต่อภัยคุกคามรูปแบบต่างๆ และเป็นเครื่องมือทางการทูตด้วย ตัวอย่างเช่น การต่อต้านโจรสลัด เพื่อปกป้องเรือจีนและต่างชาติ โดยภารกิจมีหลากหลาย และเพื่อตอบสนองภายใต้บริบทของเส้นทางสายไหมทางทะเลการวางกำลังทางเรือของจีน โดยการใช้การวางกำลังแบบต่อเนื่องพร้อมผลัดเปลี่ยนพื้นที่การวางกำลังในน่านน้ำต่างๆ เปิดโอกาสให้จีนใช้กองทัพเรือในการขยายบทบาทนอกเหนือจากด้านการทหารเป็นการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมในสถานการณ์วิกฤติในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน หรือมหาสมุทรอินเดีย

การต่อต้านโจรสลัด เป็นอีกหนึ่งภารกิจที่สำคัญ ที่เปิดโอกาสให้จีนสถาปนาความร่วมมือ และสานสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศอื่นมากขึ้น การวางกำลังทางเรือของจีนตามภูมิภาคทำให้จีนสามารถเข้าร่วมเวทีประสานงานและความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ที่เข้าร่วมในการร่วมกันต่อต้านภัยคุกคามหลากหลายรูปแบบและการช่วยเหลือทางมนุษยธรรมเพื่อเปิดโอกาสกับจีนในการฝึกทางทะเลร่วมกับกองเรือของประเทศอื่น ซึ่งเป็นช่องทางที่ดีให้กับจีนในการเข้าพูดคุยเข้าร่วมแก้ปัญหาทางทะเลที่เกิดขึ้นที่ผ่านมาฝ่ายผู้นำกองทัพเรือจีนและสหรัฐฯ ได้ทำข้อเสนอร่วมกันในการฝึกผสมทางเรือ ในพื้นที่ทะเลตะวันออก ทะเลจีนใต้ ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และอ่าวเอเดน แสดงให้เห็นถึงกำลังทางเรือของจีน โดยไม่ได้กระทำในเขตทะเลจีนใต้หรือทะเลตะวันออก และมหาสมุทรอินเดียเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

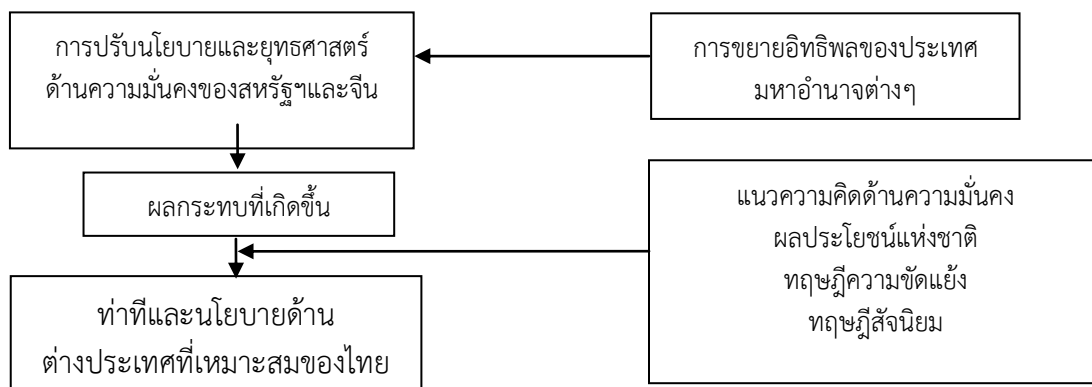
ทะเลดำ และแอตแลนติก ต่อไปยังท่าเรือต่างๆในประเทศแอฟริกา และตะวันตก ตั้งแต่อียิปต์ อิสราเอล กรีซ ยูเครน บัลแกเรีย โรมาเนีย ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์และเยอรมนีอีกด้วย การแล่นเรือไปเยี่ยมตามท่าเรือต่างๆ เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของกองทัพเรือจีนในพื้นที่ รวมทั้งเป็นการใช้ Soft Power ที่สำคัญจุดมุ่งหมายของจีนในการมาเยือนท่าเรือ คือการแสดงมิตรไมตรี ความปรารถนาดี แสดงถึงนโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตร และความต้องการที่จะร่วมกับกองทัพเรือและหน่วยงานรัฐบาลของประเทศอื่น เป็นการแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถและความสำเร็จของจีน ให้เปิดออกสู่โลกภายนอกให้รับรู้มากขึ้น ทั้งนี้ แม้วาทกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนจะมีการวางกำลังอยู่ในพื้นที่ทางทะเลในหลายน่านน้ำ แต่จีนก็ไม่มีฐานทัพเรืออยู่ในภูมิภาคหรือพื้นที่ใดนอกจากประเทศจีน ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจีนจึงสร้างท่าเรือพาณิชย์รอบๆ หรือตามเส้นทางทะเลจากจีนตลอดจนสนับสนุน และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่กองทัพเรือในมหาสมุทรอินเดีย โดยใช้นิยามว่า String Of Pearls เพื่อเพิ่มขีดความสามารถที่จะขยายศักยภาพทางทะเลให้กว้างออกไปและปกป้องรักษาการขนส่งน้ำมันของจีนทางทะเล อย่างไรก็ตาม วิธีการที่จีนใช้ไม่ใช่การใช้มาตรการทางทหารใดๆ แต่จีนใช้การประจำอยู่ของทหารเรือในพื้นที่ในการเสริมสร้างบทบาทของจีน โดยการดำเนินการทูตทางทหาร เพื่อเป็นการริเริ่มความร่วมมือกับประเทศต่างๆ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยจะศึกษาจากวรรณกรรมและงานวิจัย เอกสารทางวิชาการ และผลประชุมสถานการณ์ความมั่นคงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และนำเอาแนวคิดในเรื่องของความมั่นคงแห่งชาติ ผลประโยชน์แห่งชาติ การดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านต่างประเทศ ที่ใช้ทฤษฎีสัจนิยมดั้งเดิมมาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ หาผลกระทบที่เกิดจากการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ ที่ทำให้สหรัฐฯ และจีน ต้องปรับนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง เนื่องจากการแข่งขันในการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ ส่งผลต่อดุลยภาพและสถานะของสหรัฐฯ และจีน ในภูมิภาคและโลก

นอกจากนี้ จะใช้ทฤษฎีสัจนิยมดั้งเดิมมาวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทย เพื่อหาแนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทย ท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความอยู่รอดและผลประโยชน์แห่งชาติ

กรอบแนวคิดการวิจัย (แนวทาง)

สรุป

จากการศึกษาและพิจารณาแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทย ท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเศมหาอำนาจครั้งนี้ สามารถสรุปหลักการที่จะนำไปใช้ในการวิจัยในแต่ละส่วนได้ดังนี้ คือ ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัย เอกสารทางวิชาการ และผลประชุมสถานการณ์ความมั่นคงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย มาสรุปหาสถานการณ์การขยายอิทธิพลของประเศมหาอำนาจเฉพาะสหรัฐฯ และจีน และการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ และใช้ทฤษฎีสัจนิยมเป็นกรอบแนวความคิดในการวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่จะเกิดต่ออาเซียน และไทย จากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของสหรัฐฯ และจีน ในบทที่ ๓ ส่วนในบทที่ ๔ และบทที่ ๕ จะใช้แนวความคิดด้านความมั่นคง และผลประโยชน์ของชาติ ร่วมกับทฤษฎีสัจนิยมและทฤษฎีความขัดแย้งมาวิเคราะห์หาแนวโน้มของผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ต่อความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และไทย และหาแนวทางในการกำหนดท่าที และนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทยในอนาคต เพื่อรองรับต่อการดำเนินนโยบาย และยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ

บทที่ ๓

สถานการณ์การขยายอิทธิพลของจีน และสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในการศึกษาหัวข้อเรื่อง สถานการณ์การขยายอิทธิพลของจีน และสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัย เอกสารทางวิชาการ และผลการประชุม สถานการณ์ความมั่นคงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย มาสรุปหาสถานการณ์ด้านความมั่นคงของประเทศมหาอำนาจ เฉพาะสหรัฐฯ และจีน และใช้ทฤษฎีสัจนิยมใหม่เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่จะเกิดต่อความมั่นคงของอาเซียน และไทย โดยมีหัวข้อดังนี้

๑. สถานการณ์ด้านความมั่นคงของจีน และสหรัฐฯ
๒. การดำเนินนโยบาย และยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ
๓. สรุป

สถานการณ์ด้านความมั่นคงของจีน และสหรัฐฯ

๑. บทบาทและอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาค

ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านความมั่นคง และด้านเศรษฐกิจต่อประเทศมหาอำนาจทั่วโลก โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งเป็นเส้นทางการเดินเรือที่สำคัญของโลก เป็นภูมิภาคที่มีประชากรรวมกันกว่า ๖๓๖ ล้านคน (ข้อมูล ปี พ.ศ. ๒๕๕๘) และเป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญ รวมทั้ง เป็นภูมิภาคที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบัน อาเซียนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ ๗ ของโลก และเป็นประเทศคู่ค้าอันดับที่ ๔ ของสหรัฐฯ การลงทุนของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอาเซียน มีมูลค่ามากที่สุดในเอเชีย นอกจากนี้ ในห้วงที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีวิกฤติเศรษฐกิจในสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป แต่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับไม่ได้รับผลกระทบมากนัก ดังนั้น ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงกลายเป็นตลาดสินค้าที่สำคัญของประเทศต่างๆ รวมถึงเป็นแหล่งพลังงาน และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ และในอนาคต เศรษฐกิจของภูมิภาคนี้จะมีอัตราการเจริญเติบโตมากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก ดังนั้น ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของสหรัฐฯ มากขึ้นไปอีก

แต่จากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงทั่วโลกอย่างเป็นพลวัต ในห้วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ที่เกิดจากการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ กับประเทศรอบบ้าน ในประเด็นข้อพิพาทเรื่องสิทธิการถือครองดินแดน ปัญหาการแย่งชิงและเข้าถึงแหล่งพลังงาน ส่งผลให้หลายๆ ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ต่างปรับยุทธศาสตร์และนโยบายเพื่อความอยู่รอด รวมทั้ง เพื่อรักษาไว้ซึ่งอิทธิพลและผลประโยชน์ของรัฐตน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพด้านการทหาร เพื่อป้องกันตนเอง ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และเสริมสร้างความสมดุล โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ ที่ภายหลังจีนเข้ามามีอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม

ประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น ส่งผลให้สหรัฐฯ ต้องหันกลับมาทบทวนนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง เพื่อถ่วงดุลอิทธิพลของจีนให้ได้เร็วที่สุด โดยดำเนินนโยบายปักหมุดเอเชีย (Pivot to Asia) หรือการปรับสมดุลในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (Rebalance to Asia and Pacific) สร้างและสานความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านความร่วมมือในระดับทวิภาคีและพหุภาคี และปรับกลยุทธ์โดยมุ่งเน้นการรักษาผลประโยชน์ ตามนโยบายใหม่ด้านการป้องกันประเทศ (Defense Strategic Guidance) เพื่อเป็นการป้องปรามภัยคุกคามต่างๆ โดยเฉพาะการสกัดกั้นอิทธิพลของจีน สร้างหลักประกันเสรีภาพการเดินเรือในภูมิภาค ด้วยการดำเนินนโยบายปรับกำลัง โดยให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก และแสวงหาความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น การดำเนินยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ที่สำคัญๆ ในห้วงที่ผ่านมา ได้แก่

๑.๑ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ (National Security Strategy)

ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ประกาศยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ เมื่อ ๑๘ ธ.ค. ๖๐ ระบุแนวทางการดำเนินงานต่อภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก เพื่อลดทอนอิทธิพลของจีน และป้องปรามภัยคุกคามจากโครงการอาวุธนิวเคลียร์เกาหลีเหนือเป็นสำคัญ รวมทั้งให้มีการปฏิรูปกองทัพสหรัฐฯ ครั้งใหญ่ โดยจะวางแผนการพัฒนาการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยให้กับกองทัพสหรัฐฯ เสริมสร้างกองทัพให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเตรียมความพร้อมรบในระยะยาว ซึ่งยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่ มีรายละเอียด ดังนี้

ยุทธศาสตร์ฉบับนี้ เป็นวิสัยทัศน์ด้านความมั่นคงของชาติ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานสังคมนิยม (Realism) ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติมากกว่าในเชิงอุดมคติ โดยมีการระบุผลประโยชน์ของชาติสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑.๑.๑ การปกป้องสหรัฐฯ คนอเมริกัน และวิถีชีวิตชาวอเมริกัน โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างการควบคุมแนวชายแดน และการปฏิรูประบบตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งสหรัฐฯ มองว่า ผู้ก่อการร้ายกลุ่ม Jihadist เป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรง รวมถึง องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และยาเสพติด นอกจากนี้ สหรัฐฯ จะเพิ่มการปกป้องโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ และระบบเครือข่ายดิจิทัล การใช้ระบบป้องกันซีปนาวูร์ เพื่อป้องกันจากการโจมตีด้วยซีปนาวูร์ร้ายแรง

๑.๑.๒ การส่งเสริมความมั่งคั่งของสหรัฐฯ โดยจะฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของแรงงานและบริษัทสัญชาติอเมริกัน ซึ่งจะไม่ยอมให้เกิดการละเมิดสิทธิทางการค้า และมุ่งเน้นให้เกิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เป็นอิสระและเป็นธรรม นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับ การวิจัยเทคโนโลยี และนวัตกรรม ปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้ง จะใช้ความมั่นคงทางพลังงานเป็นหลักสำคัญ เพื่อกระจายการลงทุน และส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงของชาติ

๑.๑.๓ การรักษาสันติภาพ โดยสร้างความเข้มแข็งทางทหาร และใช้เครื่องมือทั้งหมด เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ รวมทั้ง เสริมสร้างขีดความสามารถทั้งในเชิงพื้นที่และไซเบอร์ ให้ความสำคัญต่อพันธมิตร ซึ่งถือเป็นผู้ร่วมขยายอำนาจและปกป้องผลประโยชน์ร่วมกันกับสหรัฐฯ รวมทั้ง การรักษาความสมดุลของอำนาจในภูมิภาคสำคัญๆ ของโลก ได้แก่ อินโด - แปซิฟิก ยุโรป และตะวันออกกลาง

๑.๑.๔ การขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ไปยังส่วนต่างๆ ของโลก เพื่อปกป้องพลเมืองอเมริกัน และส่งเสริมความมั่งคั่ง ใช้พลังอำนาจทางการทูตและการพัฒนา เพื่อให้บรรลุผลทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี ส่งเสริมเศรษฐกิจตลาดเสรี การเติบโตของภาคเอกชน เสถียรภาพทางการเมืองและ

สันติภาพ รวมทั้งให้ความสำคัญกับค่านิยมของสหรัฐฯ คือ เสรีภาพประชาธิปไตย และหลักนิติธรรม ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมรัฐที่เข้มแข็งมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง รวมทั้ง สนับสนุนบทบาทของภาคเอกชนให้เติบโตทางด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ จะสนับสนุนให้การขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ในประเทศต่างๆ ให้เป็นแรงผลักดันเชิงบวกในการกำหนดเงื่อนไขของการสร้างสันติภาพ และพัฒนาสังคมให้ประสบความสำเร็จ โดยยุทธศาสตร์ฉบับใหม่ที่สหรัฐฯ เผยแพร่เมื่อปลายปี ๒๕๖๐ เป็นการเน้นย้ำแนวทางการดำเนินงานรัฐบาลสหรัฐฯ ภายหลังจากชนะการเลือกตั้งเมื่อ ๘ พ.ย.๕๙ นายโดนัลด์ ทรัมป์ ได้กล่าวสุนทรพจน์ในพิธีสาบานตนรับตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ คนที่ ๔๕ เมื่อ ๒๐ ม.ค. ๖๐ ทั้งนี้ นโยบายของสหรัฐฯ ภายใต้งานำของประธานาธิบดีทรัมป์ต่อภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ในห้วงนี้ไม่มีความชัดเจน อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีทรัมป์มีความพยายามบริหารรัฐบาลตามนโยบายที่เคยใช้หาเสียง ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ มีดังนี้ ๑) นโยบายการเมือง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการถ่วงดุลจีน และรัสเซีย ๒) นโยบายเศรษฐกิจ เป็นแนวนโยบายในการต่อต้านโลกาภิวัตน์และการเปิดเสรี ยกเลิกความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (TPP) และต้องการที่จะให้มีการเจรจาใหม่ในเรื่อง NAFTA ๓) ด้านการทหาร เพิ่มงบประมาณ กห. กำลังพล และความพร้อมรบ ไม่เห็นด้วยกับการลดกำลังสำรองและ National Guard ดูแลสวัสดิการ ครอบครัวทหาร และทหารผ่านศึก ส่งเสริมอุตสาหกรรมทหารขนาดเล็ก ๔) ด้านต่างประเทศ ทำให้สหรัฐฯ เป็นผู้นำโลก รักษาความสัมพันธ์กับรัสเซีย และประเทศในยูเรเชีย ประกาศทำสงคราม และสนับสนุนพันธมิตรทำลายกลุ่ม IS สร้างความเข้มแข็งให้กองทัพ ให้สมาชิก NATO ร่วมรับผิดชอบทางการเงิน ไม่สนับสนุนข้อตกลงนิวเคลียร์กับอิหร่าน ๕) ด้านเอเชีย - แปซิฟิก คงความสัมพันธ์กับชาติพันธมิตรต่อต้านโครงการนิวเคลียร์เกาหลีเหนือให้ความเคารพในสิทธิของประชาชนไต้หวัน สร้างความสัมพันธ์กับเมียนมา และเวียดนาม เน้นเจรจาการค้ากับจีน และเป็นพันธมิตรกับอินเดีย โดยประกาศว่า อินเดียเป็นประเทศหุ้นส่วนที่มีความสำคัญทางด้านการค้า และการทหารของสหรัฐฯอย่างมาก สหรัฐฯจึงขอสนับสนุนการเสริมสร้างอิทธิพลของอินเดียในภูมิภาคเอเชีย และอินโด- แปซิฟิก และจะกระชับความสัมพันธ์ให้มีความแน่นแฟ้นมากขึ้นเช่นเดียวกันประเทศพันธมิตรหลัก และประเทศหุ้นส่วนของสหรัฐฯ ทั้งเก่าและใหม่ โดยริ้วพั้นกรอบการหารือด้านความมั่นคงกับญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย (Quadilateral Security Dialogue : Quad) ในช่วงการประชุม East Asia Summit (EAS) เมื่อ ๑๒ พ.ย. ๖๐ เพื่อให้ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก คงความเป็นภูมิภาคที่เป็นเสรี และเปิดกว้าง บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ และกฎหมายระหว่างประเทศ ส่งเสริมเสรีภาพในการเดินเรือและการบินผ่าน รวมถึง ความมั่นคงทางทะเล และการต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งสหรัฐฯ ได้คงนโยบายการปกป้องเสรีภาพในการเดินเรือทางทะเล (Freedom of Navigation Operation) เช่นเดียวกับที่ระบุในแผนยุทธศาสตร์ชาติ โดยยังให้ความสำคัญใน ๔ ประเด็น คือ ๑) ภัยคุกคามจากโครงการนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ และอิหร่าน ๒) การพิจารณาความสัมพันธ์กับรัสเซีย กระชับความสัมพันธ์กับอินเดีย และถ่วงดุลอิทธิพลของจีน ๓) การสร้างกองทัพสหรัฐฯ ให้มีความเข้มแข็ง และทันสมัย และ ๔) การรับมือภัยคุกคามจากกลุ่ม IS และอาชญากรรมทางไซเบอร์อาทิ ความพยายามคัดกรองคนเข้าเมือง โดยกีดกันเชื้อชาติมุสลิม ๖ ชาติ ด้วยเหตุผลด้านภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศจากการก่อการร้าย อีกทั้ง รัฐบาลได้ส่งผู้นำระดับสูงทั้งทางด้านการทหาร และการต่างประเทศมายังภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก เช่น การเยือนฟิลิปปินส์ เพื่อเข้าร่วมการประชุม รมว.กต. อาเซียนการเยือนไทย และมาเลเซียของ รมว.กต.เร็กซ์ ทิลเลอร์สัน ระหว่าง ๕-๙ มิ.ย. ๖๐ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับผู้นำในรัฐบาลระหว่างสหรัฐฯกับหลายประเทศในภูมิภาค รวมถึง การเยือนทำเนียบขาวของ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นรม. เมื่อ ต.ค. ๖๐

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ดังกล่าว มุ่งเน้นสร้างความมั่นคงและฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของ สหรัฐฯ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐฯ อันเป็นแนวทางที่ประธานาธิบดี ทรัมป์ ใช้ในการหาเสียงและ บริหารประเทศ โดยแนวทางของยุทธศาสตร์ฉบับนี้ สร้างทั้งโอกาสและอุปสรรคให้กับนานาประเทศ ซึ่งระบุดึงภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก แต่เปลี่ยนเป็นคำว่า ภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก แทน อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ จะยังคงให้ความสำคัญกับภูมิภาค ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร เพื่อสร้างความ ร่วมมือด้านการป้องกันการโจมตีด้วยขีปนาวุธ (Missile Defense) กับญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ การเตรียม ความพร้อมรับมือต่อสถานการณ์นิวเคลียร์เกาหลีเหนือ การบังคับใช้กฎหมาย การแลกเปลี่ยนทางด้านการ ขาวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อป้องกันกลุ่มก่อการร้าย การสร้างความร่วมมือกับไต้หวัน และอินเดีย การกระชับความสัมพันธ์กับพันธมิตร คือ ฟิลิปปินส์ และไทย การขยายความร่วมมือและ ให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงทางทะเลแก่สิงคโปร์ เวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย

ซึ่งยุทธศาสตร์ฉบับนี้แตกต่างจากยุทธศาสตร์ทั้ง ๒ ฉบับ ในสมัยอดีตประธานาธิบดี บารัค โอบามา (ค.ศ. ๒๐๑๐ และ ๒๐๑๕) ที่ให้ความสำคัญต่อนโยบาย Rebalance to Asia and Pacific ดังนี้

- ๑) ความมั่นคงของชาติ และประชาชนของสหรัฐฯ พันธมิตรและหุ้นส่วนยุทธศาสตร์
- ๒) การเติบโตทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ที่เข้มแข็ง และสร้างสรรค์ ในสังคมโลก ที่ให้โอกาส และมีความรุ่งเรือง
- ๓) การเคารพต่อค่านิยมสากล ทั้งจากในประเทศและทั่วโลก
- ๔) การปฏิบัติตามข้อบังคับสากลตามที่ผู้นำสหรัฐฯ สนับสนุน เพื่อเสริมสร้าง สันติภาพ ความมั่นคง และโอกาส ภายใต้ความร่วมมือที่เข้มแข็ง ในการเผชิญต่อความท้าทายทั่วโลก โดยระบุดึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความร่วมมือกับพันธมิตร และคู่ค้าทางเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ภายใต้นโยบาย Pivot to Asia ซึ่งใช้ ข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจยุทธศาสตร์ภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Strategic Economic Partnership - TPP) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน

๑.๒ ยุทธศาสตร์ กท.สหรัฐฯ (National Defense Strategy)

พล.อ. เจมส์ แมททิส รมว.กท.สหรัฐฯ ประกาศยุทธศาสตร์ กท.สหรัฐฯ ฉบับ ปี ๒๕๖๑ (National Defense Strategy 2018) เมื่อ ๑๙ ม.ค. ๖๑ ระบุว่า สหรัฐฯ กำลังเผชิญ ภัยคุกคามจากจีน และรัสเซียเพิ่มขึ้น โดยทั้งสองประเทศพยายามสร้างโลกให้อยู่ในรูปแบบเผด็จการ ส่วนอิหร่าน และเกาหลีเหนือ ถูกระบุว่า เป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพ ทั้งนี้ กท.สหรัฐฯ ยังคงแข็งแกร่ง แต่ยังคงเผชิญกับการแข่งขัน ซึ่งบั่นทอนศักยภาพการสู้รบในทุกด้าน ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ทางอวกาศ และโลกไซเบอร์

นอกจากนี้ รมว.กท.สหรัฐฯ ยังกล่าวย้ำว่า วิธีที่แน่นอนที่สุดในการป้องกันสงคราม ก็คือ ทำให้แน่ใจว่า เราต้องชนะ ซึ่งต้องอาศัยแนวทางการแข่งขันเพื่อพัฒนากองกำลัง และลงทุนอย่างต่อเนื่องหลายปี เพื่อยกระดับความพร้อมในการสู้รบ และการส่งกองกำลังสำหรับสังหาร (Lethal Force) พร้อมทั้งยังขอความร่วมมือจากพันธมิตรยุโรป ในการเพิ่มงบในการป้องกันประเทศของตน และปรับปรุง กองทัพให้ทันสมัย เพื่อให้กลุ่มพันธมิตรของเราเข้มแข็งขึ้น ในยามที่ต้องเผชิญปัญหาความมั่นคงร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันฉบับใหม่ของ กท.สหรัฐฯ นี้ พยายาม ดำเนินการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอย่างเร่งด่วน นับตั้งแต่การเพิ่มขนาดของกองทัพ ความพร้อมรบ และ เสริมสร้างความร่วมมือร่วมกับพันธมิตรด้วยวิธีอันสร้างสรรค์ ทั้งนี้ นายเอลบริดจ์ คอลบี้ รอง ผช.รมว.กท.

สหรัฐฯ กล่าวว่ายุทธศาสตร์ดังกล่าว เป็นความพยายามจัดการสิ่งที่จะมาบั่นทอนความได้เปรียบทางทหารของสหรัฐฯ โดยพยายามชี้ว่า จีน และรัสเซีย ใช้ความพยายามมาหลายปี ในการพัฒนาขีดความสามารถทางทหาร เพื่อท้าทายสหรัฐฯ โดยเฉพาะจีน ซึ่งเป็นคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ กำลังพยายามใช้เศรษฐกิจข่มขู่ประเทศเพื่อนบ้าน ขณะเดียวกัน ก็เพิ่มขีดความสามารถทางทหารในทะเลจีนใต้ ส่วนรัสเซียใช้วิธีละเมิดพรมแดนของประเทศใกล้เคียง และใช้สิทธิยับยั้ง (วีโต) ทั้งทางการทูต เศรษฐกิจ และความมั่นคง กับประเทศเพื่อนบ้าน

ส่วน กท.สหรัฐฯ ได้จัดทำ Quadrennial Defense Review 2014 (กท.สหรัฐฯ ทุก ๔ ปี เรียกได้ว่า เป็นสมุดปกขาวของกองทัพสหรัฐฯ) ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์มุ่งเน้นงาน ๓ ด้าน คือ

๑.๒.๑ ปกป้องมาตุภูมิ เพื่อยับยั้งและเอาชนะภัยคุกคามที่มีต่อสหรัฐฯ และสนับสนุนหน่วยงานพลเรือนในการลดผลกระทบจากการโจมตี และภัยธรรมชาติ

๑.๒.๒ สถาปนาความมั่นคงระหว่างประเทศ เพื่อรักษาความมั่นคงในภูมิภาค ยับยั้งศัตรู สนับสนุนพันธมิตร และร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในการจัดการปัญหาความท้าทายด้านความมั่นคง

๑.๒.๓ วางกำลัง และเอาชนะอย่างเด็ดขาด เพื่อเอาชนะผู้รุกราน ชัดขวางและทำลายเครือข่ายผู้ก่อการร้าย และให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และบรรเทาภัยพิบัติ

ในการสถาปนาความมั่นคงระหว่างประเทศ สหรัฐฯ มีการวางกำลัง และหมุนเวียนกำลัง ทำการฝึกและทำกิจกรรมร่วมกันกับทหารพันธมิตรและหุ้นส่วนในภูมิภาคต่างๆ สำหรับในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ยังคงสร้างความทันสมัย และเสริมความมั่นคงให้กับพันธมิตร ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ และไทย และขยายความร่วมมือทางทหารกับประเทศหุ้นส่วนหลักในภูมิภาค ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม และประเทศอื่นๆ โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพ เพื่อเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ในภูมิภาคที่มีมากขึ้น เช่น การป้องกันซีปนาอูธ ความมั่นคงทางทะเล Cyber Security การบรรเทาสาธารณภัย

สำหรับจีน กท.สหรัฐฯ ทหารีอกับกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน เพื่อพัฒนาความร่วมมือในด้านที่เป็นผลในทางปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น การต่อต้านโจรสลัด การรักษาสันติภาพ การช่วยเหลือประชาชน และบรรเทาภัยพิบัติ และยังคงบริหารการแข่งขันทางทหาร ในทางที่จะทำให้เกิดสันติและความมั่นคงในภูมิภาค โดยยึดตามหลักการที่ยอมรักระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างประเทศ สหรัฐฯ สนับสนุนการฝึก และปฏิบัติการร่วมนานาชาติ โดยเฉพาะบทบาทของ ASEAN โดยเข้าร่วมการประชุม ASEAN Defense Ministers' Meeting Plus (ADMM - Plus)

สำหรับแนวทางการดำเนินการของ กท.สหรัฐฯ ประกอบด้วย ๑) ยึดมั่นในหลัก Freedom of Navigation โดยเคารพการบังคับกฎหมาย เพื่อให้การช่วยเหลือประเทศพันธมิตรให้สามารถเลือกแนวทางของตนเองได้ โดยปราศจากการข่มขู่ ๒) ปรับการวางกำลังทางทะเลตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (Asia - Pacific Maritime Security Strategy 2015) เช่น เพิ่มกำลังและยุทธโปกรณ์ให้กับหน่วยบัญชาการในภูมิภาคต่างๆ มีกำลังประจำพื้นที่ ใช้ประโยชน์จากการฝึกร่วมนอกประเทศ พัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ขยายอายุของเรือรบ และมีข้อตกลงในการเข้าใช้พื้นที่นอกประเทศ ๓) การดำเนินการตามโครงการ Southeast Asia Maritime Security Initiative ซึ่งจะให้การสนับสนุนพันธมิตรในด้านความมั่นคงทางทะเลกับฟิลิปปินส์ เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย และ ๔) การให้ความสำคัญในการรับมือกับความท้าทายรูปแบบใหม่ตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางทะเล เพื่อความมั่นคงในศตวรรษที่ ๒๑ (A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower) โดยกล่าวถึงความจำเป็นในการมีกองเรืออย่างน้อย ๓๐๐ ลำ เรือบรรทุก

เครื่องบิน ๑๑ ลำ และเรือสะเทินน้ำสะเทินบก ๓๓ ลำ รวมทั้ง เรือดำน้ำประเภท Ballistic Missile Subs ๑๔ ลำ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของเรือสหรัฐฯ รวมถึง การกักการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ทั้งนี้ ตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงของสหรัฐฯ จะมีการเคลื่อนกำลังทหารร้อยละ ๖๐ มาประจำการในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ดังนั้น ภายในปี ๒๕๖๓ จะมีกองเรือถึง ๑๒๐ ลำ (เพิ่มขึ้นจาก ๙๗ ในปี ๒๕๕๗) รวมถึงอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ ที่มีความทันสมัย อาทิ The Littoral Combat Ships, Ballistic-Missile-Defense (BMD) Capable Vessels, F-35 C Lightning II Joint Strike Fighters, MQ-4C Triton Drones, and MV-22 Osprey Squadrons นอกจากนี้ ยังมีการขยายอิทธิพลทางทะเลออกไปยัง ตอ. กลาง ยุโรป และทางด้าน ตต. ของแปซิฟิก

ส่วนยุทธศาสตร์ระดับกองทัพ ประธานคณะเสนาธิการทหารร่วม สหรัฐฯ จะจัดทำ National Military Strategy ซึ่งจะจัดทำทุก ๒ ปี และปีล่าสุด คือ ปี ๒๕๕๘ แต่ในปี ๒๕๖๐ สหรัฐฯ จัดทำเป็นฉบับที่ไม่เปิดเผย ทั้งนี้ พล.อ. Joseph F. Dunford, Jr. ประธานคณะเสนาธิการทหารร่วม สหรัฐฯ กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ระดับกองทัพ จะระบุ End Way Mean ที่ชัดเจนขึ้น โดยกล่าวถึงยุทธศาสตร์ทางกองทัพฉบับไม่เปิดเผยนี้ว่า สหรัฐฯ จะสร้างความสัมพันธ์ทางทหารกับทั้งประเทศพันธมิตร ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ และไทย และประเทศที่เป็นคู่แข่ง เพื่อลดโอกาสการเผชิญหน้า และการเข้าใจผิด และขยายความร่วมมือทางทหารกับประเทศหุ้นส่วนหลักในภูมิภาค ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม และประเทศอื่นๆ โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพ เพื่อเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ในภูมิภาคที่มีมากขึ้น เช่น การป้องกันซีปนาวุธ ความมั่นคงทางทะเล Cyber Security และการบรรเทาสาธารณภัย ส่วนในประเด็นกลุ่มหัวรุนแรง สหรัฐฯ จะดำเนินการในระหว่างภูมิภาค(Transregional) มากขึ้น โดยยังคงสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารในอิรัก อัฟกานิสถาน ปากีสถาน และซีเรีย แต่จะเพิ่มการปฏิบัติการระหว่างภูมิภาคมากขึ้น เนื่องจากคาดว่า มีนักรบต่างชาติกว่า ๔๕,๐๐๐ คน เดินทางกลับภูมิภาคต่างๆ จึงต้องมีการป้องกัน ทั้งในเรื่องการเผยแพร่แนวคิดรุนแรง การสกัดกั้นนักรบต่างชาติ และการตัดการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ให้กับกลุ่มหัวรุนแรง ซึ่งประเด็นความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและข่าวกรองระหว่างภูมิภาค จะเพิ่มบทบาทสำคัญมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง กองทัพสหรัฐฯ หันมาให้ความสนใจในการป้องกันภัยคุกคามทางด้านไซเบอร์ มากยิ่งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ โดยมีการจัดตั้งกองบัญชาการด้านนี้ขึ้นใหม่ในเพนตากอน เพื่อกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ และแนวทางการปฏิบัติงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วย Cyber Space, Electromagnetic Spectrum และหน่วยสื่อสาร ซึ่ง พล.ต. John Morrison ผู้บัญชาการ Cyber Center of Excellence ที่ Fort Gordon ได้กล่าวในที่ประชุมสมาคม ทบ.สหรัฐฯ (The Association of United State Army – AUSA) 2016 ระหว่าง ๓ - ๕ ต.ค. ๕๙ ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ว่า มีแนวคิดที่จะบูรณาการการปฏิบัติการต่างๆ เข้าเป็น Multi - Domain Battle (รวมมิติการรบทั้งทางบก ทางอากาศ ทางทะเล และ Cyber) ซึ่งจะเป็นอาณาบริเวณใหม่ของการสู้รบ โดยจะเปลี่ยนแผนแม่บทของกองทัพ ในการต่อสู้และป้องกันในระบบเครือข่ายของกองทัพต่อไป ส่วนในระดับกองพลน้อย ได้มีการปรับปรุงขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมในด้าน Cyber และ Electronic Warfare ในปี ๒๕๕๙

อีกทั้ง ทบ.สหรัฐฯ มีแผนที่จะเพิ่มกำลังพลด้านไซเบอร์ ในหน่วยกำลังรบระดับ กองพล อาทิ หน่วยทหารม้า หน่วยยานเกราะ หน่วยทหารราบ หน่วยพลร่ม และหน่วยจู่โจม ในการฝึกตลอด ๑๘ เดือน นับจาก พ.ย. ๕๙ ที่ผ่านมา โดยเริ่มการเจาะข้อมูลและการรบกวนระบบในพื้นที่สนามรบ นอกเหนือจากการใช้อาวุธปืน และวัตถุระเบิด ทั้งนี้ กองทัพสหรัฐฯ จะเพิ่มกำลังพลที่มีความเชี่ยวชาญที่จะปฏิบัติการด้านการโจมตี และป้องกันการปฏิบัติการด้านข้อมูลข่าวสาร และสงครามอิเล็กทรอนิกส์

เพื่อเพิ่มความชำนาญของกำลังพลในหน่วยระดับยุทธวิธี ที่ไม่เคยฝึกปฏิบัติการด้านสงครามอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่ง ทบ.สท.รัฐฯ มีกำลังพลด้านไซเบอร์ประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน รวมถึง ทีมด้านการป้องกันอีก ๔๑ ทีม (ข้อมูลเมื่อ ธ.ค. ๖๐)

๒. การดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและการทหารของจีน

จากสถานการณ์ด้านความมั่นคงที่แปรปรวนและสลับซับซ้อนที่จีนกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน จีนมองว่า เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินนโยบายปิดล้อมจีน ทำให้จีนต้องดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อเป็นการป้องกันการปิดล้อม ด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารควบคู่ไปกับการใช้มาตรการเชิงรุกทางทะเลที่เป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือกับประเทศอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นการออกนโยบายยุทธศาสตร์ที่เรียกว่าเส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road) หรือยุทธศาสตร์ “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiative : BRI) หรือการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบของกองทุนความร่วมมือทางทะเลอาเซียน – จีน (Asean - China Maritime Cooperation Fund) นอกจากนี้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการตอบโต้สหรัฐฯ ที่ได้ให้การสนับสนุน และเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหารกับประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียน โดยมีรายละเอียดดังนี้ (The State Council Information Office of the People’s Republic of China, 2015 : P3-25, ไซลิทตี ต้นตยกุล, ออนไลน์, ๒๕๕๙)

๒.๑ สถานการณ์ด้านความมั่นคงของประเทศ (National Security Situation)

สถานการณ์ความมั่นคงของโลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจทุกประเทศต่างให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มีการรวมตัวเป็นประชาคมต่างๆ เพื่อความร่วมมือ พัฒนา และรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง เพื่อรักษาสมดุลระหว่างภัยคุกคามต่อความมั่นคงภายในประเทศ และภายนอกประเทศ โดยเฉพาะนโยบายการปรับสมดุลใหม่ในเอเชียของสหรัฐฯ อันก่อให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นในจุดที่มีกรณีพิพาทต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของจีน จึงได้กำหนดแนวทางเพื่อการรักษาความมั่นคงทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อรับมือกับภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

๒.๑.๑ มุ่งรักษาปัจจัยภายนอก คือสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศให้เกิดเสถียรภาพ

๒.๑.๒ มุ่งรักษาเสถียรภาพของปัจจัยภายใน โดยการสร้างความมั่นคงทางสังคม และทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

๒.๑.๓ ปกป้องผลประโยชน์ของประเทศจากการแทรกแซงของมหาอำนาจนอกภูมิภาค โดยเฉพาะปัญหาช่องแคบไต้หวัน ปัญหาเขตปกครองตนเองทิเบต หรือเขตการปกครองตนเองซินเจียง ที่จีนเน้นอยู่เสมอว่า เป็นกิจการภายในประเทศ

๒.๑.๔ การเตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดจากการปฏิวัติในกิจการทหาร (Revolution in Military Affairs - RMA) เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีทางทหาร ในด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ การทำสงครามข้อมูลข่าวสาร สงครามอวกาศ รวมทั้ง การเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งจากการแย่งชิงผลประโยชน์ในพื้นที่ยุทธศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะทางทะเล และเส้นทางคมนาคมทางทะเล

๒.๒ ภารกิจและหน้าที่ทางยุทธศาสตร์ของกองทัพจีน (Missions and Strategic Tasks of China's Armed Forces)

๒.๒.๑ ต้องสนับสนุนภารกิจที่สำคัญตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในการพัฒนาความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ในการก้าวเข้าสู่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปีของการ

สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ให้มีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับสังคมโลก และเป็นสังคมที่มีความสมานฉันท์ (Harmonious) นอกจากนี้ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนต้องมีความเข้มแข็ง หากจำเป็นต้องแสดงแสนยานุภาพ ต้องดำเนินการเพื่อให้มั่นใจว่า จะได้รับชัยชนะในการรบ เน้นการรักษาสมดุลระหว่างปัจจัยความมั่นคงภายในและภายนอกประเทศ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านความมั่นคงของโลก และเน้นการทำงานร่วมกัน ความร่วมมือระหว่างประชาชนและกองทัพ เพื่อรักษาอำนาจอธิปไตยของจีน

๒.๒.๒ กองทัพจะต้องมีขีดความสามารถเพื่อให้บรรลุภารกิจหลัก ได้แก่

๑) สามารถรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน และภัยคุกคามด้านความมั่นคงเพื่อปกป้องอธิปไตยและสร้างความมั่นคงของดินแดนทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ ๒) การพิทักษ์และคุ้มครองความมั่นคงแห่งผลประโยชน์ของประเทศ และผลประโยชน์ในโพ้นทะเลของประเทศจีน ๓) ความสามารถในการป้องกันประเทศ และการบ่อนทำลายความมั่นคงจากการก่อร้าย และ ๔) สามารถปฏิบัติการในสถานการณ์วิกฤตและฉุกเฉิน เพื่อป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒.๓ ยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศเชิงรุก (Strategic Guideline of Active Defense)

แนวคิดด้านยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศเชิงรุก คือการบูรณาการการปฏิบัติงานในระยะยาวแบบมีเอกภาพ ทั้งในยามปกติและยามสงคราม ตั้งแต่ระดับยุทธการและยุทธวิธี ให้มีขีดความสามารถในการโจมตี ตอบโต้ รวมทั้ง การปรับตัวให้รองรับภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีการพัฒนาเทคโนโลยีให้ทันสมัย เพื่อให้กองทัพสามารถปฏิบัติการทางทหารได้ภายใต้เงื่อนไขความจำกัดของเวลา ความรวดเร็วถูกต้องของข้อมูลข่าวสาร และความรวดเร็วในการเคลื่อนย้ายกำลังพลเข้าสู่พื้นที่ปฏิบัติการ เพื่อการปฏิบัติการร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกองทัพต้องมีการดำเนินการ โดย ๑) การควบคุมบังคับบัญชาต้องบรรลุเป้าหมายตามของยุทธศาสตร์ชาติ กองทัพต้องมีความเข้มแข็ง มีการเตรียมการทางทหาร เพื่อปฏิบัติการในภาวะวิกฤต และปฏิบัติหน้าที่ป้องกันรักษาความมั่นคงในภาพรวมของประเทศ เมื่อรบต้องครองความได้เปรียบ ๒) พัฒนาโครงสร้างทางยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจ และสังคม สร้างความสมดุลในการป้องกันประเทศ ดำรงรักษาเสถียรภาพของอำนาจอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติ ๓) มีความอ่อนตัวในการปฏิบัติการทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี การปฏิบัติการร่วม และมีการบูรณาการการปฏิบัติการในทุกด้านระหว่างรัฐบาล กองทัพ และประชาชนตามแนวทางของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ และ ๔) ขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศพัฒนาแล้วตามกรอบความร่วมมือ เพื่อความมั่นคงของภูมิภาค

๒.๔ การเสริมสร้างและพัฒนากองทัพจีน (Building and Development of China's Armed Forces)

คณะกรรมการทหารกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะดำเนินงานอย่างใกล้ชิดกับกองทัพ ภายใต้เงื่อนไขสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะสงครามข้อมูลข่าวสาร มีประเด็นสำคัญ คือ

๒.๔.๑ การพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมรบในการทำสงครามได้ทุกมิติ ทั้งทางบก ทางทะเล ทางอากาศ และในอวกาศ ตลอดจนการเพิ่มศักยภาพกองกำลังขีปนาวุธยุทธศาสตร์ ให้มีศักยภาพในการโจมตีตอบโต้ ทั้งระยะกลาง และระยะไกล มีการพัฒนาขีดความสามารถของกองกำลังทางบก และกองกำลังตำรวจ ให้ปฏิบัติการร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ กองกำลังทางทะเลสามารถปฏิบัติการได้ทั้งแนวชายฝั่ง (Offshore Waters Defence) และเพิ่มบทบาทปกป้องทะเลเปิด (Open

Seas Protection) พัฒนากองกำลังทางอากาศทั้งในการป้องกันและปฏิบัติการเชิงรุก เพิ่มขีดความสามารถในการแจ้งเตือนภัย

๒.๔.๒ การพัฒนากองทัพเป็นระบบเครือข่ายคือ ทางทะเลและมหาสมุทรเป็นเครือข่ายรักษาเสถียรภาพความมั่นคงและผลประโยชน์ของประเทศ โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมที่สำคัญใช้เครือข่ายทางอากาศและอวกาศ เพื่อพัฒนาความมั่นคงของประเทศ และระบบการแจ้งเตือนภัย การพัฒนากองกำลังขีปนาวุธยุทธศาสตร์ เพื่อปกป้องอำนาจอธิปไตย เน้นการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อพึ่งพาตนเองให้มีศักยภาพในการตอบโต้ “จีนจะไม่ดำเนินนโยบายลัทธิครองความเป็นใหญ่ และไม่ขยายอิทธิพล จีนจะไม่โจมตีใครนอกจากจะถูกโจมตีก่อน และจีนจะโจมตีกลับแน่นอนถ้าจีนถูกโจมตี”

๒.๔.๓ มาตรฐานการพัฒนากองทัพ โดยดำเนินการเสริมสร้างกำลังกองทัพให้สอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์ และการเมืองตามการกำกับดูแลของคณะกรรมการการพรรคคอมมิวนิสต์ พัฒนาระบบส่งกำลังบำรุง อาวุธยุทโธปกรณ์ให้มีความทันสมัยและพอเพียงต่อการปฏิบัติงาน พัฒนางานวิจัย และนวัตกรรมทางทหาร เพื่อรองรับสงครามรูปแบบใหม่ในอนาคต เพิ่มขีดความสามารถของสถาบันการศึกษาทางทหารร่วมกับพลเรือน เพื่อพัฒนาทางการศึกษาอันจะส่งผลถึงการพัฒนาศักยภาพกำลังพล และทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

๒.๕ การเตรียมการทางทหาร (Preparation for Military)

จะเสริมสร้างขีดความสามารถในการป้องกันและทำสงคราม เพื่อการเตรียมพร้อมในการรักษาความมั่นคงสามารถควบคุมวิกฤตการณ์ต่างๆ ได้ ทั้งยามปกติและยามสงคราม เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ รวมถึง การปฏิบัติการทางทหารที่มีใช้สงคราม (MOOTWAR) การใช้กำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ทางทหารในการปฏิบัติการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการบรรเทาภัยพิบัติ มีสาระสำคัญ ดังนี้

๒.๕.๑ เสริมสร้างขีดความสามารถระบบควบคุมบังคับบัญชา และระบบปฏิบัติการร่วม ให้มีฐานข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์ ทันทต่อเหตุการณ์

๒.๕.๒ มีการเตรียมการทางทหารทั้งทางตรงและทางเครือข่าย รองรับสถานการณ์ทางยุทธศาสตร์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในอนาคต

๒.๕.๓ ดำรงรักษาขีดความสามารถ และบูรณาการด้านความพร้อมรบให้ตอบสนองต่อทุกปฏิบัติการ

๒.๕.๔ สร้างระบบการฝึกทางทหารให้รองรับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริง โดยการปรับมาตรฐานการฝึก กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ วิธีการฝึกศึกษา และเครื่องมือจำลองยุทธต่างๆ ให้ทันสมัย และนำมาปฏิบัติได้จริง

๒.๕.๕ มีการเตรียมการในการปฏิบัติการทางทหารที่มีใช้สงคราม (MOOTWAR) เพิ่มขีดความสามารถการปฏิบัติการรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจริง เช่น การก่อการร้าย และการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้ง การปฏิบัติการเพื่อการรักษาสันติภาพ การปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือ ด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ

๒.๖ ความร่วมมือและความมั่นคงทางทหาร (Military and Security Cooperation Struggle)

กองทัพจีนมุ่งผลักดันแนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างยั่งยืน โดยการสร้างความสัมพันธ์กับกองทัพประเทศอื่นๆ แม้มิได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางทหารต่อกัน ลดความตึงเครียดในการเผชิญหน้า สร้างกลไกการรักษาความมั่นคงที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมาตรการต่างๆ ในการสร้างความเชื่อมั่นทางทหาร และกรอบความร่วมมือต่างๆ ดังนี้

๒.๖.๑ พัฒนาความสัมพันธ์รอบด้านกับสหพันธรัฐรัสเซีย บนพื้นฐานความร่วมมือแบบหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ แสวงหาแนวทางใหม่ เพื่อดำเนินความสัมพันธ์ทางทหารกับสหรัฐฯ เป็นกลไกที่จะลดการเผชิญหน้า และพัฒนาไปสู่ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

๒.๖.๒ สร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านด้วยมิตรภาพและความจริงใจยกระดับความสัมพันธ์ทางทหารกับประเทศในยุโรป แอฟริกา ละตินอเมริกา และประเทศในแปซิฟิกตอนใต้ และมีส่วนร่วมในการหารือแบบพหุภาคีตามกลไกและกรอบความร่วมมือต่างๆ เช่น องค์กรความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organisation - SCO) การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defense Ministers' Meeting Plus - ADMM+) การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum - ARF) การประชุมสุดยอดด้านความมั่นคง (Shangri-La Dialogue - SLD) กรอบความร่วมมือของสหประชาชาติในการมีส่วนร่วมส่งกองกำลังเพื่อปฏิบัติการรักษาสันติภาพ การปฏิบัติการเพื่อการปราบปรามโจรสลัดในอ่าวเอเดน และการรักษาความปลอดภัยเส้นทางคมนาคมทางทะเลที่สำคัญ

๒.๖.๓ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของกองทัพจีนในภารกิจด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ สนับสนุนให้มีกลไกป้องกันความขัดแย้ง รักษาเสถียรภาพในภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสาธารณรัฐประชาชนจีนตามแผนที่วางไว้ และเพื่อเป็นการดำเนินตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างแสนยานุภาพทางทหาร โดยเฉพาะกำลังทางเรือและกำลังทางอากาศ และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จีนต้องปรับโครงสร้างกองทัพจากเดิม ซึ่งมีความสลับซับซ้อนและมีความอ่อนตัวน้อยปรับให้เป็นโครงสร้างกองทัพในรูปแบบใหม่ ที่มีความเหมาะสมในการเสริมสร้างกำลังทางเรือและกำลังทางอากาศ ลดขนาดกองทัพให้เล็กลงแต่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การปฏิรูประบบบริหารจัดการกองทัพและระบบการบังคับบัญชาและการสั่งการ ให้มีสายการบังคับบัญชาที่มีความอ่อนตัว พร้อมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการเอาชนะสงครามข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้มสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ การปรับโครงสร้างกองทัพจีนถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ความฝันของจีน (The Chinese Dream) ของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ที่มีเป้าหมายในการนำพาประเทศก้าวไปสู่ความยิ่งใหญ่ ๒ ประการ ประกอบด้วย ประการแรก คือ การก้าวไปสู่ความเป็นสังคมที่มั่งคั่ง โดยประชากรทั้งในชุมชนเมืองและในชนบทมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีภายในปี ๒๕๖๔ (ค.ศ. ๒๐๒๑) ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งการครบรอบ ๑๐๐ ปี ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยในหัวเว้านี้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของจีนจะเพิ่มขึ้นสี่เท่าตัวจากปี ค.ศ. ๒๐๐๐ หรือประมาณ ๔ ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อหัว (Per Capita) ประมาณ ๓ พันดอลลาร์สหรัฐ และมีพัฒนาการของกำลังรบ โดยเฉพาะด้านข้อมูลข่าวสาร และประการที่สอง คือ การก้าวไปสู่ความเป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีความรุ่งเรือง เข้มแข็ง คิวีไอซ์ เป็นปึกแผ่น และทันสมัยภายในปี ๒๕๙๒ (ค.ศ. ๒๐๔๙) ซึ่งเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ของการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งในเวลาดังกล่าวการพัฒนากองทัพจีนให้ทันสมัยจะเสร็จสมบูรณ์ ตามยุทธศาสตร์ความฝันที่จะมีกองทัพที่เข้มแข็ง (Dream of Strong Army) ทั้งนี้นโยบายที่ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ความฝันของจีนตามที่กล่าวข้างต้น จะมี ๔ ประการ ประกอบด้วย จีนที่เข้มแข็ง (Strong China) โดยมุ่งสร้างความเข้มแข็งในทุกมิติคือเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร การศึกษา และการทหาร จีนที่ศิวิไลซ์ (Civilized China) มุ่งเสริมสร้างความเท่าเทียมกันในสังคมวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองและศีลธรรมอันสูงส่งจีนที่เป็นปึกแผ่น (Harmonious China) มุ่งพัฒนาความสัมพันธ์หรือมิตรภาพ (Amity) ระหว่างชนชั้นต่างๆ ของสังคมและจีนที่สวยงาม (Beautiful China) มุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตรกับสิ่งมีชีวิต

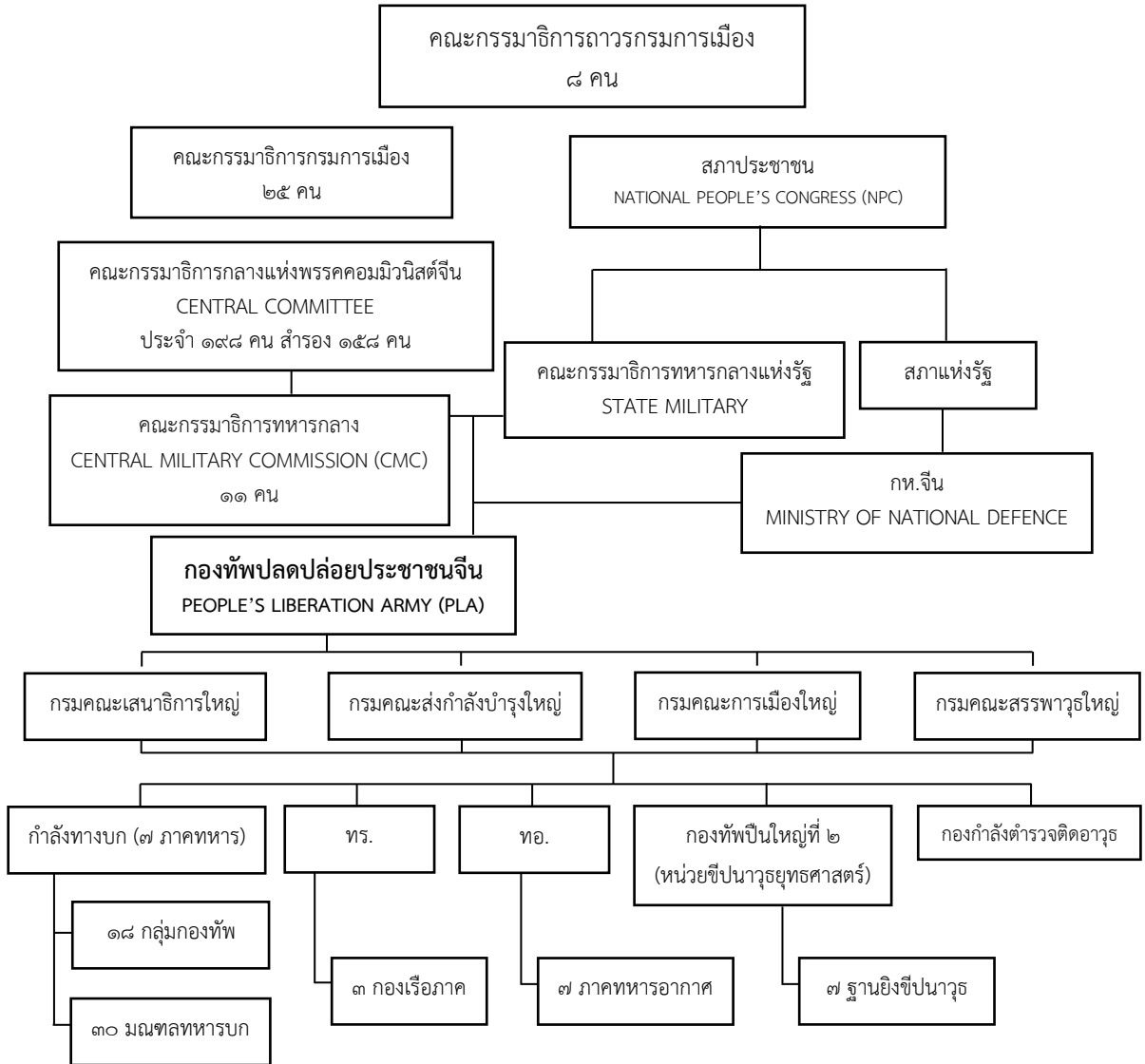
และตั้งเป้าหมายการเป็นประเทศที่มีมลพิษต่ำ โดยใช้กลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ๒ ประการ ประกอบด้วย ประการแรก คือ ความมั่งคั่งด้านเศรษฐกิจ และประการที่สอง คือ ความแข็งแกร่งด้านการทหาร ซึ่งในห้วงเวลาที่ผ่านมามีโลกสามารถสังเกตเห็นการพัฒนาเศรษฐกิจและแสนยานุภาพทางกองทัพของจีนแบบก้าวกระโดดได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะงบประมาณด้านการทหารที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในปี ๒๕๖๑ ที่ประชุมประจำปีสภาแห่งชาติจีน ได้อนุมัติเพิ่มงบประมาณด้านการทหารจำนวนกว่า ๑.๑๑ ล้านล้านหยวน หรือประมาณ ๕.๕ ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ ๘.๑ จากปี ๒๕๖๐ โดยรัฐบาลจีนมีความมุ่งหวังจะส่งเสริมกองทัพให้ทันสมัย และพัฒนาขีดความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ ตลอดจนเพิ่มศักยภาพในการต่อต้านการสู้รบในยุคข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตาม คาดว่า งบประมาณที่แท้จริงน่าจะสูงกว่าตัวเลขที่ทางการจีนเปิดเผย โดยมีงบประมาณบางส่วนแฝงอยู่ในงบประมาณของกระทรวงอื่นๆ เช่น กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงงบประมาณที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา โดยจีนมุ่งเน้นการเสริมสร้างโครงสร้างข้อมูลและการสื่อสาร (ระบบเรดาร์และระบบดาวเทียม) ที่ทันสมัย ซึ่งจะทำให้กองทัพจีนสามารถปฏิบัติการได้โดยไม่ต้องพึ่งพาระบบ GPS ของสหรัฐฯ รวมถึง การยกระดับสมรรถนะการปฏิบัติการระยะยาวในมหาสมุทรของกองทัพเรือจีนและการพัฒนาอากาศยานไร้คนขับ (Unmanned Aerial Vehicle : UAV) นอกจากนี้ กองทัพจีนยังต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่และสวัสดิการของทหารทั้งที่ประจำการอยู่และปลดประจำการแล้วจำนวนมาก ซึ่งคาดว่าหากจีนยังคงเพิ่มงบประมาณด้านการทหารในลักษณะก้าวกระโดดเช่นนี้ ภายในปี ๒๕๗๘ จีนจะมีงบประมาณด้านการทหารที่สูงกว่าสหรัฐฯ อย่างแน่นอน

การปรับโครงสร้างกองทัพของจีน

กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army - PLA) หรือ กองทัพจีนมีภารกิจหลักคือ ปกป้องรักษาประเทศและประชาชน รวมทั้งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมในยามจำเป็นอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.อ.เว่ย เฟิ่งเหอ รอมว.กท.จีน พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เข้าควบคุมกองทัพจีนโดยผ่านคณะกรรมการทหารกลางของคณะกรรมการกลางพรรค ซึ่งมีประธานาธิบดีสี จิ้นผิง เป็นประธาน และโดยผ่านกรมการเมืองของกระทรวงกลาโหม ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองไปประจำหน่วยรบต่างๆ ตั้งแต่ระดับสูงสุดถึงระดับต่ำสุดของกองทัพ นอกจากนี้ รัฐบาลยังจัดตั้งคณะกรรมการทหารกลางรัฐเพื่อทำหน้าที่บริหารกองทัพในเรื่องการโยกย้าย เลื่อนตำแหน่ง และด้านจัดการบริหารอื่นๆ ควบคู่กันไปกับคณะกรรมการทหารกลางของพรรค โดยมีประธานาธิบดีสี จิ้นผิง เป็นประธานเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อควบคุมทิศทางของนโยบายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

แผนภาพที่ ๓ - ๑ ฝั่งการจัดทางทหารจีน (Military Organization of People's Liberation Army)

ที่มา : สน.ผชท.ทหาร ไทย/ปักกิ่ง ที่ กท ๐๔๐๒/๒๕๗ ลง พ.ย. ๕๖

กท.จีน ไม่มีการจัดกองบัญชาการทหารสูงสุด แต่มีคณะกรรมการทหารกลาง (Central Military Commission-CMC) ทำหน้าที่เป็นกองบัญชาการร่วม (Unify Command) โดยตามโครงสร้างเดิมจะมีกรมใหญ่ ๔ กรม รับผิดชอบในการวางแผนทางทหารเพื่อเสนอให้ CMC อนุมัติ ได้แก่

๑. กรมคณะเสนาธิการใหญ่ (General Staff Department)

ปฏิบัติงานฝ่ายอำนวยการหลักในการประสานการรบของกองทัพต่างๆ และกำกับดูแลในนามคณะกรรมการทหารกลาง

๒. กรมคณะส่งกำลังบำรุงใหญ่ (General Logistics Department)

เป็นหน่วยงานหลักทางด้านการส่งกำลังบำรุง รับผิดชอบในการวางแผนการส่งกำลังจากส่วนหลัง ในการจัดหาและแจกจ่าย การประสานเกี่ยวกับสิ่งอุปกรณ์และอาวุธยุทธโปกรณ์ การพลาธิการ การเงิน การสรรพาวุธ การจัดที่พักอาศัย ยานยนต์ขนส่ง และการปรนนิบัติบำรุง นอกจากนี้ยังรับผิดชอบทางด้านสุขศาสตร์ทหาร และเวชกรรมป้องกัน สัตวแพทย์ การจัดหาสัตว์ทดแทน ตลอดจนการส่งกำลังทางด้านเชื้อเพลิงแก่ทุกกองทัพ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๓. กรมการเมืองใหญ่ (General Political Department)

เป็นหน่วยงานการเมือง รับผิดชอบในการควบคุมกองทัพของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบายและคำสั่งของพรรคโดยเคร่งครัด การปฏิบัติดังกล่าวนี้จะมีการประสานงานกับฝ่ายทหาร และฝ่ายรักษาความมั่นคงภายในด้วยสายการบังคับบัญชาทางการเมือง จึงเคียงคู่กับสายการบังคับบัญชาทางทหารทุกระดับหน่วย

๔. กรมคณะสรรพาวุธใหญ่ (General Armament Department)

เป็นหน่วยงานรับผิดชอบด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ทั้งปวงของ กท.จีน

กองทัพไม่มีการจัด ทบ. ซึ่งอาจเนื่องมาจาก PLA นั้น ถือเป็นกองทัพบกอยู่แล้ว แต่ได้จัดหน่วยรับผิดชอบพื้นที่แบ่งเป็น ๗ ภาคทหาร ได้แก่ ภาคทหารปักกิ่ง ภาคทหารเสิ่นหยาง ภาคทหารจีหนาน ภาคทหารหนานจิง ภาคทหารกวางโจว ภาคทหารเฉิงตู และภาคทหารหลันโจว โดยแต่ละภาคทหารมีการจัดกองกำลังทางอากาศประจำอยู่ทุกภาคทหาร และมีกองเรือจัดอยู่ใน ๓ ภาคทหาร ได้แก่ ภาคทหารกวางโจว ภาคทหารจีหนาน และภาคทหารหนานจิง

แผนภาพที่ ๓ – ๒ China Military Regions

ที่มา : The China Report/Ben Nijhoff, Online, 2017

ตารางที่ ๓ - ๑ การแบ่งพื้นที่ภาคทหารจีน

ภาคทหาร	พื้นที่รับผิดชอบ
ภาคทหารปักกิ่ง	ภาคเหนือ ได้แก่ ปักกิ่ง เทียนจินเหอเป่ย์ ฉานซี มองโกเลียใน
ภาคทหารเสิ่นหยาง	ภาค ตอ./น. ได้แก่ เหลียวหนิง จี๋หลิน เฮยหลงเจียง
ภาคทหารหนานจิง	ภาค ตอ. ได้แก่ เซียงไฮ้ เจียงซู เจ้อเจียง อันฮุย ฝูเจี้ยน เจียงซี
ภาคทหารจีหนาน	ซานตุง เหอหนาน
ภาคทหารกวางโจว	หูเป่ย์ หูหนาน กวางตุ้งกวางสี
ภาคทหารเฉิงตู	เสฉวน กุ้ยโจวยูนนาน ทิเบต
ภาคทหารหลันโจว	ซานซี กันซู ชิงไห่ หนิงเซี่ย ชินเจียง

ที่มา : สน.ผชท.ทหาร ไทย/ปักกิ่ง ที่ กท ๐๔๐๒/๒๕๗ ลง พ.ย. ๕๖

๗ ภาคทหารดังกล่าว สามารถแบ่งเป็น ๑๘ หมู่กองทัพ และ ๓๐ มณฑลทหารบก หมู่กองทัพจะมีหน่วยรองระดับกองพลดำเนินกลยุทธ์ ซึ่งมีทั้งสิ้น ๔๐ กองพล (ทหารราบยานเกราะ) กรม และกองพลน้อย ซึ่งเป็นหน่วยรองกองพล เช่นเดียวกับสหรัฐฯ ที่มีความสมบูรณ์ในตัว (มีหน่วย ป. ปกอ., ถ. ตล., ช. และหน่วย Raider ซึ่งมีคุณลักษณะผสมของหน่วย ลว.ไกล หน่วยทหารม้าลาดตระเวน และหน่วยปฏิบัติการพิเศษ หากพิจารณาตามหลักนิยม สรอ./ไทย แล้ว อาจกล่าวได้ว่า Raider ปฏิบัติการรวมพื้นที่ระวางป้องกัน และพื้นที่ทางลึก) มีกำลังพลประมาณ ๒,๓๐๐,๐๐๐ นาย (ทบ. ๑.๖ ล้านนาย (ทหารประจำการ ๘๐๐,๐๐๐นาย ทหารเกณฑ์ ๘๐๐,๐๐๐ นาย) ทร. ๒๓๐,๐๐๐ นาย ทอ. ๔๒๐,๐๐๐ นาย และกองกำลังขีปนาวุธยุทธศาสตร์ ๑๐๐,๐๐๐ (+) นาย กำลังสำรองประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ นาย และมีกำลังกึ่งทหาร ๓,๙๖๙,๐๐๐ คน แบ่งเป็นทหารบ้าน ๑,๕๐๐,๐๐๐ คน, กำลังตำรวจประชาชน ๑,๕๐๐,๐๐๐ คน, หน่วยป้องกันชายแดน ๑๐๐,๐๐๐ (+) คน, หน่วยรักษาความมั่นคงภายใน ๘๐๐,๐๐๐ คน และหน่วยอื่นๆ เช่น หน่วยป้องกันเมืองสำคัญ ตำรวจพิเศษ หน่วยป้องกันป่า หน่วยจราจร รวมกันอีกประมาณ ๖๙,๐๐๐ (+) คน กองกำลังทางบกมีหน่วยเคลื่อนที่เร็วอยู่ในแต่ละภาคทหาร โดยจะอยู่ในรูปของหมู่กองทัพ บางหน่วยเคลื่อนที่เร็วจะมีภารกิจในระดับยุทธศาสตร์ แต่โดยทั่วไปแล้วจะได้รับการปฏิบัติในขอบเขตพื้นที่ที่กำหนด มีกำลังพลรวม ๒๕๘,๐๐๐ นาย สามารถเคลื่อนย้ายได้ภายใน ๒๔ - ๔๘ ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม กำลังทางบกของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนไม่มีกำลังประเภทส่งทางอากาศ เนื่องจากหน่วยส่งทางอากาศในกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกองทัพอากาศ กองทัพอากาศได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์และหลักนิยม “สงครามประชาชน” ไปสู่ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เรียกว่ายุทธศาสตร์ “สงครามท้องถิ่น” (Local War Strategy) หรือ “สงครามจำกัดในภูมิภาค” (Limited Regional War) ที่มุ่งใช้กองกำลังและการสนับสนุนการรบที่ใช้เทคโนโลยีสูง และเน้นการดำเนินกลยุทธ์ให้สามารถเคลื่อนที่เร็วและโจมตีตอบโต้เร็ว, มีการขยายขีดความสามารถในการปกป้องอธิปไตยและผลประโยชน์แห่งชาติของจีน, ดำเนินนโยบายโดยสันติวิธี และพยายามหลีกเลี่ยงการใช้กำลังเข้าแก้ปัญหาขัดแย้งเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาค ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ที่ให้ความสำคัญต่อความมั่นคงภายในลำดับแรก ควบคู่กับการมุ่งขยายบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ และยกสถานะเป็นประเทศมหาอำนาจ (Great Power Policy) เพื่อรักษาผลประโยชน์ของจีนที่ขยายตัวมากขึ้น โดยวางยุทธศาสตร์สำคัญไว้ ๕ ประการ ได้แก่

๔.๑ การผลักดันระบบการเมืองโลกแบบหลายขั้วอำนาจ รวมถึง สนับสนุนให้สหประชาชาติเป็นองค์การหลักในการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศ

๔.๒ เสริมสร้างขีดความสามารถทางนิวเคลียร์และพัฒนากองทัพ

๔.๓ การผลักดันให้เกิดองค์กรความมั่นคงในภูมิภาค

๔.๔ การเข้าร่วมในองค์กรระหว่างประเทศเพื่อปกป้องผลประโยชน์และความมั่นคงของจีน

๔.๕ การเสริมสร้างความแข็งแกร่งภายในชาติเพื่อความมั่นคงในระยะยาว

ยุทธศาสตร์ทางทหารของจีน มุ่งเน้นการทำสงครามในระดับภูมิภาคหรือสงครามจำกัดเขต บูรณาการยุทธศาสตร์สงครามประชาชนกับยุทธศาสตร์สงครามตามแบบที่ทันสมัย ประกอบกับการให้ความสำคัญต่อการปกป้องอธิปไตย บูรณาภาพแห่งดินแดน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๕ ปี ฉบับที่ ๑๒ ซึ่งเน้นการคุ้มครองผลประโยชน์ทางทะเล การปรับปรุงกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนจึงมุ่งการปรับปรุงกองทัพเรือประสิทธิภาพสูงขึ้น และมีเป้าหมายปฏิบัติการรบระยะไกลฝั่งเป็นลำดับแรก ในส่วนของกำลังทางบก กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน ปรับปรุงกำลังทางบกให้เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็ว รวมทั้ง ปรับปรุงอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ทันสมัยและปรับปรุงการส่งกำลังให้รวดเร็วขึ้น โดยดำเนินการ

ปรับปรุง ๑๐ กองพล ให้เป็นกองพลเคลื่อนที่เร็ว มีการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้ระบบสื่อสารการสั่งการแบบรวมการในยุทธบริเวณ และยังใช้นโยบาย “พึ่งพาตนเอง” (Self-Sufficiency) จึงสนใจซื้อเทคโนโลยีมากกว่ายุทธโศปกรณ์สำเร็จรูป

ในระดับยุทธวิธี กำลังทางบกของกองทัพจีน มุ่งไปสู่การรบแบบคล่องตัวไม่ยึดติดพื้นที่กำลังรบ พัฒนาการปฏิบัติการร่วม การดำเนินกลยุทธ์ระยะไกล ความคล่องแคล่วในการเคลื่อนที่กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนยังให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงหน่วยปฏิบัติการพิเศษ (เช่น การ ลว.พ., ตสร., การปฏิบัติการโดยตรงคล้ายกับหน่วยปฏิบัติการพิเศษ สรอ. แต่ไม่มีภารกิจ สนบ. และ ปจว. ซึ่งกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนถือว่าการจัดตั้งมวลชนและงาน ปจว. เป็นงานของทุกหน่วยงานภายใต้การกำกับของกรมการเมืองประจำหน่วยอยู่แล้ว) นอกจากนี้ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนยังมุ่งพัฒนาหน่วยบ. หน่วยยานเกราะขนาดเบา และยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาขีดความสามารถด้าน ทช. อย่างมากด้วย

การปรับโครงสร้างกองทัพจีน

จีนมองว่า เพื่อเป็นการเสริมสร้างและพัฒนากองทัพให้มีความเข้มแข็งตามยุทธศาสตร์การทหารของจีนที่ปรับสู่เชิงรุก รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งในการตอบโต้สหรัฐฯ ที่ได้ให้การสนับสนุน และเสริมสร้างความร่วมมือด้านการทหาร กับประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนที่มีความขัดแย้งกับจีนในทางอ้อมสิทธิ์ในพื้นที่ทะเลจีนใต้ ตลอดจนเพื่อรองรับสถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ ที่อาจมีระดับความตึงเครียดไปถึงขั้นที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีได้ ดังนั้น การเสริมสร้างกำลังทางเรือและกำลังทางอากาศของจีนจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้ต้องมีการปฏิรูปกองทัพจีน โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิงได้ประกาศปฏิรูปกองทัพจีนในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส และเจ้าหน้าที่ทางทหารระดับสูงกว่า ๒๐๐ คน ที่ระบุให้ภายในปี ๒๕๖๓ การปฏิรูประบบบริหารจัดการกองทัพ และระบบการบัญชาการร่วม จะต้องมีควบคู่กัน การปรับโครงสร้างและขนาดของกองทัพ มาตรการกำหนดนโยบายโดยสมบูรณ์ รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับประชาชน จะต้องเห็นผลเป็นที่น่าพอใจ และกองทัพจะต้องมีขีดความสามารถในการเอาชนะสงครามข่าวสารข้อมูล และมีระบบการสั่งการที่มีประสิทธิภาพ ในรูปแบบกองทัพสมัยใหม่ของจีน อันจะนำไปสู่การสร้างระบบการทหารที่มีความสมบูรณ์แบบภายใต้ระบอบสังคมนิยมที่มีคุณลักษณะเฉพาะแบบจีน โดยมีนโยบายที่สำคัญ ดังนี้ (หนังสือ สน.ผชท.ทหาร ไทย/ปักกิ่ง ที่ กท ๐๔๐๒.๓.๑๕/๑๑๔ ลง ๑๘ เม.ย. ๕๙)

๑. ปฏิรูปกองทัพให้รองรับกับความต้องการทางการเมืองรูปแบบใหม่ โดยมีโครงสร้างคณะกรรมการกลางการทหารในการบริหารจัดการกองทัพ มีโครงสร้างภาคทหารในการปฏิบัติการกิจการรบ และมีโครงสร้างเหล่าทัพหลักที่สำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างกองทัพ เพื่อให้การควบคุมบังคับบัญชา และการสั่งการ มีความเป็นเอกภาพ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ปฏิรูปกองทัพให้มีความเข้มงวด และมีกฎระเบียบในการบริหารจัดการกองทัพ โดยมีโครงสร้างการตรวจสอบ ควบคุม และถ่วงดุล เพื่อให้การใช้อำนาจในการควบคุมสั่งการ มีความเป็นธรรม และมีความชอบด้วยกฎหมาย

๓. ปฏิรูปกองทัพให้มีความสามารถในการรบ โดยการปรับปรุงโครงสร้างกองทัพ เพื่อเปลี่ยนจากการเป็นกองทัพเชิงปริมาณ มาเป็นกองทัพเชิงคุณภาพ

๔. ปฏิรูปกองทัพให้สามารถครองความได้เปรียบทางยุทธศาสตร์ในอนาคต โดยนำเทคโนโลยีที่ได้จากนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการขับเคลื่อนและพัฒนากองทัพในระยะยาว

๕. ปฏิรูปกองทัพให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีระบบและนโยบายรองรับทรัพยากรมนุษย์ที่มีขีดความสามารถสูง มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับกองทัพ

๖. ปฏิรูปกองทัพให้มียุทธศาสตร์การผสมผสานระหว่างทหารกับประชาชน เพื่อให้การทำงานของกองทัพ มีส่วนช่วยในการพัฒนาเสริมสร้างเศรษฐกิจและความมั่นคง ควบคู่กันไป ในด้านการปรับปรุงโครงสร้างกองทัพนั้นจีนจะต้องปรับโครงสร้างกองทัพให้เป็นกองทัพเชิงคุณภาพ จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับกำลังทางบก มี ๔ กรมใหญ่ (กรมเสนาธิการใหญ่, กรมส่งกำลังบำรุงใหญ่, กรมการเมืองใหญ่ และ กรมสรรพาวุธใหญ่) รับผิดชอบในการวางแผนทางทหาร เสนอให้คณะกรรมการกลางการทหารจีนอนุมัติ และสั่งการไปยัง ๗ ภาคทหาร (ภาคทหารปักกิ่ง, ภาคทหารเสิ่นหยาง, ภาคทหารจี๋หนาน, ภาคทหารหนานจิง, ภาคทหารกวางโจว, ภาคทหารเฉิงตู และภาคทหารหลันโจว) ซึ่งมีความสลับซับซ้อน และมีความอ่อนตัวน้อย ปรับให้เป็น โครงสร้างกองทัพในรูปแบบใหม่ ที่มีความเหมาะสมในการเสริมสร้างกำลังทางเรือและกำลังทางอากาศ ลดขนาดกองทัพให้เล็กลงแต่มีประสิทธิผลมากขึ้น การปฏิรูประบบบริหารจัดการกองทัพ และระบบการบังคับบัญชาและการสั่งการ ให้มีสายการบังคับบัญชาที่มีความอ่อนตัว พร้อมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการเอาชนะสงครามข่าวสารข้อมูล เพื่อให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้มสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น

นอกจากนี้ การปรับโครงสร้างกองทัพของจีน จัดได้ว่าเป็นนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์จีน และคณะกรรมการกลางการทหาร สปจ. ในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ความฝันของจีน (The Chinese Dream) และยุทธศาสตร์ความฝันที่จะมีกองทัพที่เข้มแข็ง (Dream of Strong Army) เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติการยุทธวิธีร่วม และการบัญชาการร่วม มีหลักการสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) คณะกรรมการกลางการทหาร สปจ. รับผิดชอบการบริหารในภาพรวม ๒) กองบัญชาการยุทธบริเวณภาค ๗ รับผิดชอบในการรบ และ ๓) เหล่าทัพรับผิดชอบ การพัฒนาเสริมสร้างขีดความสามารถของแต่ละเหล่าทัพ มุ่งไปสู่รูปแบบของการจัดระบบการทหารของกองทัพจีนที่มีลักษณะเฉพาะ ภายใต้ระบอบสังคมนิยมที่มีคุณลักษณะเฉพาะแบบจีน โดยคงไว้ซึ่งการยึดมั่นแนวทางการปกครองระบอบสังคมนิยมที่มีคุณลักษณะเฉพาะแบบจีน, ใช้หลักการและแนวความคิดทางการเมือง ในการปกครองและบังคับบัญชา กองทัพ, พรรคคอมมิวนิสต์จีน และคณะกรรมการกลางการทหาร สปจ. มีบทบาทและอำนาจสูงสุดในการปกครองบังคับบัญชาหน่วยทหาร, และในหน่วยทหารระดับสูง จะมีผู้นำหน่วย ๒ ตำแหน่ง ได้แก่ ผู้บัญชาการ (Commanding Officer) และกรรมาธิการการเมือง (Political Commissar) โดยในห้วงที่ผ่านมามีการปรับโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่

คณะกรรมการกลางการทหาร (Central Military Commission-CMC) จะทำหน้าที่เป็น กองบัญชาการร่วม (Unify Command) มีหน่วยขึ้นตรง ๑๕ หน่วย แทนหน่วยงาน ๔ กรมใหญ่ ได้แก่

๑. สำนักงานคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission General Office)
๒. กรมกิจการเสนาธิการร่วมคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Joint Staff Department) มีบทบาทหลักในการวางแผนและเตรียมการรบ การควบคุมบังคับบัญชา และการสั่งการในการรบ, การศึกษาเพื่อค้นหารูปแบบยุทธศาสตร์ทางทหาร และขีดความสามารถทางทหารที่มีความจำเป็นต่อกองทัพ, การประเมินขีดความสามารถในการรบ, การกำหนดแนวทางในการจัดการฝึกพร้อม, การเสริมสร้างความพร้อมรบ และการเตรียมการปฏิบัติเพื่อความพร้อมรบ

๓. กรมกิจการการเมืองคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Political Work Department) เป็นกลไกหลักของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในการพัฒนา การดำเนินกิจการการเมือง การศึกษาด้านการเมือง การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้แนวทางการเสริมสร้างและการพัฒนาพรรคคอมมิวนิสต์จีน เป็นพื้นฐานในการดำเนินงานด้านการทหาร ถือว่ากิจการการเมืองเป็นหัวใจสำคัญของกองทัพ ยึดถือหลักพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้นำกองทัพโดยสมบูรณ์ ใช้ระบบโครงสร้างพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่มีความเข้มงวด ใช้ระบบกรรมการการเมืองในการวางแผนทางการกำหนดผู้บริหารให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ เพื่อให้สามารถใช้อำนาจการบริหารได้อย่างเข้มงวด ควบคู่ไปกับระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

๔. กรมกิจการส่งกำลังบำรุงคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Logistic Support Department) มีบทบาทหลักในการวางแผนงานและการดำเนินโครงการ การกำหนดนโยบายด้านการศึกษาวิจัย การกำหนดมาตรฐาน การตรวจสอบและควบคุม ในกิจการส่งกำลังบำรุงของกองทัพ, การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดสรรทรัพยากร และระบบการควบคุมสั่งการในกิจการส่งกำลังบำรุง, การพัฒนาระบบการควบคุมที่มีความเหมาะสมกับการรวบรวม ตลอดจนการบูรณาการระบบส่งกำลังบำรุงแบบรวมการ และแยกการเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๕. กรมกิจการพัฒนาสรรพาวุธคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Equipment Development Department) มีบทบาทหลักในการวางแผนงานและการดำเนินโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ การวิจัยและพัฒนา การทดสอบประเมินผล การบริหารงานการจัดหา การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ สร้างระบบโครงสร้างการบริหารงาน โดยให้กรมกิจการพัฒนาสรรพาวุธคณะกรรมการกลางการทหารบริหารจัดการในภาพรวม ให้แต่ละเหล่าทัพบริหารการพัฒนาแบบแยกเฉพาะ ให้แต่ละพื้นที่/เขตยุทธศาสตร์ทหารบริหารการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

๖. กรมกิจการการจัดการและการฝึกคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Training and Administration Department) มีบทบาทหลักในการกำหนดแนวทางในการฝึกทางทหารของกองทัพ ดำเนินการจัดการให้การฝึกในหน่วยทหาร และสถาบันการศึกษาทางทหารเป็นไปในแนวทางเดียวกัน, ดำเนินการให้การฝึกของหน่วยมีความสอดคล้องกับจัดการภายในหน่วย, ดำเนินการให้การฝึกทางทหารเหมือนกับการปฏิบัติการจริง นำไปสู่การเป็นกองทัพที่มีการจัดการอย่างเข้มงวด และมีกฎเกณฑ์

๗. กรมกิจการระดมกำลังเพื่อการป้องกันประเทศคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission National Defense Mobilization Department) มีบทบาทหลักในการกำหนดแนวทางการระดมกำลังเพื่อการป้องกันประเทศและการพัฒนาระบบกำลังสำรอง, การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละพื้นที่ทหาร, การพัฒนากิจการระดมกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ และระบบกำลังสำรองในระดับยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นการสร้างระบบการระดมกำลังเพื่อการป้องกันประเทศที่มีคุณลักษณะเฉพาะแบบจีนที่มีความสำคัญยิ่ง ภายใต้การปรับลดกำลังของหน่วยทหารประจำการ การพัฒนาการระดมกำลังเพื่อการป้องกันประเทศ ถือเป็นพลังอำนาจด้านการป้องกันประเทศอย่างแท้จริง และเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ

๘. คณะกรรมการตรวจสอบวินัยคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Discipline Inspection Commission) เป็นกลไกของคณะกรรมการกลางการทหารจีน ซึ่งมีหน่วยงานแยกย่อยประจำพื้นที่/เขตยุทธศาสตร์ทหาร มีหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบวินัย ตลอดจนการพัฒนาระบบการตรวจสอบวินัย ควบคู่ไปกับคณะกรรมการกลางการตรวจสอบวินัย (The Central

Discipline Inspection Commission) จีนให้เป็นไปตามความเป็นจริงโดยให้มีความเป็นอิสระ และมีอำนาจในการตรวจสอบวินัยอย่างแท้จริง

๙. คณะกรรมการการเมืองและกฎหมายคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Politics and Law Commission) เป็นกลไกของคณะกรรมการกลางการทหารจีน ในการกำกับดูแลการดำเนินงานด้านกิจการการเมืองและกฎหมายของกองทัพ มีบทบาทในการพัฒนาเสริมสร้างการบริหารจัดการกองทัพให้เป็นไปตามกฎหมาย และมีความเข้มงวด เพิ่มบทบาทของหน่วยงานด้านการเมืองและกฎหมาย มีมาตรการป้องกันกระทำผิดกฎหมาย และสอบสวนลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมาย คงไว้ซึ่งเกียรติยศ ความภาคภูมิใจ ตลอดจนความเข้มแข็งของกองทัพ

๑๐. คณะกรรมการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Science and Technology Commission) มีบทบาทหลักในการพัฒนายุทธศาสตร์การดำเนินการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการป้องกันประเทศ, การส่งเสริมการใช้นวัตกรรมใหม่ของกองทัพที่คิดค้นขึ้นเอง ตลอดจนการประสานงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างหน่วยงานทางทหารและพลเรือน

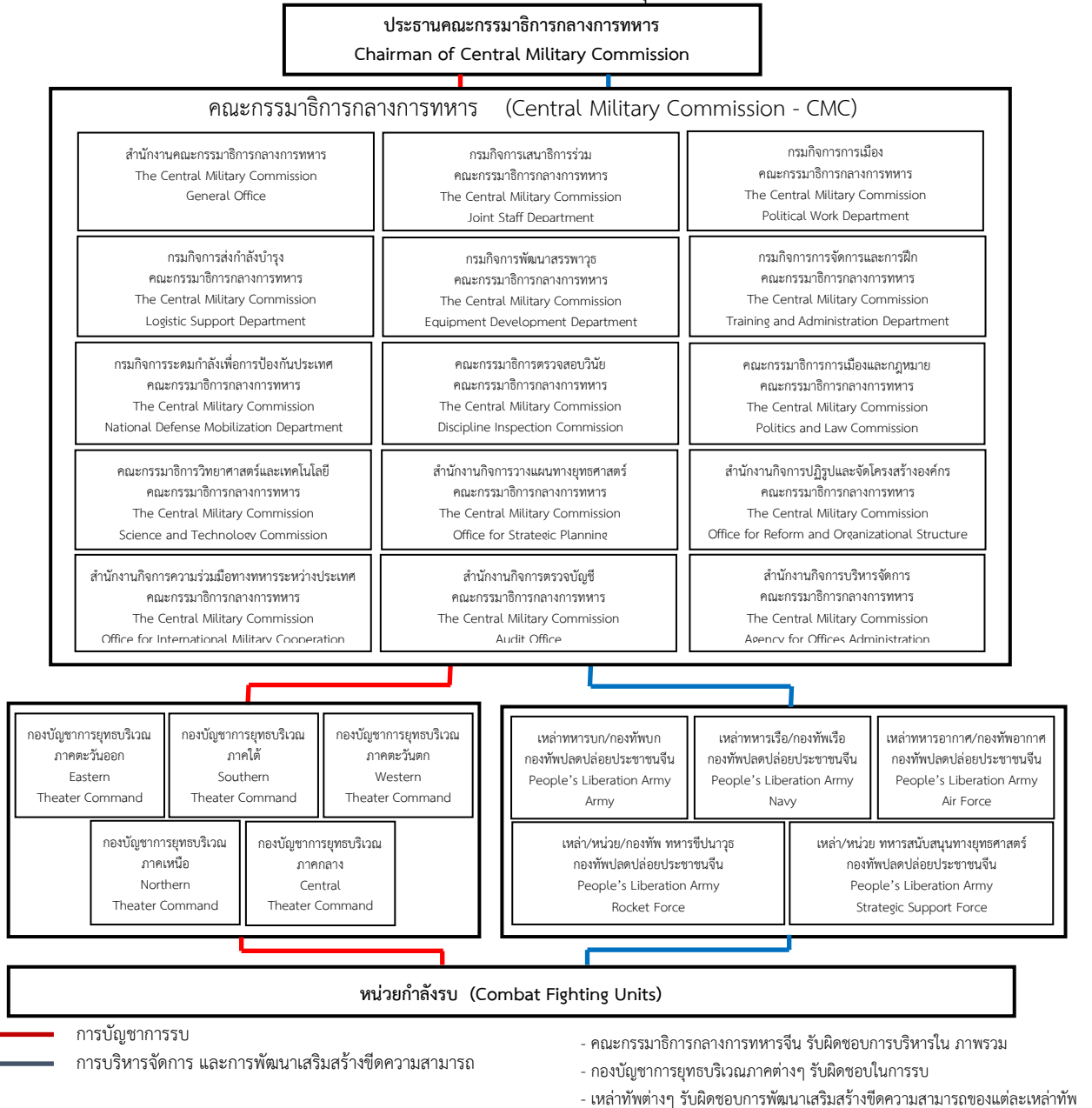
๑๑. สำนักงานกิจการวางแผนทางยุทธศาสตร์คณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Office for Strategic Planning) มีบทบาทหลักในการพัฒนาระบบกลไกการวางแผนยุทธศาสตร์ของกองทัพให้มีความสมบูรณ์ สร้างความแข็งแกร่งให้กับการจัดการด้านยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการกลางการทหารจีน โดยเป็นศูนย์รวมการบูรณาการด้านยุทธศาสตร์ทหารของกองทัพ ยกย่องการเสริมสร้างกองทัพและการป้องกันประเทศ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น

๑๒. สำนักงานกิจการปฏิรูปและจัดโครงสร้างองค์กรคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Office for Reform and Organizational Structure) มีบทบาทหลักในการประสานงาน วางแผนและเตรียมการ ในการปฏิรูปกองทัพและการป้องกันประเทศ นำนโยบายและแนวทางการปฏิรูปไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม รับผิดชอบงานด้านการบริหารจัดการและการวางแผนการจัดตั้งหน่วยทั้งหมดของกองทัพ

๑๓. สำนักงานกิจการความร่วมมือทางทหารระหว่างประเทศคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Office for International Military Cooperation) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการประสานงานเกี่ยวกับการดำเนินงานความร่วมมือทางทหารกับต่างประเทศ ของคณะกรรมการกลางการทหารจีน มีบทบาทหลักในการดำเนินงานความร่วมมือทางทหารกับต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่ากองทัพได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานความร่วมมือกับกองทัพต่างประเทศ เพื่อรักษาเสถียรภาพและสันติภาพของโลกด้วยความจริงใจ และพร้อมขยายความร่วมมือกับหน่วยงานกลาโหมและหน่วยงานทางทหารของทุกประเทศ โดยการส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการประชุมร่วมกันในหลายๆ ด้าน

๑๔. สำนักงานกิจการตรวจบัญชีคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Audit Office) มีบทบาทหลักในการตรวจบัญชี ตลอดจนให้คำแนะนำ และกำกับดูแลงานด้านบัญชีของหน่วยทหาร, ดำเนินการปฏิรูประบบงานด้านบัญชี โดยมีหน่วยงานตรวจบัญชีในทุกระดับหน่วย ส่งเสริมให้หน่วยงานตรวจบัญชีมีความเป็นอิสระ และมีอำนาจ เพื่อให้สามารถดำเนินงานด้านบัญชีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนภาพที่ ๓ - ๓ โครงสร้างกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (ปัจจุบัน)

ที่มา : หนังสือ สน.พชท.ทหาร ไทย/ปักกิ่ง ที่ กท ๐๔๐๒.๓.๑๕/๑๑๔ ลง ๑๘ เม.ย. ๕๙

๑๕. สำนักงานกิจการบริหารจัดการคณะกรรมการกลางการทหาร (The Central Military Commission Agency for Offices Administration) มีบทบาทหลักในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการภายในหน่วยงานต่างๆ ของคณะกรรมการกลางการทหารจีน ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ส่งเสริมการใช้และการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในภาพรวม พิจารณาปรับลดองค์กรและเจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานที่เกินความจำเป็น เพื่อให้การบริหารจัดการภายในหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า ในโครงสร้างการจัดใหม่จะมีการจัดตั้ง คณะกรรมการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีฯ ที่มีบทบาทหลักในการพัฒนายุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีป้องกันประเทศ ส่งเสริมนวัตกรรมใหม่ๆ ที่กองทัพคิดค้นขึ้นเอง ตลอดจนการประสานงานระหว่างหน่วยงานทางทหาร และพลเรือน มีคณะกรรมการตรวจสอบวินัยฯ และสำนักงานตรวจบัญชี คณะกรรมการกลาง

การทหาร เพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาการคอร์รัปชันทุกรูปแบบภายในกองทัพ และมีการปรับอำนาจหน้าที่ของกรมกิจการเมืองทั่วไปในด้านของการควบคุมระบบยุติธรรมทางการทหารเอาไปให้ คณะกรรมการการเมืองและกฎหมายฯ เพื่อแยกผู้ตรวจสอบออกจากผู้กระทำผิดและเป็นการกระจายอำนาจการตรวจสอบผู้กระทำผิดฐานทุจริตคอร์รัปชันระหว่างการดำรงตำแหน่ง

นอกจากนี้ กองทัพอากาศทำการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นที่ความรับผิดชอบ จาก ๗ ภาคทหาร เป็น ๕ กองบัญชาการยุทธบริเวณ (Theater Command) ประกอบด้วย

แผนภาพที่ ๓ - ๔ Theater Commands of the People's Liberation Army

ที่มา : Wikipedia, Online, 2017

๑. กองบัญชาการยุทธบริเวณภาค ตอ. (Eastern Theater Command) เป็นการแปรสภาพจากพื้นที่ภาคทหารหนานจิง (เดิม) มี บก.ตั้งอยู่ที่เมืองหนานจิง ซึ่งเดิมเคยเป็น บก.ภาคทหารหนานจิง (เดิม) เป็นที่ตั้งของฐานทัพเรือที่สำคัญบริเวณฝั่งทะเลด้าน ตอ. มีภารกิจในการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ทางทะเลของจีน และรับผิดชอบความมั่นคงทางทะเลในทะเลจีน ตอ.

๒. กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคใต้ (Southern Theater Command) เป็นการแปรสภาพจากพื้นที่ภาคทหารกวางโจว (เดิม) มี บก.ตั้งอยู่ที่เมืองกวางโจว ซึ่งเดิมเคยเป็น บก.ภาคทหารกวางโจว (เดิม) เป็นที่ตั้งของฐานทัพเรือที่สำคัญบริเวณฝั่งทะเลตอนใต้ มีภารกิจในการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ทางทะเลของจีน และรับผิดชอบความมั่นคงทางทะเลในทะเลจีนใต้

๓. กองบัญชาการยุทธบริเวณภาค ตต. (Western Theater Command) เป็นการรวมพื้นที่ภาคทหารหลันโจว (เดิม) และพื้นที่ภาคทหารเฉิงตู (เดิม) เข้าด้วยกัน ส่งผลให้เขตยุทธศาสตร์ ตต. ครอบคลุมพื้นที่ทางบกที่ใหญ่ที่สุด มีอาณาบริเวณมากกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งประเทศ มีกำลังทางบกในพื้นที่มากกว่า ๑ ใน ๓ ของกำลังทางบกที่มีอยู่ มีประชากรอาศัยอยู่ในพื้นที่ร้อยละ ๒๒ ของจำนวนประชากรทั้งหมด ส่วนมากเป็นประชากรของกลุ่มชนชาวอุยกูร์และชนกลุ่มน้อยอื่นๆ มีการจัดตั้ง บก.แห่งใหม่อยู่ที่เมืองอูรุมชีเมืองหลวงของเขตปกครองพิเศษซินเจียง อุยกูร์โดยไม่ใช่ บก.ภาคทหารหลันโจว (เดิม) และบก.ภาคทหารเฉิงตู (เดิม) มีภารกิจรองรับภัยคุกคามในพื้นที่ซินเจียง ทิเบต และพื้นที่ชนกลุ่มน้อย

อื่นๆ ซึ่งมีพรมแดนติดกับอัฟกานิสถาน และรัฐอื่นๆ ที่เป็นแหล่งบ่มเพาะกลุ่มแบ่งแยกดินแดน กลุ่มก่อการร้าย และกลุ่มหัวรุนแรงต่างๆ

๔. กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคเหนือ (Northern Theater Command) เป็นการรวมพื้นที่ภาคทหารปักกิ่ง (เดิม) บางส่วน และพื้นที่ภาคทหารเสินหยาง (เดิม) เข้าด้วยกัน มี บก.ตั้งอยู่ที่เมืองเสินหยาง ซึ่งเดิมเคยเป็น บก.ภาคทหารเสินหยาง(เดิม) มีภารกิจรับผิดชอบพื้นที่ที่มีพรมแดนติดกับรัสเซีย มองโกเลีย และเกาหลีเหนือ ตลอดจนพื้นที่จังหวัดต่างๆ ทางตอนเหนือของประเทศ รวมถึงมองโกเลียใน

๕. กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคกลาง (Central Theater Command) มี พล.ท.หัน เว่ยกั๋ว เป็นผู้บัญชาการ และ พล.อ.อิน ฟางหลง เป็นกรรมาธิการการเมืองฯ (Political Commissar) เป็นการรวมพื้นที่ภาคทหารปักกิ่ง (เดิม) บางส่วน และพื้นที่ภาคทหารจีหนาน (เดิม) เข้าด้วยกัน มี บก.ตั้งอยู่ที่กรุงปักกิ่ง ซึ่งเดิมเคยเป็น บก.ภาคทหารปักกิ่ง (เดิม) มีภารกิจรับผิดชอบที่สำคัญในการป้องกันเมืองหลวง และเป็นที่ตั้งของฐานทัพอากาศที่สำคัญบริเวณฝั่งทะเลตอนเหนือ

ทั้งนี้ การปรับลดเขตปฏิบัติการทางทหารส่วนภูมิภาคจาก ๗ เขตภาคทหารเหลือเพียง ๕ เขตยุทธบริเวณ เกิดจากความต้องการปรับโครงสร้างกองทัพให้มีความกะทัดรัดและบูรณาการหน่วยงานกองทัพในระยะยาว โดยมุ่งเน้นความสำคัญกับระบบการบัญชาการรบและระบบปฏิบัติการร่วมเป็นหลักที่ประกอบด้วยหน่วยกองทัพบก กองทัพเรือและกองทัพอากาศ รวมทั้ง การปรับนี้มีการแยกโครงสร้างการบัญชาการและความรับผิดชอบด้านการบริหารออกจากกันอย่างชัดเจนเพื่อต่อการพัฒนาขีดความสามารถด้านการบังคับบัญชาพร้อม ปรับสายการบังคับบัญชาให้สั้นลง และมีความอ่อนตัวสูงเหมาะสมกับสถานการณ์ความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นความสำคัญที่เขตยุทธบริเวณเหนือ ต่อ.และได้ ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่จีนต้องการควบคุมการปฏิบัติการและแผนเผชิญเหตุ ตามภัยคุกคามหลักที่จีนคาดว่า จะเผชิญ นอกจากนี้ ยังเป็นการกำหนดความชัดเจนของหน่วยที่จะรับผิดชอบในแต่ละภารกิจที่ได้รับ

ซึ่งนอกเหนือจากการปรับลดโครงสร้างภาคเขตการปฏิบัติการทางทหารส่วนภูมิภาคแล้ว กระทรวงกลาโหมจีน ยังได้สถาปนาจัดตั้งหน่วยทหารของกองทัพจีน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปรับปรุงโครงสร้างกองทัพ ภายใต้การปฏิรูปกองทัพ จำนวน ๓ เหล่าทัพ ส่งผลให้ปัจจุบัน กองทัพจีนมี ๕ เหล่าทัพ ได้แก่

๑. กองทัพบก กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Army)
๒. กองทัพเรือ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Navy)
๓. กองทัพอากาศ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Air Force)
๔. กองกำลังขีปนาวุธ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Rocket Force)

๕. กองกำลังสนับสนุนทางยุทธศาสตร์ กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army, Strategic Support Force)

หน่วยทหารส่งกำลังบำรุงร่วม (Joint Logistic Support Force) ประกอบด้วย ฐานส่งกำลังบำรุงร่วม (Joint Logistic Support Base) จำนวน ๑ ฐาน ที่เมืองอู่ฮั่น และ ศูนย์ส่งกำลังบำรุงร่วม (Joint Logistic Support Center) จำนวน ๕ ศูนย์ ที่เมืองอู่ซี เมืองกุ้ยหลิน เมืองซีหนิง เมืองเจิ้งโจว และเมืองเสินหยาง หมู่กองทัพของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน จำนวน ๑๓ หมู่กองทัพ และกำหนดหมายเลขใหม่ ตามลำดับ ดังนี้

๑. หมู่กองทัพที่ ๗๑, ๗๒ และ ๗๓ (กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคตะวันออก)
๒. หมู่กองทัพที่ ๗๔ และ ๗๕ (กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคใต้)

๓. หมู่กองทัพที่ ๗๖ และ ๗๗ (กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคตะวันตก)
๔. หมู่กองทัพที่ ๗๘, ๗๙ และ ๘๐ (กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคเหนือ)
๕. หมู่กองทัพที่ ๘๑, ๘๒ และ ๘๓ (กองบัญชาการยุทธบริเวณภาคกลาง)

นโยบายต่างประเทศของจีน

ในปี ๒๕๖๑ นโยบายต่างประเทศของจีนยังคงดำเนินตามเป้าหมายที่ได้คาดหวังไว้ในปี ๒๕๖๐ ประกอบด้วย

๑. การมีวิสัยทัศน์ (vision) ที่จะสนับสนุนการเจรจา การเป็นหุ้นส่วน ความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และร่วมกันสร้างประชาคมโลก ที่มนุษยชาติมีอนาคตร่วมกัน
๒. ความริเริ่ม (Initiative) ได้แก่ ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative (BRI) หรือชื่อเดิมคือ One Belt, One Road ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการเปิดกว้าง และความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีการลงทุนข้อตกลงแล้วเกือบ ๕๐ โครงการ
๓. ความมุ่งมั่น (Consistency) ที่จะส่งเสริมความร่วมมือพหุภาคี การเปิดกว้าง และความเท่าเทียม ท่ามกลางกระแส protectionism และการต่อต้านโลกาภิวัตน์ กับทั้งส่งเสริมการพัฒนาอย่างสันติ เพื่อรับมือกับความไร้เสถียรภาพและความขัดแย้ง

ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative (BRI)

ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative หรือ ยุทธศาสตร์ “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” คือเส้นทางสายไหมโบราณที่ชาวจีน ชาวเปอร์เซีย ชาวกรีก ชาวซีเรีย ชาวโรมัน ชาวอาร์มีเนีย และชาวอินเดีย ใช้ในการเดินทางและขนส่งสินค้า รวมทั้งแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกัน โดยถือเป็นเส้นทางการค้าที่มีโครงข่ายกว้างใหญ่ที่สุดของโลก มีความยาว ๖,๔๓๗ กม. (ประมาณ ๔,๐๐๐ ไมล์) ก่อกำเนิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ ๒ ก่อนคริสต์ศักราช ตรงกับรัชสมัยของฮั่นอู่ตี้ แห่งราชวงศ์ฮั่น โดยเส้นทางสายไหม ได้ชื่อมาจากการค้าผ้าไหมจีนที่มีกำไรมาตลอดเส้นทาง ทั้งนี้ ความสำคัญของเส้นทางสายไหมในอดีต ได้สร้างแนวความคิดในการถ่วงดุลอำนาจสหรัฐฯ และในการขยายบทบาทของตนในเวทีโลก ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา ความมั่นคงและการทหาร ให้กับรัฐบาลจีน ภายใต้การนำของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง และเป็นที่มาของยุทธศาสตร์ “BRI” ในปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์ BRI เป็นนโยบายเชิงรุกที่รัฐบาลจีนหยิบยกขึ้นเพื่อถ่วงดุลอำนาจสหรัฐฯ และขยายบทบาทอิทธิพลของจีนในเวทีโลก ด้วยการสร้าง “ความเชื่อมโยง” (Connectivity) และ “ความร่วมมือ” (Cooperation) รอบด้าน กับนานาประเทศในภูมิภาคอาเซียน ภูมิภาคเอเชียกลาง ภูมิภาคเอเชียใต้ ภูมิภาค ตอ.กลาง ภูมิภาคแอฟริกา และ ยุโรป (หนังสือ ขว.ทบ. ที่ กท ๐๔๐๒/๓๗๐ ลง ๒๔ เม.ย. ๕๘)

๑. การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ “BRI” ของรัฐบาลจีน กระทำใน ๓ กรอบใหญ่ คือ

๑.๑ แถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหมทางบก (New Silk Road Economic Belt) ที่มุ่งเชื่อมโยงจีนกับภูมิภาคอาเซียนและภูมิภาคเอเชียใต้ (ผ่านระเบียงเศรษฐกิจ จีน-เอเชียใต้) เชื่อมโยงจีนกับภูมิภาคเอเชียกลาง มองโกเลีย และรัสเซีย (ผ่านระเบียงเศรษฐกิจ จีน-มองโกเลีย-รัสเซีย (New Eurasia

Continental Bridge : NECB) และเชื่อมโยงจีนกับภูมิภาคเอเชียกลาง ภูมิภาค ตอ.กลาง ภูมิภาคแอฟริกา และภูมิภาคยุโรป (ผ่านระเบียงเศรษฐกิจจีน-เอเชียกลาง-เอเชีย ตต.)

๑.๒ เส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Maritime Silk Road) คือ เส้นทางที่ผ่านทะเลจีนใต้ ลงมายังช่องแคบมะละกา ผ่านภูมิภาคเอเชีย ตอ./ต. เข้าสู่มหาสมุทรอินเดีย และเชื่อมต่อภูมิภาค ตอ.กลาง ภูมิภาคแอฟริกา และยุโรป

๑.๓ เส้นทางสายไหมขั้วโลก (Polar Silk Road) เส้นทางสายล่าสุดที่รัฐบาลจีน ทำการ ประกาศ เมื่อ ม.ค. ๖๑ เส้นทางดังกล่าวคือ คือเส้นทางการเดินเรือพาณิชย์สายใหม่ผ่านขั้วโลก ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ โดยอาศัยประโยชน์จากความเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศโลกร้อน ที่ส่งผลให้น้ำแข็งขั้วโลกเหนือละลายจนก่อเกิดเส้นทางเดินเรือสายใหม่สะดวกมากขึ้น คาดว่า เส้นทางนี้จะช่วยย่นระยะเวลาการเดินทางระหว่างเอเชียและยุโรปลงได้มากกว่าการใช้เส้นทางเดินเรือผ่านคลองสุเอซ ตามปกติ ซึ่งจะใช้เวลาถึง ๔๘ วัน (European Council on Foreign Relations, Online, 2018)

แผนภาพที่ ๓ - ๕ China's polar extension to Silk Road

ที่มา : Straitstimes, Online, 2018

๒. แนวคิดของยุทธศาสตร์ “Belt and Road Initiative” ประกอบด้วย

๒.๑ เร่งพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมทั้งทางบก ทะเล และ อากาศ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมทุกมิติให้มีประสิทธิภาพ และความปลอดภัยสูง

๒.๒ อำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจให้เกิดความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น และสร้างความไว้วางใจทางการเมืองระหว่างประเทศ

๒.๓ การแลกเปลี่ยนภาคประชาชนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านสังคม ภาษา และ วัฒนธรรม รวมทั้งในด้านการศึกษา และการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ รัฐบาลจีนได้ดำเนินการตามแนวคิดทั้ง ๓ ข้อ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ “Belt and Road Initiative” โดยจัดตั้ง “กองทุนเส้นทางสายไหม” และจัดตั้ง “ธนาคารเพื่อการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานในเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB)” ขึ้นมา เพื่อให้การสนับสนุนด้านเงินทุนแก่ประเทศที่ตั้งอยู่ในกรอบของยุทธศาสตร์ เพื่อใช้ในการก่อสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรมที่สำคัญ กองทุนดังกล่าว เป็นกองทุนแบบให้เปล่าสำหรับโครงการความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าทางทะเล การเชื่อมโยงเส้นทางขนส่งทางทะเล และด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางทะเล ทั้งนี้ นอกเหนือจากกองทุนข้างต้น ในปี ๒๕๕๔ รัฐบาลจีนจัดตั้ง “กองทุนความร่วมมือทางทะเลจีน-อาเซียน” (China-ASEAN Maritime Cooperation Fund) มูลค่า ๓,๐๐๐ ล้านหยวน เพื่อเป็นการนำร่องและลดอุปสรรคในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว

๓. จุดยืนทางยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สำหรับจุดยืนทางยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง จะเน้นที่การสร้างหลักประกันในการรักษาความสงบเป้าหมายในการสร้างผ่านการสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศรอบบ้าน และเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ อีกทั้ง ยังสร้างความทันสมัยให้แก่ประเทศ เพื่อสกัดกั้นอำนาจอิทธิพลของสหรัฐฯ และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของจีน โดยเฉพาะผลประโยชน์ในทะเลจีนใต้ ตลอดจนการแสวงหาวิธีการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศพินาศที่สำคัญอย่างญี่ปุ่น ซึ่งยังคงมีอิทธิพลอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ และเพื่อไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียด ที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน รวมทั้งเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองต่อการนำได้วันเข้ามารวมอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของจีน และอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญ คือเพื่อปกป้องสถานะแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อการรักษาผลประโยชน์ของจีน ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สำหรับแนวทางที่จีนมุ่งดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจสรุปได้ ดังนี้. (ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล, ๒๕๕๙ : ๓๒ - ๓๓)

๓.๑ ผลักดันและสนับสนุนสถาบันระหว่างประเทศในภูมิภาค เพื่อความร่วมมือทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง เช่น การประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (The Asia-Pacific Economic Cooperation : APEC)

๓.๒ ยึดสถาบันระหว่างประเทศที่มีพัฒนาการที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเป็นเครื่องมือ และกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาในภูมิภาคโดยเฉพาะหลังวิกฤติทางเศรษฐกิจในเอเชีย เช่น กรอบการประชุมอาเซียนบวกสาม (ASEAN+3 หรือ ASEAN Plus Three : APT)

๓.๓ สร้างความเห็นชอบภายในองค์การอาเซียน ต่อการต่อต้านการขยายอำนาจอิทธิพลอื่นเพื่อดำรงซึ่งอิทธิพลของตนในภูมิภาค

๓.๔ ส่งเสริมให้สถาบันระหว่างประเทศใช้กลไกต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในภูมิภาค เช่น กลไกของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) และ กรอบการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงแห่งเอเชีย - แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF) เป็นต้น

๓.๕ สร้างความเชื่อมั่นของกลไกต่างๆ เพื่อพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบทวิภาค (Bilateral) หรือพหุภาคี (Multilateral) ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเกื้อหนุนให้เกิดประชาคมความมั่นคง (Security Community) ของภูมิภาคอย่างเป็นทางการ

๓.๖ ส่งเสริมแนวทางของความสัมพันธ์ในความร่วมมือด้านความมั่นคงในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดการประสานงานรวมกัน ตลอดจนเพื่อลดข้อจำกัดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ คาดว่า ในอนาคตจีนอาจจะกลับมาสถานะความเจริญรุ่งเรือง เหมือนเช่นในอดีตอีกครั้ง ในฐานะประเทศที่เป็นมหาอำนาจหลักในภูมิภาค หากจีนสามารถดำเนินตามแนวทางสันติวิธีข้างต้นได้โดยสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียน ในด้านการเมืองและความมั่นคงแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายยังคงมีความละเอียดอ่อน เนื่องด้วย ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ การเมืองภายในและระหว่างประเทศ เรื่องเชื้อชาติ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์หลัก (Core interest) ของจีน ซึ่งรวมถึงสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ และความหวาดระแวงของประเทศในภูมิภาคต่อการขึ้นมามีบทบาทของจีน

การขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การขยายบทบาทของประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย ตอ./ต. ที่เด่นชัด ได้แก่ การดำเนินตามยุทธศาสตร์ หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative – BRI) ที่จีนยึดเป็นกลไก หลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายอิทธิพล และส่งเสริมความร่วมมือในทุกมิติกับประเทศเป้าหมายของจีน โดยภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ BRI จีนจะให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเชื่อมโยงจีนกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือด้านการคมนาคมขนส่ง ด้วยเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูงกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และที่สำคัญคือ ความร่วมมือด้านการค้า ที่ส่งผลให้จีนมีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจในอาเซียนในระดับสูง ซึ่งเห็นได้ชัดจากการจัดการประชุม Boao Forum for Asia 2017 เมื่อมี.ค. ๖๑ ที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อภูมิภาคอาเซียนของจีน อีกทั้ง จากผลการประชุมกรอบความร่วมมือล้านช้าง - แม่น้ำโขง เมื่อ มี.ค. ๖๑ ที่ประชุมยังมีมติส่งเสริมยุทธศาสตร์ BRI ของจีน เนื่องจากประเทศสมาชิกเห็นพ้องว่า ยุทธศาสตร์ BRI นี้ จะเป็นตัวช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างประเทศอนุภูมิภาคกับประเทศต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ BRI ยังสามารถเป็นเครื่องมือที่จีนนำมาใช้เพื่อไกล่เกลี่ยลดระดับความตึงเครียดจากข้อพิพาทต่างๆ โดยเฉพาะ กรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้ ที่ปัจจุบันมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า ในภาพรวมแล้ว ยุทธศาสตร์ BRI ของจีน ถือว่าได้รับการตอบรับจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนอย่างดีเยี่ยม

อิทธิพลของจีนในภูมิภาคเอเชีย ตอ./ต.

ด้านเศรษฐกิจ จีนใช้การทูตรถไฟความเร็วสูงในการกระชับความสัมพันธ์ทางการค้าการลงทุนกับประเทศต่างๆ ในอาเซียน ภายใต้ยุทธศาสตร์ BRI ซึ่งมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับยุทธศาสตร์ของชาติสมาชิกอาเซียน ที่กำลังพยายามพัฒนาประเทศผ่านการบูรณาการด้านโครงสร้างพื้นฐาน และโลจิสติกส์ ทั้งนี้ จีนมีเป้าหมายในการสร้างเครือข่ายทางรถไฟทั่วเอเชีย (The Pan - Asia Railway Network) โดยโครงการรถไฟสายนี้จะมีเมืองคุนหมิง ในมณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของจีน เป็นชุมทางเชื่อมต่อกับประเทศต่างๆ ในเอเชีย ตอ./ต. (โดยแบ่งเส้นทางออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) เส้นทางสายกลาง เชื่อมจีน สปป.ลาว ไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์ ระยะทาง ๔,๕๐๐ กม. ๒) เส้นทางสาย

ตะวันออก เชื่อมจีน เวียดนาม กัมพูชา ไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์ รวมระยะทาง ๕,๕๐๐ กม. และ ๓) เส้นทางสายตะวันตก เชื่อมโยงจิ้นกับเมียนมา ไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์ ระยะทาง ๔,๗๖๐ กม. โดยเส้นทางทั้ง ๓ สาย จะมาบรรจบกันตรงกลางที่กรุงเทพฯ ไทย) อีกทั้ง ยังมีโครงการรถไฟความเร็วสูงย่อยๆ อีกหลายแห่ง กระจายตัวอยู่ในหลายประเทศ ทั้งนี้ นอกเหนือจากแต่ละประเทศจะได้พัฒนาโครงสร้าง การคมนาคม ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศแล้ว จีนจะรับประโยชน์จากการกระชับความสัมพันธ์ กับนานาชาติ และยังสามารถลดต้นทุนพร้อมกับเพิ่มความรวดเร็วในการส่งออกสินค้าจากมณฑล ยูนนาน มายังตลาดในอาเซียนได้ด้วย ในด้านการลงทุน จีนเข้าไปลงทุนจำนวนมหาศาลในประเทศ CLMV โดยเฉพาะในด้านพลังงาน การสร้างเขื่อนหรือท่าเรือ ที่สำคัญ เช่น การลงทุนก่อสร้างโครงการ ดาราสกอร์ ในกัมพูชา การก่อสร้างโครงการท่าเรือน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษ จ้าวผิว รัฐยะไข่ ซึ่งเป็นทางออก สู่มหาสมุทรอินเดียของจีน รวมทั้ง มีท่อก๊าซและน้ำมันดิบลำเลียงเข้าสู่จีน และเขื่อนมิตรไมตรี ที่อยู่ระหว่าง การเจรจาให้ดำเนินการต่อในเมียนมา ตลอดจนความร่วมมือจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษใน สปป.ลาว

ด้านการทหาร จีนใช้นโยบายการทูตทางทหาร (Military Diplomacy) ที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับการกระชับความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างกองทัพ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงเป้าหมาย จากการต่อสู้แบบเผชิญหน้า เป็นการกระชับความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงที่มีความใกล้ชิดระหว่างกองทัพ ผ่านการให้ความช่วยเหลือทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องใช้ การเยือนระหว่างผู้บังคับบัญชาระดับสูง การแลกเปลี่ยนที่นัการศึกษา ตลอดจนการฝึกซ้อมรบร่วม ทั้งนี้ นโยบายการทูตทางทหารมักใช้ได้ดีกับ กลุ่มประเทศอาเซียนใหม่ (CLMV) เช่น กัมพูชา จีนมอบความช่วยเหลือทางทหารให้กับกัมพูชาในลักษณะ แบบให้เปล่า ทั้งงบประมาณ ยุทธภัณฑ์สายพลธิการ การฝึกศึกษา และที่สำคัญคือ ความร่วมมือด้านการ จัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อใช้เสริมสร้างขีดความสามารถทางการทหารให้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค เช่น รถยนต์ทางทหาร ปืนพกพร้อมกระสุน บ. MA-60 บ. L-39 ฮ. Z-9 ระบบเรดาร์ชายฝั่ง แบบ Fufue เป็นต้น เมียนมา หลังจากที่เมียนมาใช้นโยบายเปิดประเทศ จีนพยายามกระชับความสัมพันธ์ กับเมียนมามากขึ้น ผ่านความร่วมมือด้านการฝึกศึกษา การส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนด้านยุทธศาสตร์ ความมั่นคงบริเวณชายแดน และการขายอาวุธยุทโธปกรณ์ราคาถูกลง เช่น อากาศยานไร้คนขับ เครื่องบิน ลำเลียง รถถัง รถบรรทุกหุ้มเกราะ ปืนใหญ่ กระสุนชนิดต่างๆ เป็นต้น

ทั้งนี้ อุปสรรคสำคัญในการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคอาเซียน คือ ปัญหาข้อพิพาท ในทะเลจีนใต้ที่ยังคงยืดเยื้อ โดยในห้วงที่ผ่านมา จีนยังคงดำเนินการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ทับซ้อนอย่าง ต่อเนื่อง ที่สำคัญคือ การใช้อำนาจทางการทหาร เช่น การประจำการหน่วยทหาร การติดตั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ ที่ทันสมัยจำนวนมาก การเพิ่มกำลังทางเรือ การขยายศักยภาพในการลาดตระเวนชายฝั่ง การก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐานทางทหารที่เอื้อต่อการเป็นฐานที่ตั้งและการส่งกำลังบำรุง พร้อมทั้งยืนยันที่จะตอบโต้ หากมีการล่วงล้ำอธิปไตยของจีน แม้รัฐบาลจีนจะสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาอย่างสันติก็ตาม ซึ่งการ ดำเนินการอ้างสิทธิอย่างแข็งกร้าวนี้ ส่งผลให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศอาเซียน โดยเฉพาะประเทศคู่พิพาทเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น สร้างบรรยากาศที่ตึงเครียด และส่งผลกระทบต่อ เสถียรภาพความมั่นคงในภูมิภาค

การดำเนินยุทธศาสตร์ “One Belt One Road” ของจีน ยังคงประสบกับปัญหาความเสียหาย ที่มาจากความซับซ้อนทางการเมืองของประเทศต่างๆ ตามโครงการเส้นทางสายไหม ซึ่งเกิดจากระดับการ พัฒนาของแต่ละประเทศไม่เท่ากัน ส่งผลให้การดำเนินงานในบางเส้นทางต้องชะงักงัน หรือไม่อาจ ดำเนินการต่อได้ นอกจากนี้ การเร่งขยายอิทธิพลของจีน ยังส่งผลให้เกิดกระแสต่อต้านในบางประเทศ ซึ่งแม้จีนจะยืนยันว่า เป้าหมายหลักคือการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมกับนานาชาติ

แต่ในอีกมุมหนึ่ง หากโครงการนี้ประสบความสำเร็จ จีนย่อมสามารถขยายอิทธิพลด้านการเมือง การทหาร และความมั่นคงเข้าไปยังพื้นที่ประเทศที่เส้นทางสายไหมพาดผ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

แม้การใช้นโยบายการทูตทางทหารของจีนจะส่งผลดีต่อการพัฒนากองทัพในบางประเทศ แต่จีนมักใช้ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกองทัพนี้ ในการสร้างฐานอำนาจให้กับตนเองในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะที่ประชุมองค์การอาเซียน เพื่อลดทอนอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเข้าถึงผลประโยชน์ของจีนในภูมิภาค เช่น จากกรณีที่ประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ ๔๕ เมื่อปี ๒๕๕๕ ที่ไม่สามารถออกแถลงการณ์ร่วม เนื่องจากกัมพูชาเป็นเพียงชาติเดียวที่ไม่สนับสนุนให้มีการกล่าวถึงกรณีทะเลจีนใต้ที่กระทบต่อจีน สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพขององค์การอาเซียนที่กำลังถูกสั่นคลอนโดยประเทศมหาอำนาจ

การมุ่งขยายอิทธิพลของจีน อาจส่งผลให้ดุลอำนาจทางทหาร และสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากเดิม เมื่อหลังจากที่ประเทศต่างๆ เริ่มสร้างเสริมศักยภาพในการป้องกันด้วยการเพิ่มงบประมาณให้กับกองทัพ รวมถึง ประจําการอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย ทั้งจากการได้รับการสนับสนุนจากจีน หรือจากการจัดหาเอง เพื่อตอบโต้ต่อการขยายอำนาจทางทหารของจีนจากประเด็นข้อพิพาททะเลจีนใต้ ย่อมทำให้ดุลอำนาจทางทหารในภูมิภาคมีการเปลี่ยนแปลง และส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตวิทยาต่อประเทศข้างเคียง เกิดความหวาดระแวงถึงเจตนารมณ์ในการเสริมสร้างขีดความสามารถกองทัพ ก่อให้เกิดสภาวะหวาดระแวงด้านความมั่นคง (The Security Dilemma) ที่นำมาซึ่งกระแสการนำเข้าอาวุธยุทโธปกรณ์และการสร้างเสริมแสนยานุภาพกองทัพในภูมิภาค ส่งผลให้สันติภาพและเสถียรภาพความมั่นคงที่ประเทศต่างๆ พยายามสร้างความร่วมมือเพื่ออารังไว้มานานนับทศวรรษต้องสั่นคลอน

สรุป

การศึกษาในบทที่ ๓ มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ มีผลการศึกษสรุปได้ ดังนี้

การดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ จะเป็นไปตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ “American First” เพื่อเป้าหมาย “American Great Again” ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดี ทรัมป์ ต้องการ โดยแนวทางของยุทธศาสตร์ฉบับนี้ จะมุ่งเน้นสร้างความมั่นคง และฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ซึ่งจะสร้างทั้งโอกาสและอุปสรรคให้กับนานาประเทศในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก แต่ภายหลังเปลี่ยนมาใช้คำว่า ภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก โดยเป้าหมายทางยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อภูมิภาคนี้ยังคงเหมือนเดิม คือ ยังคงให้ความสำคัญกับภูมิภาคทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร การรักษาหรือเพิ่มพูนอิทธิพลสหรัฐฯ ต่อเสถียรภาพความมั่นคงในภูมิภาค มีอำนาจการเจรจาต่อรองที่เหนือกว่า เพื่อให้เอื้อต่อผลประโยชน์ต่างๆ โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจกับประเทศในแถบนี้ สหรัฐฯ หวังจะให้ประเทศพันธมิตรอย่าง ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ มีบทบาทเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นแรงเสริมกำลังฝ่ายสหรัฐฯ แต่หนทางสู่เป้าหมายยังดูห่างไกล ไม่ง่ายที่ทุกประเทศจะเห็นพ้องต้องกันทั้งหมด พัฒนาการความร่วมมือจำต้องอาศัยเวลากับบริบทที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น ไม่นับข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองภายในของแต่ละประเทศ ผลประโยชน์แห่งชาติที่แต่ละประเทศมุ่งรักษาไว้ นอกจากนี้ คาดว่า สหรัฐฯ จะยังคงเพิ่มความเข้มข้นในการแลกเปลี่ยนทางการค้ากับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อป้องกันกลุ่มก่อการร้าย

รวมทั้ง การกระชับความสัมพันธ์กับพันธมิตรที่ยาวนาน ทั้งฟิลิปปินส์ และไทย การขยายความร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงทางทะเลแก่สิงคโปร์ เวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ในส่วน ของจีน สหรัฐฯ มีความห่วงกังวลอย่างยิ่งต่อบทบาทของจีน กับเส้นทางเดินเรือที่ผ่านภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีจีนเป็นตัวแปรสำคัญที่กระตุ้นความไร้เสถียรภาพ และเป็นที่มาของนโยบาย เพิ่มกำลังในภูมิภาคนี้ จึงวิเคราะห์ได้ว่า ภายใต้ยุทธศาสตร์ใหม่ที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับภูมิภาคอินโด - แปซิฟิกเป็นลำดับแรก กองกำลังสหรัฐฯ กำลังปรับเปลี่ยนโยกย้ายกำลังพล เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ ที่สอดคล้องกับบริบทใหม่

จากแนวคิดและการใช้ชื่อยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก นับเป็นความ ทำทายทางด้านความมั่นคงที่มีนัยสำคัญอย่างรอบด้าน ซึ่งเป็นการผนวกพื้นที่ทางรัฐศาสตร์ของมหาสมุทร อินเดียเข้ากับมหาสมุทรแปซิฟิก พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทของอินเดีย และออสเตรเลีย ให้มาร่วม รับผิดชอบการสร้างดุลยภาพเพื่อคานอิทธิพลของจีน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว จีนมองว่า เป็นการดำเนิน นโยบายปิดล้อมจีน ทำให้จีนต้องดำเนินยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นการป้องกันการปิดล้อมด้วยการเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความร่วมมือด้านการทหาร ควบคู่ไปกับการใช้มาตรการ เชิงรุกทางทะเลที่เป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือกับประเทศอาเซียน รวมถึง การเสริมสร้างกำลังทาง เรือ และกำลังทางอากาศของจีนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น และเป็นเหตุผลหนึ่งที่สำคัญในการที่จีนจะต้องปฏิรูป กองทัพด้วยการปรับโครงสร้างกองทัพจากเดิม ซึ่งมีความสลับซับซ้อน และมีความอ่อนตัวน้อย ปรับให้ เป็นโครงสร้างกองทัพในรูปแบบใหม่ ที่มีความเหมาะสมในการเสริมสร้างกำลังทางเรือ และกำลังทาง อากาศ ลดขนาดกองทัพให้เล็กลงแต่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การปฏิรูประบบบริหารจัดการกองทัพ และ ระบบการบังคับบัญชาและการสั่งการ ให้มีสายการบังคับบัญชาที่มีความอ่อนตัว และแบ่งมอบบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และขอบเขตการทำงาน ของหน่วยงานในทุกระดับอย่างชัดเจน พร้อมทั้งเพิ่ม ขีดความสามารถในการเอาชนะสงครามข่าวสารข้อมูล เพื่อให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้ม สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น สำหรับการดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุค ของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง จะเน้นที่การสร้างหลักประกันในการรักษาความสงบ ผ่านการสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจและความเชื่อมั่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศรอบบ้าน และเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ อีกทั้ง ยังสร้างความ ทันสมัยให้แก่ประเทศ เพื่อสกัดกั้นอำนาจอิทธิพลของสหรัฐฯ และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปกป้อง ผลประโยชน์ของจีน โดยเฉพาะผลประโยชน์ในทะเลจีนใต้ โดยจีนดำเนินตามยุทธศาสตร์ หนึ่งแถบหนึ่ง เส้นทาง (BRI) ซึ่งใช้เป็นกลไกหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการ ขยายอิทธิพล และส่งเสริมความร่วมมือในทุกมิติกับประเทศเป้าหมายของจีน นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ BRI ยังสามารถเป็นเครื่องมือที่จีนนำมาใช้เพื่อไกล่เกลี่ยลดระดับความตึงเครียดจากข้อพิพาทต่างๆ โดยเฉพาะ กรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้ ที่ปัจจุบันมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า ในภาพรวมแล้ว ยุทธศาสตร์ BRI ของจีน ถือว่าได้รับการตอบรับจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนอย่างดีเยี่ยม นอกจากนี้ จีนยังต้องแสวงหาวิธีการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศพินาที่ที่สำคัญอย่างญี่ปุ่น ซึ่งยังคงมี อิทธิพลอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ และเพื่อไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียด ที่อาจส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจของจีน รวมทั้งเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองต่อการนำได้วันเข้ามารวมอยู่ภายใต้ อำนาจอธิปไตยของจีน และอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญ คือ เพื่อปกป้องสภาวะแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อการรักษา ผลประโยชน์ของจีน ด้วยการขยายอิทธิพล ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในทุกมิติกับประเทศใน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม การเร่งขยายอำนาจของจีน จะส่งผลให้ภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ถูกใช้เป็นพื้นที่ในการแข่งขันอิทธิพลระหว่างจีนกับประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคที่สำคัญอย่าง สหรัฐฯ และญี่ปุ่น โดยเฉพาะในประเด็นข้อพิพาททะเลจีนใต้ ที่ทั้งสองฝ่ายต่างแสดงจุดยืนที่ต่างกัน ซึ่งหากมีการเผชิญหน้าระหว่างกันจริง คาดว่า ประเทศในอาเซียนจะถูกใช้เป็นตัวแสดงแทนให้กับทั้งสหรัฐฯ และจีน ที่คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และเลือกที่จะไม่เผชิญหน้าด้วยตัวเอง เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ที่ผลประโยชน์ยังคงผูกพันอยู่กับการลงทุนและศักยภาพทางเศรษฐกิจของกันและกัน อย่างไรก็ตาม จากแนวโน้มที่ดีขึ้นของสถานการณ์ข้อพิพาททะเลจีนใต้ จึงคาดว่า ความขัดแย้งที่นำไปสู่การเผชิญหน้าโดยใช้กำลังทางทหารจะเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินยุทธศาสตร์ทั้งของจีนและสหรัฐฯ จะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของชาติ และที่สำคัญคือ ลักษณะของผู้นำของทั้งสองประเทศ โดยทั้งผู้นำสหรัฐฯ และ จีน ต่างมุ่งดำเนินนโยบายเพื่อรักษาและปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ โดยมีแนวทางบริหารจัดการค่อนข้างแข็งแกร่ง และพร้อมจะตอบโต้กับภัยคุกคาม ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของผู้นำทั้งสองประเทศ ขณะเดียวกันต่างก็มีความเป็นเอกลักษณ์จากประสบการณ์และภูมิหลัง โดยผู้นำจีนผ่านกระบวนการคัดเลือกและปลูกฝังการเป็นทายาทผ่านพรรคคอมมิวนิสต์ ขณะที่ผู้นำสหรัฐฯ คนปัจจุบัน มีแนวคิดต่างไปจากแนวคิดปกติ และผู้นำสหรัฐฯ คนอื่นๆ จากการมีประสบการณ์ในภาคธุรกิจ ซึ่งการขึ้นเป็นผู้นำสหรัฐฯ ของนายโดนัลด์ ทรัมป์ จึงถือเป็นจุดพลิกผันของการเมืองสหรัฐฯ ด้วยเหตุดังกล่าว สถานการณ์ในภูมิภาคจะมีความไม่แน่นอนจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยท่าทีและนโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และการทูตของสหรัฐฯ จะมีผลต่อปัญหาความมั่นคงในภูมิภาค จากการแสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ส่วนจีนพร้อมจะตอบโต้ทันทีหากผลประโยชน์หลักได้รับผลกระทบ การผงาดขึ้นมาของจีนในปัจจุบัน ทำให้จีนสามารถเลือกที่จะดำเนินความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศพันธมิตรที่ตอบสนองผลประโยชน์ของจีน และจะแสดงออกด้วยท่าทีที่ชัดเจน หากจีนไม่พอใจ เช่น นายสี จิ้นผิง แสดงสีหน้าไม่พอใจ นายชินโซ อาเบะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ระหว่างการประชุมสุดยอดความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย - แปซิฟิก (Asia - Pacific Economic Cooperation - APEC) ที่จีน เมื่อปี ๒๕๕๗ เนื่องจากปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะเซนกากู ซึ่งต่างจากกรณีกัมพูชา ที่ความสัมพันธ์เป็นไปด้วยดี เห็นได้จากการเยือนกัมพูชาอย่างเป็นทางการของผู้นำจีน เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อตุลาคม ๒๕๕๙ ที่แสดงถึงความใกล้ชิดระหว่างสองประเทศ

ดังนั้น การดำเนินนโยบายและท่าทีด้านต่างประเทศกับสหรัฐฯ และจีน นั้น จะต้องนำปัจจัยของสถานการณ์ ผลประโยชน์แห่งชาติในทุกมิติ รวมถึง การมองภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามที่กล่าวทั้งหมดข้างต้นมาพิจารณาในการกำหนด เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์กับมิตรประเทศอื่นๆ

บทที่ ๔

ผลกระทบที่เกิดกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และไทย และการกำหนดท่าทีและนโยบายที่เหมาะสมของไทย

การศึกษาในบทที่ ๔ มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ และ ๓ เพื่อศึกษาผลกระทบที่จะเกิดต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย จากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ เพื่อจะได้นำมากำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม เพื่อรองรับต่อการดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ โดยมีลำดับการดำเนินการดังนี้

๑. ผลกระทบที่จะเกิดต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย จากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

๒. กำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม เพื่อรองรับต่อการดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

๓. สรุป

ผลกระทบที่จะเกิดต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย จากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

จากทฤษฎีและแนวทางการคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒ นั้น สรุปได้ว่า ประเทศจะมีความมั่นคงได้นั้น จะต้องมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การทหาร และด้านอื่นๆ เช่น การได้รับการสนับสนุนจากประชาชน และอุดมการณ์ของการรักษาความมั่นคงของประเทศ ฯลฯ ถือได้ว่า ประเทศนั้นมีความสามารถในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติมาก อย่างไรก็ตาม ถ้าจะพิจารณาถึงความมั่นคงแห่งชาติในลักษณะองค์รวมแล้ว จะต้องครอบคลุมถึงปัจจัยทุกด้าน เริ่มจากการรักษาความปลอดภัยของรัฐเอกราช อธิปไตยในด้านบูรณภาพแห่งดินแดน ไร้รอยพินจากการรุกรานในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านการทหารและไม่ใช้ทหารจากภายนอกประเทศ พร้อมทั้ง ไปด้วยกับการรักษาความเข้มแข็งของชาติ ชุมชน และประชาสังคมในทุกด้าน นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณารวมไปถึงปัจจัยจากภายนอกประเทศด้วย อาทิ ความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค และของโลก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศด้วย และจากการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ ๓ ด้วยการใช้ทฤษฎีสัจนิยม ทฤษฎีความขัดแย้ง และแนวความคิดผลประโยชน์แห่งชาติ ทำให้ทราบถึงการดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคปัจจุบันที่เน้นการสร้างหลักประกันในการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติ ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศรอบบ้าน และเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ อีกทั้งยังสร้างความทันสมัยให้แก่ประเทศ เพื่อสกัดกั้นอำนาจอิทธิพลของสหรัฐฯ และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของจีน โดยเฉพาะผลประโยชน์ในทะเลจีนใต้ โดยจีนดำเนินตามยุทธศาสตร์หนึ่ง

แถบหนึ่งเส้นทาง Belt and Road Initiative (BRI) เพื่อใช้เป็นกลไกหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายอิทธิพล และส่งเสริมความร่วมมือในทุกมิติกับประเทศเป้าหมายของจีน

ผลกระทบของการดำเนินยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative

ตามที่ไทยเป็นส่วนหนึ่งในระเบียงเศรษฐกิจจีน – คาบสมุทรมอินโดจีน (China - Indochina Peninsula Economic Corridor - CICPEC) ซึ่งเชื่อมจีนกับประเทศที่ตั้งอยู่ในคาบสมุทรมอินโดจีน มีจุดเริ่มต้นอยู่ที่นครหนานหนิง ผ่านเวียดนาม สปป.ลาว กัมพูชา ไทย มาเลเซีย และสิ้นสุดที่สิงคโปร์ ซึ่งทำให้ไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เศรษฐกิจแนวเขต East - West Corridor โดยปริยาย ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจคมนาคมโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมอาเซียนเข้ากับจีน ไทย มีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ในการเป็นศูนย์กลางของอาเซียน ทั้งทางบกและทางทะเล และยังสามารถเชื่อมโยงกับโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor - EEC) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทย ที่จะสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่ง และ Logistics ของภูมิภาคอาเซียน ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ BRI ทำให้เกิดความเชื่อมโยงผู้ผลิตและตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่ จะทำให้ไทยมีโอกาสทางการค้าและการลงทุนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งออกสินค้าในกลุ่มอาหารและภาคบริการของไทย ขณะที่ด้านการท่องเที่ยวขยายตัวมากยิ่งขึ้น โดยนักท่องเที่ยวจีนเข้ามาไทยเป็นจำนวนมาก และครองอันดับหนึ่งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานและการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีสังคม และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม คาดว่า จะเกิดผลกระทบในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ผลดี/ผลกระทบของยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ต่อนานาประเทศ

ยุทธศาสตร์ดังกล่าว แม้ว่าจะมีความเสี่ยงและความท้าทาย แต่มีแนวโน้มว่า นานาประเทศพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับจีนในการพัฒนาโครงการดังกล่าว การทำงานร่วมกัน จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองเรื่องทางทะเล ส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ และก่อให้เกิดการพัฒนาร่วมกัน ทั้งนี้ ในการดำเนินโครงการดังกล่าว จีนไม่ใช่ประเทศผู้ได้รับประโยชน์ แต่เป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วม แบบ win-win อย่างไรก็ตาม แม้จีนยืนยันว่า เป้าหมายหลักของเส้นทางสายไหมใหม่คือส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ทางทะเล วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม กับนานาประเทศ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ถ้าโครงการนี้ประสบความสำเร็จ จีนย่อมสามารถขยายอิทธิพลด้านการเมือง การทหาร และความมั่นคงเข้าไปยังพื้นที่ประเทศที่เส้นทางสายไหมพาดผ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒. ผลดี/ผลกระทบของยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ต่อประเทศในภูมิภาคอาเซียน

ยุทธศาสตร์ดังกล่าว สามารถสร้างโอกาสใหม่แห่งการพัฒนาให้กับประเทศในอาเซียน ซึ่งส่วนใหญ่ถือเป็นประเทศตลาดใหม่ทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ด้วยการดำเนินความร่วมมือและใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผลระหว่างกัน จะสามารถกระตุ้นศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตามเส้นทางสายไหมทางทะเลให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้ง ยังสามารถผลักดันให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างจีนกับประเทศภูมิภาคอาเซียน และสามารถส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจภายในแต่ละประเทศ ด้วยการเปิดช่องทางเพื่อการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความสามารถ เทคโนโลยี เงินทุนระหว่างกัน รวมถึงยังสามารถแสวงหาตลาด เพื่อเพิ่มช่องทางการส่งออกสินค้าได้อีกด้วย นอกจากนี้ ในมุมมองของอาเซียน

ยุทธศาสตร์ BRI เป็นการลดความตึงเครียดระหว่างจีนกับประเทศคู่ขัดแย้งจากกรณีพิพาทในทะเลจีนใต้ โดยเป็นการแสดงให้เห็นว่า ควรแยกประเด็นข้อพิพาทออกจากประเด็นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยความร่วมมือตามยุทธศาสตร์ BRI จะสร้างผลดีต่อการจัดตั้งประชาคมอาเซียนและประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในอนาคต อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของจีนในภูมิภาคที่เพิ่มพูนขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประเทศในภูมิภาคจำเป็นต้องพึ่งพาการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

๓. ผลดี/ผลกระทบของยุทธศาสตร์ “One Belt One Road” ต่อไทย

ภายใต้การดำเนินนโยบายเร่งพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมของยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพื่อเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมที่มีมิติระหว่างประเทศนั้น รัฐบาลไทยกับรัฐบาลจีน ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MoU) ว่าด้วยความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟจำนวน ๒ เส้นทาง ประกอบด้วย ๑) เส้นทางหนองคาย - นครราชสีมา - แก่งคอย - ท่าเรือมาบตาพุด ระยะทาง ๗๓๔ กม. และ ๒) เส้นทางแก่งคอย - ภาชี - บางซื่อ ระยะทาง ๑๓๓ กม. ซึ่งนับเป็นความร่วมมือที่สำคัญของทั้งสองประเทศที่ต่างอำนวยความสะดวกซึ่งกันและกัน โดยจะส่งผลดีต่อการยกระดับการก่อสร้างโครงสร้างคมนาคมขั้นพื้นฐานของไทย ตลอดจนการท่องเที่ยว และการแลกเปลี่ยนภาษาวัฒนธรรม โดยเมื่อปี ๒๕๖๐ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีโอกาสหารือทวิภาคีกับประธานาธิบดี สี จิ้นผิง โดย นายกรัฐมนตรีได้ย้ำถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการกระชับความร่วมมือหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ที่รอบด้านกับจีน โดยเฉพาะด้านรถไฟไทย - จีน ที่ผู้นำทั้งสองประเทศ ได้ร่วมเป็นสักขีพยานในการลงนามความตกลงระหว่างรัฐบาลไทย - จีน จำนวน ๔ ฉบับ ประกอบด้วย (อ้างถึงใน สรุปรสถานการณ์ประจำปี กรมข่าวทหารบก, ๒๕๖๐ : ๒๒๕)

๓.๑ สัญญาการออกแบบโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับจีน ในการพัฒนาระบบรถไฟความเร็วสูง เพื่อเชื่อมโยงภูมิภาคช่วงกรุงเทพฯ - นครราชสีมา ระยะที่ ๑

๓.๒ สัญญาที่ปรึกษาควบคุมงานก่อสร้างโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับจีน ในการพัฒนาระบบรถไฟความเร็วสูง เพื่อเชื่อมโยงภูมิภาคช่วงกรุงเทพฯ - นครราชสีมา ระยะที่ ๑

๓.๓ ร่างแผนปฏิบัติการความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ไทย - จีน (ระหว่างปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

๓.๔ ร่างบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในกรอบเส้นทางเศรษฐกิจสายใหม่ และเส้นทางสายใหม่ทางทะเลแห่งศตวรรษที่ ๒๑

ด้านเศรษฐกิจ ไทยสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนในมิติที่กว้างขึ้น อีกทั้งยังได้รับประโยชน์จากการแสวงหาความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ที่เชื่อมต่อกับเส้นทางดังกล่าวด้วย โดยยุทธศาสตร์ BRI จะทำให้เกิดการพัฒนาเมืองตามแนวเส้นทางสายใหม่ซึ่งจะทำให้เกิดตลาดใหม่ขึ้นมารองรับการส่งออกของไทยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการขนส่งจะง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งควรเร่งให้มีการศึกษาศักยภาพและโอกาสของเมืองตามแนวเส้นทางสายใหม่ เพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชน หรือการร่วมมือกับภาคเอกชน ในการพัฒนาตลาดที่เกิดขึ้นใหม่ต่อไป ขณะเดียวกัน ควรระมัดระวังการเข้ามาของสินค้าบางประเภทจากจีนที่มีราคาถูก เนื่องจากสินค้าจีนมีต้นทุนที่ถูกกว่าไทย ทั้งด้านการผลิต แรงงาน และทุนที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก อาจทำให้ผู้บริโภคหันไปใช้สินค้าจีนแทนการใช้สินค้าจากไทยได้

ด้านการท่องเที่ยวจะขยายตัวเพิ่มขึ้น เพราะคนจีนมาเที่ยวไทยได้ง่าย และมีจำนวนมาก ซึ่งในอนาคตจะต้องมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวตามแนวเส้นทางที่เชื่อมโยงกับเส้นทางสายใหม่ให้มากขึ้น ทั้งในรูปแบบประชาสัมพันธ์ การจัดการด้านการตลาดเชิงรุก และที่สำคัญการพัฒนาด้านการ

บริการให้ดียิ่งขึ้น เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวให้เพียงพอ และทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ในการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

สำหรับด้านความมั่นคง การมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกอาจเอื้อประโยชน์ต่อการกระทำผิดกฎหมาย ทั้งในเรื่องการค้ามนุษย์ การลักลอบนำเข้ายาเสพติด การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่หน่วยงานด้านความมั่นคงควรให้ความสนใจและติดตามเฝ้าระวัง ไม่ให้เกิดเป็น ปัญหาที่ยากเกินการแก้ไขในอนาคต

กล่าวโดยสรุปแล้ว ยุทธศาสตร์ BRI ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่มีประโยชน์กับทุกฝ่าย และเป็นเวทีสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยจีนได้ยกระดับความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ ประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศกำลังพัฒนา โดยเน้นการระดมทุนมากขึ้นในภารกิจต่างๆ ของจีนต่อโลก ในขณะที่ความพยายามของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ที่เรียกร้องให้ทั่วโลกมาร่วมแรงร่วมใจกันนั้น มีความหมายคล้ายกับการสร้างครอบครัวใหญ่ของโลกไปด้วยกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นผลในเชิงบวกต่อประเทศไทย เนื่องจากจีนดำเนินความสัมพันธ์กับไทยในลักษณะที่ให้ความใกล้ชิดเสมือนญาติสนิท ในครอบครัวเดียวกัน ภายใต้ผลประโยชน์ร่วมของการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ BRI ยังสามารถเป็นเครื่องมือที่จีนนำมาใช้เพื่อไกล่เกลี่ยลดระดับความตึงเครียด จากข้อพิพาทต่างๆ โดยเฉพาะ กรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้ ที่ปัจจุบันมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า ยุทธศาสตร์ BRI ของจีน ถือว่าได้รับการตอบรับจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนอย่างดีเยี่ยม นอกจากนี้ จีนยังต้องแสวงหาวิธีการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศพิพาทที่สำคัญอย่างญี่ปุ่น ซึ่งยังคงมีอิทธิพลอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ และเพื่อไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียด ที่อาจส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจของจีน รวมทั้งเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองต่อการนำได้หัวนเข้ามารวมอยู่ ภายใต้อำนาจอธิปไตยของจีน และอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญ คือ เพื่อปกป้องสถานะแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อการ รักษาผลประโยชน์ของจีน ด้วยการขยายอิทธิพลด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในทุกมิติกับ ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม การเร่งขยายอำนาจของจีน จะส่งผลให้ภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถูกใช้เป็นพื้นที่ในการแข่งขันอิทธิพลระหว่างจีนกับประเทศมหาอำนาจนอก ภูมิภาค ที่สำคัญอย่าง สหรัฐฯ และญี่ปุ่น โดยเฉพาะในประเด็นข้อพิพาททะเลจีนใต้ ที่ทั้งสองฝ่ายต่างแสดง จุดยืนที่ต่างกัน ซึ่งหากมีการเผชิญหน้าระหว่างกันจริง คาดว่า ประเทศในอาเซียนจะถูกใช้เป็นตัวแสดง แทนให้กับทั้งสหรัฐฯ และจีน ที่คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และเลือกที่จะไม่เผชิญหน้าด้วยตัวเอง เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจที่ผลประโยชน์ยังคงผูกพันอยู่กับการ ลงทุนและศักยภาพทางเศรษฐกิจของกันและกัน อย่างไรก็ตาม จากแนวโน้มที่ดีขึ้นของสถานการณ์ ข้อพิพาททะเลจีนใต้ จึงคาดว่า ความขัดแย้งที่นำไปสู่การเผชิญหน้าโดยใช้กำลังทางทหารจะเป็นไปได้ยาก ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ทำให้เราสามารถมองทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนที่ดำเนินกับ ประเทศต่างๆ ในปัจจุบันจะพบว่า จะมีความแตกต่างกันไปตามการกำหนดปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อ ความมั่นคงและผลประโยชน์ อาทิ ด้านความสัมพันธ์จีน - สหรัฐฯ กล่าวโดยรวมแล้ว ในฐานะที่สหรัฐฯ เป็นประเทศเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลก ในขณะที่จีนเป็นอันดับสองของโลก ดังนั้น ทั้งสองประเทศควรแบกรับ ความรับผิดชอบต่อประชาชนทั้งสองประเทศ และประเทศอื่นๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นคู่แข่ง แต่ควรเป็น คู่ค้าแทน และบทเรียนในประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า การทำสงครามการค้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุค โลกาภิวัตน์นี้ เป็น “วิธีการที่ไม่ถูกต้อง” และจะทำให้เกิดผลด้านลบ ซึ่งจีนย่อมมีปฏิริยาตอบโต้เท่าที่ จำเป็นและถูกต้องอย่างเช่นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ด้านความสัมพันธ์จีน - สหภาพยุโรป จะเข้มแข็ง

อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จีนและสหภาพยุโรปมีส่วนรับผิดชอบในการปกป้องระบบการค้าเสรีของโลก และจำเป็นที่จะต้องเร่งเจรจาเพื่อสรุปข้อตกลงการลงทุนของจีนและสหภาพยุโรป ขณะที่สื่อจากฝั่งตะวันตกได้แสดงความคิดเห็นและการคาดการณ์ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมาเกี่ยวกับภัยคุกคามของจีน สำหรับความสัมพันธ์จีน - ญี่ปุ่น เป็นพันธมิตร ไม่ใช่ภัยคุกคาม โดยจีนยินดีที่จะทำงานร่วมกับญี่ปุ่น เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์กับการเติบโตที่มั่นคง ยอมรับและยินดีต้อนรับการพัฒนาของจีน ซึ่งปีนี้นับเป็นวันครบรอบ ๔๐ ปีของการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพและความร่วมมือจีน - ญี่ปุ่น จีนมีความมุ่งมั่นอย่างยิ่งที่จะรักษาสันติภาพและความมั่นคงในทะเลจีนใต้ ซึ่งจุดยืนของจีนนี้มีความมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนจีน ตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์สันติภาพในภูมิภาค และหลักกฎหมายระหว่างประเทศ สำหรับในภูมิภาคอาเซียน จีนจะยกระดับการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์และสร้างอนาคตร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับประชาคมอาเซียน

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน โดยเฉพาะโครงการความริเริ่ม “หนึ่งแถบ หนึ่งทาง” (OBOR หรือ BRI) ถือว่าเป็นโครงการที่มีประโยชน์กับทุกฝ่าย และเป็นเวทีสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยจีนได้ยกระดับความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ ประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศกำลังพัฒนา โดยเน้นการระดมทุนมากขึ้นในภารกิจต่างๆ ของจีนต่อโลก ในขณะที่ความพยายามของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ที่เรียกร้องให้ทั่วโลกร่วมแรงร่วมใจกันนั้น มีความหมายคล้ายกับการสร้างครอบครัวใหญ่ของโลกไปด้วยกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้จะเป็นผลในเชิงบวกต่อประเทศไทย เนื่องจากจีนดำเนินความสัมพันธ์กับไทยในลักษณะที่ให้ความใกล้ชิด เสมือนญาติสนิทในครอบครัวเดียวกัน ภายใต้ผลประโยชน์ร่วมของการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน

สำหรับการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนั้น ที่มีการขยายขอบเขตของภูมิภาคออกเป็น อินโด - แปซิฟิกซึ่งเป็นการผนวกพื้นที่ทางรัฐศาสตร์ของ มหาสมุทรอินเดียเข้ากับมหาสมุทรแปซิฟิก พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาท อินเดียให้มาร่วมรับผิดชอบการสร้างดุลยภาพเพื่อคานอิทธิพลของจีน รวมทั้งนำออสเตรเลียเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากมีกองทัพเรือที่มีแสนยานุภาพพอที่จะ “ถ่วงดุล” กับจีนได้ตั้งนั้น นับเป็นการสร้างความท้าทายทางการทูตที่มีนัยสำคัญอย่างรอบด้านและอาจส่งผลกระทบต่อไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ จึงนับเป็นความท้าทายสำหรับไทย ที่ต้องให้ความสำคัญและดำเนินนโยบายแบบถ่วงดุลอำนาจให้ส่งผลมากที่สุด เพราะการที่จะกำหนดนโยบายหรือท่าทีต่อทั้งจีนและสหรัฐฯ นั้น จะต้องทำความเข้าใจถึง ผลประโยชน์ร่วมระหว่างอินเดีย-สหรัฐฯ และผลกระทบของนโยบายอินโด - แปซิฟิกต่อภูมิภาค ผลประโยชน์ร่วมระหว่างอินเดีย-สหรัฐฯ ที่เด่นชัดได้แก่ การถ่วงดุลอำนาจจีน พร้อมสกัดกั้นความสำเร็จของยุทธศาสตร์ BRI ของจีน และการส่งเสริมบทบาทสำคัญในภูมิภาค และความเป็นหุ้นส่วนสำคัญระหว่างอินเดีย- สหรัฐฯ ทั้งทางการค้า ความมั่นคงและการทหาร ซึ่งสหรัฐฯ ได้มีการสร้างความร่วมมือทางทหารแบบพหุภาคีระหว่างสหรัฐฯ อินเดีย ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย โดยผลักดันให้อินเดียมีบทบาทนำในการรักษา ความมั่นคงของเส้นทางคมนาคมทางทะเล (Sea Lanes of Communication : SLOC) ในมหาสมุทรอินเดีย ส่วนอินเดียก็กำลังเติบโต และอยากขยายบทบาทในแปซิฟิกด้วย ซึ่งเงื่อนไขหนึ่งที่อินเดียต้องการ ก็คือ การร่วมมือกับสหรัฐฯ ขณะที่ปัจจุบันจีน มีอิทธิพลสูงในเอเชียแปซิฟิกและพยายามขยายอิทธิพลเข้าสู่มหาสมุทร อินเดียด้วย ดังจะเห็นได้จากการเอื้อประโยชน์ให้แก่ปากีสถาน บังกลาเทศ และศรีลังกา เป็นพิเศษ สำหรับผลกระทบของนโยบายอินโด-แปซิฟิกต่อภูมิภาคนั้น แนวคิด “อินโด- แปซิฟิก” ถือเป็นกรอบทางยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ นำมาใช้ในการเข้ามาปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือในมิติต่างๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและ ช่องทางการค้าและการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาค รวมถึงอาเซียน

อย่างไรก็ตาม ระดับความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาคกับสหรัฐานั้นอาจถูกกระทบจากการแทรกแซงของจีนได้ โดยประเทศในภูมิภาคนี้มีลักษณะทางกายภาพแบ่งเป็น ๒ กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่ ๑ กลุ่มประเทศ Mainland (CLMVT) ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่ อิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนมีบทบาทสูง และกลุ่มที่ ๒ กลุ่มประเทศ Maritime ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์และปัญหาในทะเลจีนใต้ เป็นหลัก ทั้งนี้ผลกระทบโดยภาพรวมของอิทธิพลสหรัฐฯ ต่อภูมิภาค สรุปได้ดังนี้

๑. ผลกระทบด้านความมั่นคงและการทหาร

๑.๑ ภูมิภาคจะได้รับความสนใจจากกลุ่ม The Quad มากยิ่งขึ้น จากที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์เป็นศูนย์กลางของทั้งสองมหาสมุทร

๑.๒ กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้น ในการแสวงหาความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศ (จากเดิมที่มีความร่วมมืออยู่แล้ว) เช่น ด้านความมั่นคงทางทะเล และการต่อต้านการก่อการร้าย

๑.๓ กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจมีอำนาจในการเจรจาต่อรองมากขึ้น เพื่อพิจารณาผลประโยชน์ของแต่ละประเทศ

๑.๔ บทบาทและความสัมพันธ์ทางการทหารของสหรัฐฯ กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค จะมีความร่วมมือผ่านการฝึกซ้อมระหว่างกันมากขึ้น ทั้งทางน้ำและทางบก (อาทิ การฝึกซ้อมรบทางทะเลแบบพหุภาคี ภายใต้รหัส Malabar ซึ่งมีอินเดีย สหรัฐฯ และญี่ปุ่น เป็นประเทศหลัก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับภัยความมั่นคง และการดำเนินการของจีน)

๑.๕ กลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ผ่านการฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น

๒. ผลกระทบด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๒.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับสหรัฐฯ อินเดีย ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย จะมีความแน่นแฟ้นขึ้น จากความร่วมมือและความช่วยเหลือในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการทหาร

๒.๒ เป็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการขยายอิทธิพลของอินเดีย จึงคาดว่าความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และหลายประเทศในภูมิภาคจะมีโอกาสขยายตัวมากขึ้น

๒.๓ อินเดียและญี่ปุ่น ยังคงเปิดช่องทางหารือและปฏิสัมพันธ์กับจีน หากจีนสามารถยึดถือตามมาตรฐานระหว่างประเทศ

๒.๔ อินโด - แปซิฟิก เป็นแนวทางที่ทำให้กลุ่ม The Quad เข้าถึงประเทศต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ กลุ่มประเทศ CLMV

๓. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

๓.๑ ด้านการค้า การลงทุน และความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อการพัฒนา และแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ระหว่างกัน อาทิ การเปิดตลาดอินเดีย ซึ่งเป็นตลาดการค้าที่มีศักยภาพมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียใต้ รวมทั้ง การริเริ่มโครงการพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างอินเดียบกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งทางน้ำและทางบก อาทิ โครงการถนนสามฝ่ายอินเดีย - เมียนมา - ไทย (India - Myanmar - Thailand Trilateral Highway Project)

๓.๒ เสริมสร้างความร่วมมือในมิติต่างๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและช่องทางการค้า และการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะจากอินเดีย

กำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม เพื่อรองรับต่อการดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

จากการนำข้อมูลผลกระทบที่จะเกิดต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย จากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯตามที่ระบุข้างต้น มาวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neo-Realism) จะพบว่ารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และจีนที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจะมีรูปแบบเป็นโครงสร้างเชิงมิติ กล่าวคือ เป็นมิติการจัดระเบียบของประเทศที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน มิติการแบ่งแยกกลุ่มประเทศที่มีผลประโยชน์ขัดแย้ง และมิติการจัดสรรอำนาจที่จะใช้ในการครองความเป็นมหาอำนาจและผลประโยชน์ของตนเอง โดยการดำเนินนโยบายตามมิติทั้งสามนี้จะส่งผลต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงไทย ซึ่งทั้งหมดล้วนนำไปสู่การกำหนดพฤติกรรมและนโยบายของแต่ละประเทศ ทำให้ความร่วมมือระหว่างประเทศ บางอย่างที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐตนก็จะเกิดขึ้นได้ยากหรือเป็นไปได้ เพราะรัฐต่างๆ จะยังคงคิดคำนึงถึง (Concern) เกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือของรัฐอื่นๆ และผลประโยชน์ที่เปรียบเทียบกับรัฐอื่นๆ สรุปว่า จากสภาพที่แต่ละรัฐพิจารณาแล้วว่าไม่มีอะไรมาเป็นหลักประกันความปลอดภัย และผลประโยชน์ของรัฐตนในสถานะที่กลุ่มประเทศมหาอำนาจเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์และขยายอิทธิพลของตนเอง ได้ส่งผลให้แต่ละรัฐต้องปกป้องตนเอง ด้วยการแสวงหาผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับต่อไป นอกจากนี้จากการนำแนวความคิดเรื่องความมั่นคงแห่งชาติและผลประโยชน์แห่งชาติที่เสนอในบทที่ ๒ ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิจาก กต.และ สมช.โดยเฉพาะแนวความคิดในการกำหนดผลประโยชน์ และนโยบายด้านการต่างประเทศของไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มาทำการวิเคราะห์/สังเคราะห์ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อภูมิภาคและต่อไทยจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของทั้งจีนและสหรัฐฯ ตามที่กล่าวข้างต้น นั้นทำให้ทราบว่าท่าทีและนโยบายที่เหมาะสมของไทยต่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ นั้นจะต้องรักษาทิศทางและระยะของการดำเนินความสัมพันธ์ทั้งต่อจีนและสหรัฐฯ อย่างได้สมดุล เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทย โดยควรดำเนินการในรูปแบบลักษณะที่เป็นสะพานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ อันจะทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันทุกๆ ฝ่ายในภูมิภาค กล่าวคือ ไทยควรใช้จุดเด่นในการดำเนินความสัมพันธ์พิเศษกับจีนแบบญาติสนิทเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกันและการดำเนินความสัมพันธ์พิเศษแบบเพื่อนสนิท ด้วยการสร้างบทบาทการเป็นสะพานเชื่อมโยงที่มีความสำคัญต่อปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างจีนกับสหรัฐฯ โดยอาศัยสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกื้อกูลต่อการเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยง (Hub) ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งใช้จุดเด่นเรื่องขีดความสามารถในการประนีประนอมต่อประเด็นปัญหาข้อพิพาทด้านความมั่นคงเพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี เช่น ปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ เป็นต้น นอกจากนี้ไทยควรแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทั้งต่อจีนและสหรัฐฯ โดยให้ทั้งสองฝ่ายเห็นคุณค่าและความสำคัญของไทยต่อการมีบทบาทนำในเวทีระหว่างประเทศทั้งในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาค เนื่องจากไทยไม่มีประเด็นความขัดแย้งอย่างมีนัยสำคัญทั้งกับจีนและสหรัฐฯ และไม่มีประเด็นขัดแย้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และจีนโดยเฉพาะกรณีพิพาทในทะเลจีนใต้ ทั้งนี้ ไทยจึงควรแสดงจุดยืนที่เป็นของตนเองอย่าง

แท้จริงรวมทั้งแสดงจุดยืนร่วมกับสหรัฐฯ หรือกับจีน ในประเด็นที่ควรจะมีจุดยืนร่วม เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทย ด้วยการให้เหตุผลที่ชัดเจนในเชิงหลักการและกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้ทั้งจีนและสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนจุดยืนของไทยในแต่ละเรื่องด้วย ประเด็นที่จะสนับสนุนการดำเนินยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไทยต่อจีนและสหรัฐฯ อย่างได้สมดุล เช่นการกำหนดแผนงานแบบบูรณาการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมและการจัดการภัยพิบัติ ความมั่นคงทางไซเบอร์ รวมทั้งความร่วมมือในด้านความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน เป็นต้น การแสดงบทบาทนำในการเป็นเวทีกลางของการพบปะหารือระหว่างจีนกับสหรัฐฯ รวมทั้งประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงในภูมิภาค เช่น ปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ โดยการจัดสัมมนาทางวิชาการระหว่างหน่วยงานคลังสมองทั้งของไทยและต่างประเทศในมิติเชิงประวัติศาสตร์และกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อนำไปสู่ทางออกในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นต้น และจากการที่สหรัฐฯ ต้องการให้อินเดียมีบทบาทในมหาสมุทรแปซิฟิกมากขึ้น ดังนั้นอินเดียจะกลายเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้ดุลยภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เปลี่ยนไป ดังนั้นไทยอาจต้องรับมือกับข้อเรียกร้องของแต่ละฝ่ายมากขึ้น พร้อมกับการเริ่มพิจารณาถึงหลักทางการทูตที่สำคัญ รวมทั้งการดำเนิน นโยบายรักษาสสมดุล (Balance of Power) ซึ่งถือเป็นข้อดีและเหมาะสม กับประเทศขนาดกลางอย่างไทย ภายใต้ความร่วมมือในด้านต่างๆ กับทุกฝ่ายได้สูงสุด

สรุป

การศึกษาในบทที่ ๔ มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาผลกระทบที่จะเกิดต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย จากการดำเนินนโยบาย และยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ และตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๓ เพื่อกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม เพื่อรองรับต่อการดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาผลกระทบที่จะเกิดต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย จากการดำเนินนโยบาย และยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ได้ดังนี้

๑.๑ การดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคปัจจุบัน จะมุ่งเน้นการสร้างหลักประกันในการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศรอบบ้าน และเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ อีกทั้ง ยังสร้างความทันสมัยให้แก่ประเทศ เพื่อกีดกันอำนาจอิทธิพลของสหรัฐฯ และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของจีน

๑.๒ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน โดยใช้โครงการ BRI นอกจากจะสามารถตอบสนองต่อผลประโยชน์ของชาติจีนแล้วยังทำให้จีนได้ยกระดับความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศกำลังพัฒนา โดยเน้นภาวะความรับผิดชอบมากขึ้นในภารกิจต่างๆ ของจีนต่อโลก ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นผลในเชิงบวกต่อประเทศไทย

๑.๓ การดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนั้น เป็นการดึงเอาประเทศอินเดีย รวมทั้งออสเตรเลีย เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อคานอิทธิพลของจีน นับเป็นการสร้าง

ความท้าทายทางการทูตที่มีนัยสำคัญอย่างรอบด้าน และอาจส่งผลกระทบต่อไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ จึงนับเป็นความท้าทายสำหรับไทย ที่ต้องให้ความสำคัญและดำเนินนโยบายแบบถ่วงดุลอำนาจให้ส่งผลมากที่สุด

๒. ตอบวัตฤประสงค์การวิจัยข้อที่ ๓ เพื่อกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม เพื่อรองรับต่อการดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ได้ดังนี้

๒.๑ การกำหนดท่าทีและนโยบายที่เหมาะสมของไทยต่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ นั้นจะต้องรักษาทิศทางและระยะของการดำเนินความสัมพันธ์ทั้งต่อจีนและสหรัฐฯ อย่างได้สมดุลเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทย โดยควรดำเนินการในรูปแบบลักษณะที่เป็นสะพานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ อันจะทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันทุกๆ ฝ่ายในภูมิภาค

๒.๒ ประเทศไทยสามารถสร้างบทบาทในการเป็นประเทศผู้ประสานความร่วมมือได้ทั้งกับจีนและสหรัฐฯ เนื่องจากไทยมีความใกล้ชิดสนิทสนมแบบญาติมิตรในกรอบครัวเดียวกันกับจีน และมีความใกล้ชิดแบบเพื่อนสนิทที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของประเทศไทย และผลประโยชน์ร่วมกันทั้งกับจีนและสหรัฐฯ อย่างได้สมดุล อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ของภูมิภาคและสันติภาพ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกต่อไป

๒.๓ ไทยควรแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทั้งต่อจีน และสหรัฐฯ โดยให้ทั้งสองฝ่ายเห็นคุณค่าและความสำคัญของไทยต่อการมีบทบาทนำในเวทีระหว่างประเทศ ทั้งในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาค เนื่องจากไทยไม่มีประเด็นความขัดแย้งอย่างมีนัยสำคัญทั้งกับจีนและสหรัฐฯ และไม่มีประเด็นขัดแย้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และจีน รวมทั้งควรแสดงจุดยืนร่วมกับสหรัฐฯ หรือกับจีน ในประเด็นที่ควรจะมีจุดยืนร่วม เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทย ด้วยการใช้เหตุผลที่ชัดเจนในเชิงหลักการและกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อให้ทั้งจีนและสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนจุดยืนของไทยในแต่ละเรื่องด้วยเช่นกัน

๒.๔ ไทยควรแสดงบทบาทนำในการเป็นเวทีกลางของการพบปะหารือระหว่างจีนกับสหรัฐฯ รวมทั้งประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงในภูมิภาค

๒.๕ จากการที่อินเดียจะกลายเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้เกิดดุลยภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจะส่งผลให้ไทยต้องเผชิญกับการรับมือกับข้อเรียกร้องของแต่ละฝ่ายมากขึ้น ดังนั้นไทยจึงควรพร้อมกับการเริ่มพิจารณาถึงหลักทางการทูตที่สำคัญ รวมทั้งการดำเนิน นโยบายรักษาสมดุล (Balance of Power) ซึ่งถือเป็นข้อดีและเหมาะสม กับประเทศขนาดกลางอย่างไทย ภายใต้ความร่วมมือในด้านต่างๆ กับทุกฝ่ายได้สูงสุด

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทย ท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ ๓ ข้อ ประกอบด้วย ๑) เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ ๒) เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดต่ออาเซียน และไทย จากการดำเนินนโยบาย และยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ และ ๓) เพื่อกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม เพื่อรองรับต่อการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีน และสหรัฐฯ ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากหลายแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก โดยเมื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดระเบียบ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประกอบกับแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งได้แนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมของไทย ท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ ซึ่งในบทที่ ๕ นี้ จะนำเสนอ ๒ ประเด็น คือ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากผลการวิจัย โดยมีรายการดังต่อไปนี้

สรุป

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ สรุปได้ว่า การดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ จะเป็นไปตามยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ “American First” เพื่อเป้าหมาย “American Great Again” ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดี ทรัมป์ ต้องการ โดยแนวทางของยุทธศาสตร์ฉบับนี้ จะมุ่งเน้นสร้างความมั่งคั่ง และฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ซึ่งจะสร้างทั้งโอกาสและอุปสรรคให้กับนานาประเทศในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก แต่ภายหลังเปลี่ยนมาใช้คำว่า ภูมิภาคอินโด – แปซิฟิก โดยเป้าหมายทางยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อภูมิภาคนี้ยังคงเหมือนเดิม คือ ยังคงให้ความสำคัญกับภูมิภาค ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร การรักษาหรือเพิ่มพูนอิทธิพลสหรัฐฯ ต่อเสถียรภาพความมั่นคงในภูมิภาค มีอำนาจการเจรจาต่อรองที่เหนือกว่าเพื่อให้เอื้อต่อผลประโยชน์ต่างๆ โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจกับประเทศในแถบนี้ สหรัฐฯ หวังจะให้ประเทศพันธมิตรอย่าง ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ มีบทบาทเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นแรงเสริมกำลังฝ่ายสหรัฐฯ แต่หนทางสู่เป้าหมายยังคงดูห่างไกล ไม่ง่ายที่ทุกประเทศจะเห็นพ้องต้องกันทั้งหมด พัฒนาการความร่วมมือจำเป็นต้องอาศัยเวลากับบริบทที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น ไม่นับข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองภายในของแต่ละประเทศ ผลประโยชน์แห่งชาติที่แต่ละประเทศมุ่งรักษาไว้ นอกจากนี้ คาดว่าสหรัฐฯ จะยังคงเพิ่มความเข้มข้นในการแลกเปลี่ยนทางด้านการข่าวกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อป้องกันกลุ่มก่อการร้าย รวมทั้ง การกระชับความสัมพันธ์กับพันธมิตรที่ยาวนาน

ทั้งฟิลิปปินส์ และไทย การขยายความร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงทางทะเลแก่อินโดนีเซีย เวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ในส่วนของจีน สหรัฐฯ มีความห่วงกังวลอย่างยิ่งต่อบทบาทของจีนกับเส้นทางเดินเรือที่ผ่านภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีจีนเป็นตัวแปรสำคัญที่กระตุ้นความไร้เสถียรภาพ และเป็นที่มาของนโยบายเพิ่มกำลังในภูมิภาคนี้ จึงวิเคราะห์ได้ว่า ภายใต้ยุทธศาสตร์ใหม่ที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก เป็นลำดับแรก กองกำลังสหรัฐฯ กำลังปรับเปลี่ยนโยกย้ายกำลังพล เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับบริบทใหม่

จากแนวคิดและการใช้ชื่อยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก นับเป็นความท้าทายทางด้านความมั่นคงที่มีนัยสำคัญอย่างรอบด้าน ซึ่งเป็นการผนวกพื้นที่ทางรัฐศาสตร์ของมหาสมุทรอินเดียเข้ากับมหาสมุทรแปซิฟิก พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทของอินเดีย และออสเตรเลีย ให้มาร่วมรับผิดชอบการสร้างดุลยภาพ เพื่อคานอิทธิพลของจีน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว จีนมองว่า เป็นการดำเนินนโยบายปิดล้อมจีน ทำให้จีนต้องดำเนินยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นการป้องกันการปิดล้อมด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความร่วมมือด้านการทหาร ควบคู่ไปกับการใช้มาตรการเชิงรุกทางทะเลที่เป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือกับประเทศอาเซียน รวมถึง การเสริมสร้างกำลังทางเรือ และกำลังทางอากาศของจีนจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นเหตุผลหนึ่งที่สำคัญในการที่จีนจะต้องปฏิรูปกองทัพด้วยการปรับโครงสร้างกองทัพจากเดิม ซึ่งมีความสลับซับซ้อน และมีความอ่อนตัวน้อย ปรับให้เป็นโครงสร้างกองทัพในรูปแบบใหม่ ที่มีความเหมาะสมในการเสริมสร้างกำลังทางเรือ และกำลังทางอากาศ ลดขนาดกองทัพให้เล็กลงแต่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การปฏิรูประบบบริหารจัดการกองทัพ และระบบการบังคับบัญชาและการสั่งการ ให้มีสายการบังคับบัญชาที่มีความอ่อนตัว และแบ่งมอบบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และขอบเขตการทำงาน ของหน่วยงานในทุกระดับอย่างชัดเจน พร้อมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการเอาชนะสงครามข่าวสารข้อมูล เพื่อให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้มสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น สำหรับการดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในยุคของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง จะเน้นที่การสร้างหลักประกันในการรักษาความสงบ ผ่านการสร้างควมไว้วางใจและความเชื่อมั่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศรอบบ้าน และเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ อีกทั้ง ยังสร้างความทันสมัยให้แก่ประเทศ เพื่อสกัดกั้นอำนาจอิทธิพลของสหรัฐฯ และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของจีน โดยเฉพาะผลประโยชน์ในทะเลจีนใต้ โดยจีนดำเนินตามยุทธศาสตร์ หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) ซึ่งใช้เป็นกลไกหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายอิทธิพล และส่งเสริมความร่วมมือในทุกมิติกับประเทศเป้าหมายของจีน นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ BRI ยังสามารถเป็นเครื่องมือที่จีนนำมาใช้เพื่อไกล่เกลี่ยลดระดับความตึงเครียดจากข้อพิพาทต่างๆ โดยเฉพาะกรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้ ที่ปัจจุบันมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า ในภาพรวมแล้ว ยุทธศาสตร์ BRI ของจีน ถือว่าได้รับการตอบรับจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนอย่างดีเยี่ยม นอกจากนี้ จีนยังต้องแสวงหาวิธีการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศพิพาทที่สำคัญอย่างญี่ปุ่น ซึ่งยังคงมีอิทธิพลอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ และเพื่อไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียด ที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน รวมทั้งเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองต่อการนำได้หัวนเข้ามารวมอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของจีน และอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญ คือ เพื่อปกป้องสถานะแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อการรักษาผลประโยชน์ของจีน ด้วยการขยายอิทธิพล ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในทุกมิติกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม การเร่งขยายอำนาจของจีน จะส่งผลให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถูกใช้เป็นพื้นที่ในการแข่งขันอิทธิพลระหว่างจีนกับประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค

ที่สำคัญอย่าง สหรัฐฯ และญี่ปุ่น โดยเฉพาะในประเด็นข้อพิพาททะเลจีนใต้ ที่ทั้งสองฝ่ายต่างแสดงจุดยืนที่ต่างกัน ซึ่งหากมีการเผชิญหน้าระหว่างกันจริง คาดว่า ประเทศในอาเซียนจะถูกใช้เป็นตัวแสดงแทนให้กับทั้งสหรัฐฯ และจีน ที่คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และเลือกที่จะไม่เผชิญหน้าด้วยตัวเอง เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ที่ผลประโยชน์ยังคงผูกพันอยู่กับการลงทุนและศักยภาพทางเศรษฐกิจของกันและกัน อย่างไรก็ตาม จากแนวโน้มที่ดีขึ้นของสถานการณ์ข้อพิพาททะเลจีนใต้ จึงคาดว่า ความขัดแย้งที่นำไปสู่การเผชิญหน้าโดยใช้กำลังทางทหารจะเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินยุทธศาสตร์ทั้งของจีนและสหรัฐฯ จะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของชาติ และที่สำคัญคือ ลักษณะของผู้นำของทั้งสองประเทศ โดยทั้งผู้นำสหรัฐฯ และ จีน ต่างมุ่งดำเนินนโยบายเพื่อรักษาและปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ โดยมีแนวทางบริหารจัดการค่อนข้างแข็งกร้าว และพร้อมจะตอบโต้กับภัยคุกคาม ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของผู้นำทั้งสองประเทศ ขณะเดียวกันต่างก็มีความเป็นเอกลักษณ์จากประสบการณ์และภูมิหลัง โดยผู้นำจีนผ่านกระบวนการคัดเลือกและปลูกฝังการเป็นทายาทผ่านพรรคคอมมิวนิสต์ ขณะที่ผู้นำสหรัฐฯ คนปัจจุบัน มีแนวคิดต่างไปจากแนวคิดปกติ และผู้นำสหรัฐฯ คนอื่นๆ จากการมีประสบการณ์ในภาคธุรกิจ ซึ่งการขึ้นเป็นผู้นำสหรัฐฯ ของนายโดนัลด์ ทรัมป์ จึงถือเป็นจุดพลิกผันของการเมืองสหรัฐฯ ด้วยเหตุดังกล่าว สถานการณ์ในภูมิภาคจะมีความไม่แน่นอนจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยท่าทีและนโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และการทูตของสหรัฐฯ จะมีผลต่อปัญหาความมั่นคงในภูมิภาค จากการแสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ส่วนจีนพร้อมจะตอบโต้ทันทีหากผลประโยชน์หลักได้รับผลกระทบ การผงาดขึ้นมาของจีนในปัจจุบัน ทำให้จีนสามารถเลือกที่จะดำเนินความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศพันธมิตรที่ตอบสนองผลประโยชน์ของจีน และจะแสดงออกด้วยท่าทีที่ชัดเจน หากจีนไม่พอใจ เช่น นายสี จิ้นผิง แสดงสีหน้าไม่พอใจ นายชินโซ อาเบะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ระหว่างการประชุมสุดยอดความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย - แปซิฟิก (Asia - Pacific Economic Cooperation - APEC) ที่จีน เมื่อปี ๒๕๕๗ เนื่องจากปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะเซนกากุ ซึ่งต่างจากกรณีกัมพูชา ที่ความสัมพันธ์เป็นไปด้วยดี เห็นได้จากการเยือนกัมพูชาอย่างเป็นทางการของผู้นำจีน เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อตุลาคม ๒๕๕๙ ที่แสดงถึงความใกล้ชิดระหว่างสองประเทศ

ดังนั้น การดำเนินนโยบายและท่าทีด้านต่างประเทศกับสหรัฐฯ และจีน จะต้องนำปัจจัยของสถานการณ์ ผลประโยชน์แห่งชาติในทุกมิติ รวมถึง การมองภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามที่กล่าวทั้งหมดข้างต้นมาพิจารณาในการกำหนด เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์กับมิตรประเทศอื่นๆ

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็น ๒ ประเด็น สรุปได้ว่า

๑. ผลกระทบของการดำเนินยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ของจีน

ตามที่ไทยเป็นส่วนหนึ่งในระเบียงเศรษฐกิจจีน - คาบสมุทรมินโดจีน (China - Indochina Peninsula Economic Corridor - CICPEC) ซึ่งเชื่อมจีนกับประเทศที่ตั้งอยู่ในคาบสมุทรมินโดจีน มีจุดเริ่มต้นอยู่ที่นครหนานหนิง ผ่านเวียดนาม สปป.ลาว กัมพูชา ไทย มาเลเซีย และสิ้นสุดที่สิงคโปร์ ซึ่งทำให้ไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เศรษฐกิจแนวเขต East - West Corridor โดยปริยาย ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจคมนาคมโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมอาเซียนเข้ากับจีน ไทย มีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ในการเป็นศูนย์กลางของอาเซียน ทั้งทางบกและทางทะเล และยังสามารถเชื่อมโยงกับโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor - EEC) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและ

ยุทธศาสตร์ของไทย ที่จะสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่ง และ Logistics ของภูมิภาคอาเซียน ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ BRI ทำให้เกิดความเชื่อมโยงผู้ผลิตและตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่ จะทำให้ไทยมีโอกาสทางการค้าและการลงทุนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งออกสินค้าในกลุ่มอาหาร และภาคบริการของไทย ขณะที่ด้านการท่องเที่ยวขยายตัวมากยิ่งขึ้น โดยนักท่องเที่ยวจีนเข้ามาไทยเป็นจำนวนมาก และครองอันดับหนึ่งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงาน และการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกอาจเอื้อประโยชน์ต่อการกระทำผิดกฎหมาย ทั้งในเรื่องการค้ามนุษย์ การลักลอบนำเข้ายาเสพติด การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่หน่วยงานด้านความมั่นคงควรให้ความใส่ใจ และติดตามเฝ้าระวัง ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาที่ยากเกินการแก้ไขในอนาคต

๒. ผลกระทบในการดำเนินนโยบายอินโด - แปซิฟิก ของสหรัฐฯ

แนวคิด “อินโด - แปซิฟิก” ถือเป็นกรอบทางยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ นำมาใช้ในการเข้ามาปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือในมิติต่างๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและ ช่องทางการค้าและการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาครวมถึงอาเซียน อย่างไรก็ตาม ระดับความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาคกับสหรัฐอเมริกานั้นอาจถูกกระทบจากการแทรกแซงของจีนได้ โดยประเทศในภูมิภาคนี้มีลักษณะทางกายภาพแบ่งเป็น ๒ กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่ ๑ กลุ่มประเทศ Mainland (CLMVT) ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่ อิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนมีบทบาทสูง และกลุ่มที่ ๒ กลุ่มประเทศ Maritime ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์และปัญหาในทะเลจีนใต้ เป็นหลัก ทั้งนี้ ผลกระทบโดยภาพรวมของอิทธิพลสหรัฐฯ ต่อภูมิภาค สรุปได้ดังนี้

๒.๑ ผลกระทบด้านความมั่นคงและการทหาร

๒.๑.๑ ภูมิภาคจะได้รับความสนใจจากกลุ่ม The Quad มากยิ่งขึ้น จากที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์เป็นศูนย์กลางของทั้งสองมหาสมุทร

๒.๑.๒ กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้น ในการแสวงหาความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศ (จากเดิมที่มีความร่วมมืออยู่แล้ว) เช่น ด้านความมั่นคงทางทะเล และการต่อต้านการก่อการร้าย

๒.๑.๓ กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจมีอำนาจในการเจรจาต่อรองมากขึ้น เพื่อพิจารณาผลประโยชน์ของแต่ละประเทศ

๒.๑.๔ บทบาทและความสัมพันธ์ทางการทหารของสหรัฐฯ กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค จะมีความร่วมมือผ่านการฝึกซ้อมระหว่างกันมากขึ้น ทั้งทางน้ำและทางบก (อาทิ การฝึกซ้อมรบทางทะเลแบบพหุภาคี ภายใต้รหัส Malabar ซึ่งมีอินเดีย สหรัฐฯ และญี่ปุ่น เป็นประเทศหลัก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับภัยความมั่นคง และการดำเนินการของจีน)

๒.๑.๕ กลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ผ่านการฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น

๒.๒ ผลกระทบด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๒.๒.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับสหรัฐฯ อินเดีย ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย จะมีความแน่นแฟ้นขึ้น จากความร่วมมือและความช่วยเหลือในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการทหาร

๒.๒.๒ เป็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการขยายอิทธิพลของอินเดีย จึงคาดว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และหลายประเทศในภูมิภาคจะมี โอกาสขยายตัวมากขึ้น

๒.๒.๓ อินเดียและญี่ปุ่น ยังคงเปิดช่องทางหารือและปฏิสัมพันธ์กับจีน หากจีน สามารถยึดถือตามมาตรฐานระหว่างประเทศ

๒.๒.๔ อินโด - แปซิฟิก เป็นแนวทางที่ทำให้กลุ่ม The Quad เข้าถึงประเทศต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ กลุ่มประเทศ CLMV

๒.๓ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

๒.๓.๑ ด้านการค้า การลงทุน และความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อการพัฒนา และแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ระหว่างกัน อาทิ การเปิดตลาดอินเดีย ซึ่งเป็นตลาดการค้าที่มีศักยภาพมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียใต้ รวมทั้ง การริเริ่มโครงการพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่าง อินเดียกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งทางน้ำและทางบก อาทิ โครงการถนนสามฝ่ายอินเดีย - เมียนมา - ไทย (India - Myanmar - Thailand Trilateral Highway Project)

๒.๓.๒ เสริมสร้างความร่วมมือในมิติต่างๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและช่องทางการค้าและการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะจากอินเดีย

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๓ ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

๑. ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของจีน

การที่จีนประสบความสำเร็จอย่างมากในการพัฒนาประเทศในรอบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ผลประโยชน์และอิทธิพลทางการเมืองของจีนในภูมิภาคสูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งเป็นการท้าทายต่อประเทศมหาอำนาจอื่นๆ โดยเฉพาะต่อสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ที่เป็นคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน บนพื้นฐานแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติและการเสริมสร้างกำลังทางทหารอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประเทศคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ และประเทศในภูมิภาคที่มีข้อพิพาทกับจีนเกิดความไม่ไว้วางใจ และมองการก้าวขึ้นสู่สถานะอำนาจของจีนเป็นภัยคุกคาม

๒. การดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคปัจจุบัน

จะมุ่งเน้นการสร้างหลักประกันในการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติ ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศรอบบ้าน และเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ อีกทั้ง ยังสร้างความทันสมัยให้แก่ประเทศ เพื่อสกัดกั้นอำนาจอิทธิพลของสหรัฐฯ และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของจีน

๓. การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน

โดยใช้โครงการ BRI นอกจากจะสามารถตอบสนองต่อผลประโยชน์ของจีนแล้ว ยังทำให้จีนได้ยกระดับความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ ประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศกำลังพัฒนา โดยเน้นการระดมทรัพยากรมากขึ้นในภารกิจต่างๆ ของจีนต่อโลก ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นผลในเชิงบวกต่อประเทศไทย

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน

ดำเนินมาอย่างราบรื่น และเป็นตัวอย่างของความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนบ้านที่ดี ที่เอื้อประโยชน์ต่อกันทั้งสองฝ่าย ด้านความมั่นคงจึงมองไทยเป็นทางเลือกสำคัญทางยุทธศาสตร์การเชื่อมเส้นทางโลจิสติกส์กับประเทศเพื่อนบ้าน และตระหนักว่า จีนเป็นประตูสำหรับขยายความสัมพันธ์และ

เชื่อมโยงไปยังภูมิภาคอาเซียน และสามารถเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญในเส้นทางออกสู่ทะเล ทั้งด้านทะเลอันดามันและมหาสมุทรอินเดีย

๕. ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นมหาอำนาจที่มีอิทธิพลมากที่สุด

นับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้พยายามดำรงอิทธิพลของตนอยู่ต่อไป โดยใช้การให้ความช่วยเหลือทั้งด้านการเงิน การทหาร การให้คำปรึกษา และการแทรกแซงทางการทูต ควบคู่ไปกับการสอดแทรกหลักการประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนแก่ประเทศในภูมิภาค โดยสหรัฐฯ ต้องการทั้งความปลอดภัยสูงสุด และโอกาสในการขยายอิทธิพลครอบคลุมทวีปเอเชีย ควบคุมเส้นทางส่งกำลังบำรุงระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก รวมทั้ง เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของสหรัฐฯ ในประเทศต่างๆ รัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดีทรัมป์ จะให้น้ำหนักกับภัยคุกคามความมั่นคงที่มาจากจีน โดยสหรัฐฯ จะพยายามดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ที่จะยังคงรักษาอิทธิพลด้านต่างๆ ในภูมิภาคต่อไป ซึ่งอาจนำไปสู่ความพยายามเสริมสร้างพันธมิตร เพื่อถ่วงดุลและเพิ่มอำนาจต่อรองกับจีนเป็นหลัก

๖. การดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก ของสหรัฐฯ

เป็นการดึงเอาประเทศอินเดีย รวมทั้งออสเตรเลีย เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อคานอิทธิพลของจีน นับเป็นการสร้างความท้าทายทางการทูตที่มีนัยสำคัญอย่างรอบด้าน และอาจส่งผลกระทบต่อไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ จึงนับเป็นความท้าทายสำหรับไทย ที่ต้องให้ความสำคัญและดำเนินนโยบายแบบถ่วงดุลอำนาจให้ส่งผลมากที่สุด

๗. ทำที่ด้านความมั่นคงของไทยต่อสหรัฐฯ

น่าจะมีแนวโน้มดีขึ้นต่อเนื่อง ไทยต้องสร้างความเชื่อมั่นต่อสหรัฐฯ ว่า ไทยจะกลับคืนสู่ประชาธิปไตยภายใต้กรอบ Road Map ส่งเสริมความร่วมมือที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในระดับทวิภาคี และในระดับภูมิภาค อาทิ ส่งเสริมความเป็นพันธมิตรด้านการป้องกันประเทศ และความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกกับภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ

๘. ประเทศไทยสามารถสร้างบทบาทในการเป็นประเทศผู้ประสานความร่วมมือได้ ทั้งกับจีนและสหรัฐฯ

เนื่องจากไทยมีความใกล้ชิดสนิทสนมแบบญาติมิตรในครอบครัวเดียวกันกับจีน และมีความใกล้ชิดแบบเพื่อนสนิทที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของประเทศไทย และผลประโยชน์ร่วมกันทั้งกับจีนและสหรัฐฯ อย่างได้สมดุล อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ของภูมิภาคและสันติภาพ ทั้งในระดับภูมิภาค และระดับโลกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้านการเมืองและความมั่นคง

๑. ไทยควรกำหนดท่าทีและนโยบายที่เหมาะสมทั้งต่อความสัมพันธ์กับจีนและกับสหรัฐฯ โดยต้องรักษาทิศทางและระยะของการดำเนินความสัมพันธ์กับทั้งสองประเทศ ให้ได้อย่างสมดุล เพื่อ

รักษาผลประโยชน์ของประเทศไทย โดยควรดำเนินการในรูปแบบลักษณะที่เป็นสะพานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ อันจะทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันทุกๆ ฝ่ายในภูมิภาค

๒. ส่งเสริมและดำรงความต่อเนื่องในการพัฒนาความสัมพันธ์กับจีนในลักษณะหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่มีคุณค่ากับจีนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมทุกด้าน รวมทั้งส่งเสริมการขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ นอกเหนือจากฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ อาทิ ฝ่ายนิติบัญญัติ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงกว้างและเชิงลึกกับภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ ซึ่งจะทำให้สามารถแก้กุกกักใจ หรือทดแทนความสัมพันธ์ในภาคส่วนที่ชะงักงัน

๓. ในสถานการณ์ที่มหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีนมีความขัดแย้งอย่างเช่นในสภาวะการณ์ในปัจจุบันที่มีความขัดแย้งด้านการค้า และพยายามแข่งขันกันมีอิทธิพลและบทบาทเพิ่มมากขึ้นในภูมิภาคนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยจะต้องดำเนินนโยบายด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดภาพว่า ไทยเลือกจะอยู่ข้างใคร โดยที่จีนเป็นพันธมิตรที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจ และนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) ก็เป็นนโยบายที่เกี่ยวเนื่องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของไทย ขณะที่สหรัฐฯ เป็นพันธมิตรเก่าแก่ที่มีความร่วมมืออย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตามสหรัฐฯ ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดี ทรัมป์ ก็มีท่าทีที่จะใช้มาตรการกดดันที่รุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตอบโต้ทางการค้ากับประเทศที่ไม่ให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ

๔. ไทยควรแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทั้งต่อจีนและสหรัฐฯ โดยให้ทั้งสองฝ่ายเห็นคุณค่าและความสำคัญของไทยต่อการมีบทบาทนำในเวทีระหว่างประเทศทั้งในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาค เนื่องจากไทยไม่มีประเด็นความขัดแย้งอย่างมีนัยสำคัญทั้งกับจีนและสหรัฐฯ และไม่มีประเด็นขัดแย้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และจีนรวมทั้งควรแสดงจุดยืนร่วมกับสหรัฐฯ หรือกับจีน ในประเด็นที่ควรจะมีจุดยืนร่วม เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทย ด้วยการใช้เหตุผลที่ชัดเจนในเชิงหลักการและกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อให้ทั้งจีนและสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนจุดยืนของไทยในแต่ละเรื่องด้วยเช่นกัน

๕. ให้ความสำคัญต่อสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงของภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นแกนกลาง มียุทธศาสตร์ต่ออาเซียนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ใช้โอกาสสำคัญที่ไทยจะเป็นประธานอาเซียนในปี ๒๕๖๒ แสดงบทบาทเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์ สนับสนุนให้มีผู้เล่นจากนอกอาเซียนเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับอาเซียนมากขึ้น เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจและลบภาพการโน้มเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งของไทย ประการสำคัญต้องรักษาพลวัตของการมีบทบาทเชิงรุกในอาเซียนของไทยไว้ให้ได้อย่างต่อเนื่อง ภายหลังครบวาระการเป็นประธานอาเซียน

๖. อินเดียนั้นมหาอำนาจใหม่และเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อดุลยภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นไทยควรดำรงความต่อเนื่องของนโยบายมุ่งตะวันตกที่สอดคล้องกับนโยบายมองตะวันออกและปฏิบัติตะวันออกของอินเดีย ที่ได้มีการยกระดับนโยบายขึ้นเพื่อส่งเสริมความร่วมมือในทุกๆ มิติ เพื่อเป็นการรักษาสมดุล (Balance of Power) รวมทั้งส่งเสริมการมีขีดอำนาจหลายขั้ว ซึ่งถือเป็นข้อดีและเหมาะสม กับประเทศขนาดกลางอย่างไทย ภายใต้ความร่วมมือในด้านต่างๆ กับทุกฝ่ายได้อย่างสูงสุด

ด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน

๑. ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศขนาดกลางและพึ่งพาทางเศรษฐกิจทั้งกับจีนและสหรัฐฯ ควรหลีกเลี่ยงการเลือกข้าง แต่ควรต้องให้ความสำคัญกับกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ และอาเซียน ซึ่งบรรทัดฐานโลกเหล่านี้จะช่วยทำให้ไทยไม่ถูกดึงเข้าไปอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง ขณะเดียวกัน สามารถใช้กลไกเหล่านี้โน้มน้าวให้คู่ขัดแย้งตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมา

๒. ไทยควรลดการพึ่งพาโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจ ด้วยการกระจายการค้าการลงทุนไปยังภูมิภาคอื่นๆ สนับสนุนแนวคิด อินโดแปซิฟิก และเข้าร่วมในกรอบความร่วมมือต่างๆ เช่น ความตกลงพันธมิตรทางการค้าระดับภูมิภาค Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) เร่งเจรจาความตกลงการค้าเสรีและใช้ประโยชน์จากศักยภาพของอนุภูมิภาคอาเซียนและอาเซียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ปัจจุบันอาเซียนมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงเป็นลำดับต้นๆ ของโลก และมีประเทศคู่เจรจาหลายประเทศ

๓. ดำเนินนโยบายเชิงรุกกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคได้แก่ CLMV เพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา (Partnerships for Developments) ชูนโยบายไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ควบคู่ไปกับการผลักดันความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อความเชื่อมโยงตามนโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ ทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาค เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับประเทศมหาอำนาจทั้งจีน และสหรัฐฯ

๔. ในฐานะที่อินเดียเป็นประตูสู่เอเชียใต้ เป็นตลาดใหม่ที่มีศักยภาพและใหญ่ที่สุดในเอเชียใต้ ไทยต้องสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในลักษณะหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับอินเดีย และส่งเสริมให้ภาคเอกชนอินเดียมาลงทุนในไทยมากขึ้น นอกจากนี้ ไทยควรส่งเสริมความร่วมมือกับอินเดีย ในโครงการเขตเศรษฐกิจทวาย เพื่อเพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างกัน เพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย และเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อการแข่งขันของเศรษฐกิจไทยในระบบการค้าสากล

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

๑. การกำหนดกิจกรรมตามการดำเนินนโยบายของไทยทั้งต่อจีนและสหรัฐฯ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3M ได้แก่ Mutual Benefit ผลประโยชน์ร่วม Mutual Respect เคารพซึ่งกันและกัน และ Mutual Trust ความไว้วางซึ่งกันและกัน

๒. การดำเนินกิจกรรมกระชับความร่วมมือกับจีนในทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ธุรกิจและประชาชน เช่นการขยายผลจากการประชุมร่วมไทย – จีนและการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำในทุกระดับ รวมถึงการติดต่อในระดับท้องถิ่น โดยขยายผลจากการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับจีน นอกจากนี้ ควรขยายผลจากการที่จีนให้ความสำคัญกับการพัฒนาสัมพันธ์ และความร่วมมือในระดับกระทรวงกลาโหม ไทยจึงควรแสวงหาความร่วมมือจากจีน ในการพัฒนาขีดความสามารถของกองทัพไทยในด้านต่างๆ อาทิ การฝึกศึกษา การวิจัยพัฒนา และอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ผ่านกิจกรรมความร่วมมือภายใต้การประชุมคณะกรรมการนโยบายดำเนินงานความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่าง กท.ไทย – จีน การฝึกผสม และการสนับสนุนความร่วมมือภายใต้ ADMM – Plus เป็นต้น

๓. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมความร่วมมือกับผู้กำหนดนโยบาย และมีอิทธิพลทางความคิดในสหรัฐฯ โดยการผลักดันการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกัน รวมทั้ง ส่งเสริมความร่วมมือกับสหรัฐฯ ทั้งในระดับภูมิภาค และเวทีโลก

๔. ดำเนินการให้สหรัฐฯ เห็นความสำคัญของไทยที่มีต่อสหรัฐฯ ตลอดจนให้สหรัฐฯ เชื่อมั่นว่า ไทยจะกลับคืนสู่ประชาธิปไตยภายใต้กรอบ Road Map ที่วางไว้ ด้วยการประชาสัมพันธ์การดำเนินการของไทยในเรื่องนี้ ผ่านทางช่องทางต่างๆ รวมทั้ง ส่งผู้กำหนดนโยบายเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อชี้แจงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับไทย

๕. การดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความร่วมมือกับอินเดีย ในกรอบความมั่นคงนั้น ไทยควรเน้นร่วมมือในประเด็นที่อินเดียถือว่าเป็นผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญยิ่ง และเพื่อเป็นการป้องกันภัยคุกคามร่วมกัน เช่น ด้านการก่อการร้าย รวมถึง ด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของอินเดีย

ที่สำคัญ อาทิ การแพทย์และการพยาบาลที่ทันสมัย การค้าและการเชื่อมโยงเส้นทางการพัฒนาเศรษฐกิจ
ธุรกิจการท่องเที่ยวและโรงแรม และการบริหารจัดการทรัพยากรพลังงาน เพื่อให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และ
ยั่งยืนในอนาคตร่วมกัน

๖. ไทยควรมีการศึกษาในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับอินเดียให้ลึกซึ้งเพิ่มเติม และครอบคลุม
หลากหลายมิติมากขึ้น ที่สำคัญ คือ วัฒนธรรม และแนวคิดของชาวอินเดีย ในเรื่องยุทธศาสตร์อินโด –
แปซิฟิก โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับบทบาทของจีน และแนวคิดเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศ
อื่นๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไปนั้น ควรมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

๑. ควรศึกษาถึงรูปแบบของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อินโด – แปซิฟิก อย่างต่อเนื่อง
เนื่องจากในห้วงการวิจัย ยังไม่มีการดำเนินการต่างๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์นี้มากนัก อีกทั้ง การดำเนิน
ยุทธศาสตร์นี้ ผู้วิจัยคาดการณ์ว่า จะไม่สามารถดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมได้มากนัก จนกว่าจีนจะ
ดำเนินนโยบายในลักษณะที่เป็นภัยคุกคามมากขึ้น

๒. ควรติดตามและศึกษาถึงแนวทางการบริหารจัดการนโยบายที่เกี่ยวกับความมั่นคงของจีน
ในสถานการณ์ห้วงต่อไป

๓. ควรศึกษาและเก็บข้อมูลของการตอบสนอง และการดำเนินนโยบายของประเทศต่างๆ
ทั้งในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มเติม ต่อการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ
และจีน

๔. ควรวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สำคัญที่เกิดขึ้นในอนาคตให้ชัดเจน โดย
พิจารณาจากตัวแปรที่เป็นอยู่ในแต่ละช่วงเวลา การดำเนินการของประเทศในภูมิภาค เพื่อประกอบการ
กำหนดท่าทีและนโยบายของไทยที่เหมาะสม ท่ามกลางสภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

นรุตม์ เจริญศรี. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ International Relations Theory. ๒๐๐ เล่ม, พิมพ์ครั้งที่ ๑. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ปัญญา ก๊อปปี้ปริ้นซ์, ๒๕๕๖.

พรนพ พุกกะพันธุ์. ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท, ๒๕๔๔.

ฉันทนา บรรพศิริโชติ. ความขัดแย้งในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

วิวัฒน์ มุ่งการดี. นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

วิจิตร วรุตบางกูร. ศิลปะศาสตร์สำหรับผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๖.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : ตะเกียง, ๒๕๓๔.

วารสาร

สุรชาติ บำรุงสุข, “ปัญหาความมั่นคง : ความเปลี่ยนแปลงในทศวรรษแรกของ ค.ศ.2000”, เสนาธิปไตย ปีที่ ๔๕ ฉบับที่ ๓ เดือน ก.ย. - ธ.ค. (กรุงเทพ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๙) : ๖๔ - ๖๖.

สุรชาติ บำรุงสุข. สงครามจากยุคบุรพกาลสู่ศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถึทรรศน์, ๒๕๔๑.

วิทยานิพนธ์ เอกสารวิจัย

ปณิต แสงเทียน. ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมทางทะเลของจีน : ความเกี่ยวข้องกับอาเซียนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. เอกสารวิจัย, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๗.

ชนิดา พันธุ์วิวัฒนธนา. นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อเวียดนาม ค.ศ. 1975 - ค.ศ. 1992. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ สาขาการระหว่างประเทศและการทูต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.

สมศักดิ์ ดำรงสุนทรชัย. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมแห่งชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ของกัมพูชา : ปัญหาและอุปสรรค. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ สาขาการระหว่างประเทศและการทูต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

พรศุติ นิลนรงค์. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับไต้หวัน : 1949 - 1997. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

สุดาพร หาญไพบูลย์. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - สาธารณรัฐประชาชนจีน. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

สัมภาษณ์

ศิวัตม์ รัตนอนันต์. รองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก และทำหน้าที่รองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงปักกิ่ง. สัมภาษณ์, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑

เอกสารไม่ตีพิมพ์

ข่าวทหารบก, กรม. หนังสือ สน.ผชท.ทหาร ไทย/ปักกิ่ง ที่ กท ๐๔๐๒/๒๕๕๗ ลง พ.ย. ๕๖, ๒๕๕๖. (อัดสำเนา)

ข่าวทหารบก, กรม. หนังสือ สน.ผชท.ทหาร ไทย/วอชิงตัน, ที่ กท ๕๖๐๐๕/๔๗๘ ลง ๑๒ ต.ค. ๕๘, ๒๕๕๘. (อัดสำเนา)

ข่าวทหารบก, กรม. หนังสือ สน.ผชท.ทหาร ไทย/วอชิงตัน ที่ กท ๕๖๐๐๕/๔๘๘ ลง ๑๔ ต.ค. ๕๘, ๒๕๕๘. (อัดสำเนา)

ข่าวทหารบก, กรม. หนังสือ สน.ผชท.ทหาร ไทย/ปักกิ่ง ที่ กท ๐๔๐๒/๓๗๐ ลง ๒๔ เม.ย. ๕๘, ๒๕๕๘ (อัดสำเนา)

ข่าวทหารบก, กรม. หนังสือ สน.ผชท.ทหาร ไทย/ปักกิ่ง ที่ กท ๐๔๐๒.๓.๑๕/๑๑๔ ลง ๑๘ เม.ย. ๕๙, ๒๕๕๙. (อัดสำเนา)

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ดลยา เทียนทอง. พัฒนาการนโยบายต่างประเทศไทยต่ออิหร่านจากอดีตถึงปัจจุบัน [ออนไลน์]. ๒๕๕๐. แหล่งที่มา : http://www.thaiworld.org/thn/thailand_monitor/answer.php?Question_id=621 [๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑]

นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. สถานการณ์การสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ของสมาชิกประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ [ออนไลน์]. ๒๕๕๙. แหล่งที่มา: <http://web.krisdika.go.th/asean/index.php/blog/2016/06/ASEAN-armaments?lang=th> [๑๑ เมษายน ๒๕๖๐]

สมชาย วิรุฬหผล. การแผ่ขยายอิทธิพลของจีน ในภูมิภาคอาเซียน [ออนไลน์]. ๒๕๕๕. แหล่งที่มา : <http://news.muslimthai.com/news/24981> [๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑]

กระทรวงต่างประเทศ. สำนักงานปลัดกระทรวง, สำนักงานนโยบายและแผน. แผนยุทธศาสตร์ ๔ ปี กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๑ MFA Strategy 2015 – 2018 [ออนไลน์]. ๒๕๕๘. แหล่งที่มา : <http://www.thaiembassy.org/dakar/contents/files/thai-people-20151009-235039-089806.pdf> [๑๑ เมษายน ๒๕๖๑]

กระทรวงต่างประเทศ. กรมเอเชียตะวันออก. แนวคิดอินโด – แปซิฟิก (Free and Open Indo - Pacific) [ออนไลน์]. ๒๕๕๙. แหล่งที่มา : <http://www.eastasiawatch.in.th/th/articles/politics-and-economy/683/> [๒๐ เมษายน ๒๕๖๑]

ภาษาต่างประเทศ

Colin, E. “Realism”, in Martin Griffiths, International Relations Theory for the Twenty-first Century. London: Routledge, 2007.

Dahrendorf, R. Essays in the Theory of Society. Stanford University Press, London: Routledge & Kegan Paul, 1968.

Donnelly, J. Realism and International Relations. Cambridge: Cambridge University Press Inc, 2004.

European Council on Foreign Relations. Navigating the Maritime Silk Road to Europe [Online]. 2018. Available from : https://www.ecfr.eu/publications/summary/china_eu_power_audit7242 [2018, February 20]

Owen R. A new view of society and other writings. (ed. G. Claeys). London: Penguin, 1991.

Sills, D.L. International encyclopedia of the social sciences. New York : Macmillan, 1968.

United States Government. National Security Strategy of the United States of America [Online]. 2018. Available from : <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> [2018, February 22]

U.S. Department of Defense. Summary of National Defense Strategy 2018 [Online]. 2018. Available from : <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> [2018, February 19]

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พลโท วีรชน สุคนธปฏิภาค
วัน เดือน ปีเกิด	๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๖
การศึกษา	โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ ๒๒ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ ๓๓ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๗๔ มหาวิทยาลัยนิวเซ้าท์เวลส์ ออสเตรเลีย
ประวัติการทำงานโดยย่อ	รองผู้อำนวยการกองข่าว กรมข่าวทหารบก ผู้อำนวยการกองการต่างประเทศ กรมข่าวทหารบก รองผู้บัญชาการโรงเรียนทหารการข่าว กรมข่าวทหารบก ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษกองทัพบก
ตำแหน่งปัจจุบัน	รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมของไทยท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเศมหาอำนาจ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย พลโท วีรชน สุคนธปฏิภาค **หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐**

เอกสารวิจัยเรื่องแนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมของไทยท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเศมหาอำนาจจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาท่าทีและการดำเนินนโยบายรวมทั้งยุทธศาสตร์เชิงรุกของมหาอำนาจโดยให้ความสำคัญกับจีนและสหรัฐอเมริกาที่กำลังแข่งขันกันเพื่อขยายและสกัดกั้นอิทธิพลที่แต่ละประเศมีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ซึ่งส่งผลกระทบต่อไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การวิจัยมุ่งชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อกำหนดท่าทีและนโยบายด้านการต่างประเทศของไทยที่เหมาะสม การวิจัยครั้งนี้จะมุ่งเน้นไปที่การดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงด้านการเมืองระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจและการทหารที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลที่ได้จากเอกสารทางวิชาการ ผลการประชุม ผลการสัมมนาทางวิชาการด้านความมั่นคงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการปรับนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของจีนและสหรัฐฯ นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงและด้านการต่างประเทศ รวมทั้งนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง การศึกษาข้อมูลข้างต้นทำให้สรุปได้ว่าการดำเนินยุทธศาสตร์ของทั้งจีนและสหรัฐฯจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเรื่องลักษณะของผู้นำเข้ามามีบทบาทในการกำหนดท่าทีของทั้งจีนและสหรัฐฯ โดยที่จีนแสดงออกถึงการเป็นประเศมหาอำนาจภูมิภาคที่มีความรับผิดชอบและพยายามใช้การเสนอผลประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งอิทธิพล อย่างไรก็ตามจีนพร้อมที่จะใช้ความเด็ดขาดหากต้องพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของชาติ ในขณะที่สหรัฐฯ มีท่าทีแข็งกร้าวและให้ความสำคัญกับการมีผลประโยชน์ต่างตอบแทนเป็นสำคัญ รวมทั้งแสดงออกถึงความพร้อมในการเผชิญหน้าเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ ทำที่ดังกล่าวของสองมหาอำนาจทำให้ไทยต้องใช้ความรอบคอบในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมและรักษาสมดุลของความสัมพันธ์ทั้งกับจีนและกับสหรัฐฯ ขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงของภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นแกนกลางซึ่งไทยจะเป็นประธานอาเซียนในปี ๒๕๖๒ นอกจากนี้ยังต้องแสดงบทบาทเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการสนับสนุนการมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศบนพื้นฐานของการมีกฎระเบียบร่วมกัน รวมทั้งสนับสนุนให้มีผู้เล่นจากภูมิภาคอื่นให้เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับอาเซียนมากขึ้น นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เป็นข้อห่วงใยของนานาประเทศในระดับโลก ประการสำคัญจะต้องติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวและท่าทีของจีนและสหรัฐฯ อย่างใกล้ชิดต่อไป

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง แนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมของไทยท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ

ผู้วิจัย พลโท วีรชน สุคนธปฏิภาค

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงทั่วโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัต เนื่องจากการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ กับประเทศรอบบ้านในประเด็นข้อพิพาทเรื่องสิทธิการถือครองดินแดน ปัญหาการแย่งชิงและเข้าถึงแหล่งพลังงาน ฯลฯ ส่งผลให้หลาย ๆ ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต่างปรับยุทธศาสตร์และนโยบายเพื่อความอยู่รอดซึ่งหนึ่งในนโยบายดังกล่าวคือ การแสวงความสัมพันธ์ด้วยการขยายอิทธิพลของประเทศตนเองเข้าไปในภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีความพร้อมทั้งทรัพยากร แหล่งพลังงาน เพื่อรักษาไว้ซึ่งอิทธิพลและผลประโยชน์ของรัฐตน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพด้านการทหารเพื่อป้องกันตนเอง ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและเสริมสร้างความสมดุล โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านความมั่นคง และด้านเศรษฐกิจต่อประเทศมหาอำนาจ การขยายบทบาทของประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคอาเซียน ที่เด่นชัด ได้แก่ การดำเนินตามยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) ขณะที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาภายในประเทศเพื่อสร้างผลงานตามนโยบาย America First ของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ซึ่งการดำเนินนโยบายในการต่อต้านการกีดกันการค้าได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับบางประเทศ ทั้งนี้ แม้รัฐบาลสหรัฐฯ จะยังคงดำรงยุทธศาสตร์ Rebalancing และแสวงหาการสนับสนุนจากมิตรประเทศในภูมิภาคอาเซียน แต่อิทธิพลและความช่วยเหลือของจีนต่อประเทศ ในภูมิภาค ที่มีมาอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติที่ประเทศนั้นๆ ต้องการได้ส่งผลกระทบต่อการขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ต่อประเทศ ต่างๆ ในภูมิภาคอย่างชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในกัมพูชาและฟิลิปปินส์ สำหรับรัสเซียจะคล้ายกับจีน จากมุมมองที่ต้องการให้เกิดภาพ “การเมืองโลกแบบหลายขั้วอำนาจ” จึงคาดว่าในอนาคต ความร่วมมือดังกล่าว จะทำให้ทั้งสองประเทศมีขีดความสามารถในการคานอำนาจและท้าทายอำนาจของสหรัฐฯ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียน สำหรับประเทศไทย

นั้น การเข้ามาของประชาคมมหาอำนาจในภูมิภาคอาเซียนล้วนมีเป้าหมายเพื่อต้องการขยายอิทธิพล และดำรงอิทธิพล เพื่อผลประโยชน์ของประเทศตน

ด้วยเหตุนี้ การปฏิสัมพันธ์กับประชาคมมหาอำนาจทั้งจีนและสหรัฐฯ จึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและสมดุล เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์กับมิตรประเทศอื่นๆ ดังนั้นการดำเนินนโยบายเชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ในครั้งนี้จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ไทยควรติดตามและศึกษาผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมถึงความเคลื่อนไหวของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคภายใต้พันธกรณีของการเป็นประชาคมอาเซียนในการปฏิสัมพันธ์กับทั้งจีนและสหรัฐฯ เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่เหมาะสมเพื่อรองรับต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดต่ออาเซียนและไทยจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางของไทยในการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมเพื่อรองรับ ต่อการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะรายงานเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของภูมิภาค
2. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้เชี่ยวชาญจาก กต. สมช. ฯลฯ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านต่างประเทศและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง
3. ขอบเขตเวลาของการวิจัย ตั้งแต่ ต.ค. 60 - ก.ย. 61

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการการประชุมและการสัมมนาทางวิชาการด้านความมั่นคงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการปรับนโยบายและยุทธศาสตร์ทางด้าน

ต่างประเทศของจีน และ สหรัฐฯ รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งการสัมภาษณผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านต่างประเทศของไทยและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงแนวทางของไทยในการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมเพื่อรองรับต่อการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมของไทยท่ามกลางการขยายอิทธิพลเชิงรุกของประเทศมหาอำนาจ” ผลการวิจัยได้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ข้อประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

การดำเนินยุทธศาสตร์ทั้งของจีนและสหรัฐฯ จะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของชาติ และที่สำคัญคือลักษณะของผู้นำของทั้งสองประเทศ โดยทั้งผู้นำสหรัฐฯ และ จีน ต่างมุ่งดำเนินนโยบายเพื่อรักษาและปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ โดยมีแนวทางการบริหารจัดการค่อนข้างแข็งแกร่ง และพร้อมจะตอบโต้กับภัยคุกคาม ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของผู้นำทั้งสองประเทศ ขณะเดียวกันต่างก็มีความเป็นเอกลักษณ์จากประสบการณ์และภูมิหลัง โดยผู้นำจีนผ่านกระบวนการคัดเลือกและปลูกฝังการเป็นทายาทผ่านพรรคคอมมิวนิสต์ ขณะที่ผู้นำสหรัฐฯ คนปัจจุบันมีแนวคิดต่างไปจากแนวคิดปกติ และผู้นำสหรัฐฯ คนอื่น ๆ จากการมีประสบการณ์ในภาคธุรกิจ ซึ่งการขึ้นเป็นผู้นำสหรัฐฯ ของนายโดนัลด์ ทรัมป์ จึงถือเป็นจุดพลิกผันของการเมืองสหรัฐฯ ด้วยเหตุดังกล่าว สถานการณ์ในภูมิภาคจะมีความไม่แน่นอนจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยท่าทีและนโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และการทูตของสหรัฐฯ จะมีผลต่อปัญหาความมั่นคงในภูมิภาค จากการแสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ส่วนจีนพร้อมจะตอบโต้ทันทีหากผลประโยชน์หลักได้รับผลกระทบ การผงาดขึ้นมาของจีนในปัจจุบัน ทำให้จีนสามารถเลือกที่จะดำเนินความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศพันธมิตรที่ตอบสนองผลประโยชน์ของจีน และจะแสดงออกด้วยท่าทีที่ชัดเจนหากจีนไม่พอใจ ดังนั้น การดำเนินนโยบายและท่าทีด้านต่างประเทศกับสหรัฐฯ และจีน นั้น จะต้องนำปัจจัยของสถานการณ์ ผลประโยชน์แห่งชาติในทุกมิติ รวมถึงการมองภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามที่กล่าวทั้งหมดข้างต้นมาพิจารณาในการกำหนด เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์กับมิตรประเทศอื่น ๆ

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดต่ออาเซียนและไทยจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

2.1. ผลกระทบของการดำเนินยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ของจีนตามที่ไทยเป็นส่วนหนึ่งในระเบียงเศรษฐกิจจีน – คาบสมุทรมอินโดจีน (China – Indochina Peninsula Economic Corridor

- CICPEC) ซึ่งเชื่อมจีนกับประเทศที่ตั้งอยู่ในคาบสมุทรอินโดจีน มีจุดเริ่มต้นอยู่ที่นครหนานหนิง ผ่านเวียดนาม สปป.ลาว กัมพูชา ไทย มาเลเซีย และสิ้นสุดที่สิงคโปร์ ซึ่งทำให้ไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เศรษฐกิจแนวเขต East - West Corridor โดยปริยาย ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจคมนาคมโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมอาเซียนเข้ากับจีน ไทย มีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ในการเป็นศูนย์กลางของอาเซียน ทั้งทางบกและทางทะเล และยังสามารถเชื่อมโยงกับโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor - EEC) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทย ที่จะสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่ง และ Logistics ของภูมิภาคอาเซียน ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ BRI ทำให้เกิดความเชื่อมโยงผู้ผลิตและตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่ จะทำให้ไทยมีโอกาสทางการค้าและการลงทุนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งออกสินค้าในกลุ่มอาหารและภาคบริการของไทย ขณะที่ด้านการท่องเที่ยวขยายตัวมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกอาจเอื้อประโยชน์ต่อการกระทำผิดกฎหมาย ทั้งในเรื่องการค้ามนุษย์ การลักลอบนำเข้ายาเสพติด การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่หน่วยงานด้านความมั่นคงควรให้ความสนใจและติดตามเฝ้าระวัง ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาที่ยากเกินการแก้ไขในอนาคต

2.2. ผลกระทบในการดำเนินนโยบายอินโด - แปซิฟิก ของสหรัฐฯ สำหรับผลกระทบของนโยบายอินโด - แปซิฟิก ต่อภูมิภาคนั้น แนวคิด “อินโด - แปซิฟิก” ถือเป็นกรอบทางยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ นำมาใช้ในการเข้ามาปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือในมิติต่างๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและ ช่องทางการค้าและการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาครวมถึงอาเซียน อย่างไรก็ตาม ระดับความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาคกับสหรัฐอเมริกานั้นอาจถูกกระทบจากการแทรกแซงของจีนได้ โดยประเทศในภูมิภาคนี้มีลักษณะทางกายภาพแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มประเทศ Mainland (CLMVT) ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่ อิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนมีบทบาทสูง และกลุ่มที่ 2 กลุ่มประเทศ Maritime ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์และปัญหาในทะเลจีนใต้ เป็นหลัก ทั้งนี้ ผลกระทบโดยภาพรวมของอิทธิพลสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคจะครอบคลุมในมิติต่างๆ ได้แก่ด้านความมั่นคงและการทหาร ด้านความมั่นคงทางทะเล และการต่อต้านการก่อการร้าย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และด้านเศรษฐกิจ

3. วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางของไทยในการกำหนดท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศที่เหมาะสมเพื่อรองรับต่อการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เชิงรุกของจีนและสหรัฐฯ

3.1 ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของจีน การที่จีนประสบความสำเร็จอย่างมากในการพัฒนาประเทศในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ผลประโยชน์และอิทธิพลทางการเมืองของจีนในภูมิภาคสูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งเป็นการท้าทายต่อประเทศมหาอำนาจอื่นๆ โดยเฉพาะต่อสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ที่เป็นคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน บนพื้นฐานแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติและการเสริมสร้างกำลังทางทหารอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประเทศคู่แข่งทางยุทธศาสตร์ และประเทศในภูมิภาคที่มีข้อพิพาทกับจีนเกิดความไม่ไว้วางใจ และมองการก้าวขึ้นสู่สถานะอำนาจของจีนเป็นภัยคุกคาม

3.2 การดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคปัจจุบัน จะมุ่งเน้นการสร้างหลักประกันในการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติ ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศรอบบ้าน และเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ อีกทั้ง ยังสร้างความทันสมัยให้แก่ประเทศ เพื่อกระตุ้นอำนาจอิทธิพลของสหรัฐฯ และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของจีน

3.3 การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน โดยใช้โครงการ BRI นอกจากจะสามารถตอบสนองต่อผลประโยชน์ของจีนแล้ว ยังทำให้จีนได้ยกระดับความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ ประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศกำลังพัฒนา โดยเน้นการยอมรับผิดชอบมากขึ้นในภารกิจต่างๆ ของจีนต่อโลก ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นผลในเชิงบวกต่อประเทศไทย

3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนดำเนินมาอย่างราบรื่น และเป็นตัวอย่างของความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนบ้านที่ดี ที่เอื้อประโยชน์ต่อกันทั้งสองฝ่าย ด้านความมั่นคงจึงมองไทยเป็นทางเลือกสำคัญทางยุทธศาสตร์การเชื่อมเส้นทางโลจิสติกส์กับประเทศเพื่อนบ้าน และตระหนักว่าไทยเป็นประตูสำหรับขยายความสัมพันธ์และเชื่อมโยงไปยังภูมิภาคอาเซียน และสามารถเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญในเส้นทางออกสู่ทะเลทั้งด้านทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย

3.5 ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นมหาอำนาจที่มีอิทธิพลมากที่สุด นับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้พยายามดำรงอิทธิพลของตนอยู่ต่อไป โดยใช้การให้ความช่วยเหลือทั้งด้านการเงิน การทหาร การให้คำปรึกษา และการแทรกแซงทางการทูต ควบคู่ไปกับการสอดแทรกหลักการประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนแก่ประเทศในภูมิภาค โดยสหรัฐฯ ต้องการทั้งความปลอดภัยสูงสุด และโอกาสในการขยายอิทธิพลครอบคลุมทวีปเอเชีย ควบคุมเส้นทางส่งกำลังบำรุงระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก รวมทั้ง เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของสหรัฐฯ ในประเทศต่างๆ รัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดีทรัมป์ จะให้น้ำหนักกับภัยคุกคามความมั่นคงที่มาจากจีน โดยสหรัฐฯ จะพยายามดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ที่จะยังคงรักษาอิทธิพลด้านต่างๆ ในภูมิภาคต่อไป ซึ่งอาจนำไปสู่ความพยายามเสริมสร้างพันธมิตร เพื่อถ่วงดุลและเพิ่มอำนาจต่อรองกับจีนเป็นหลัก

3.6 การดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนั้น เป็นการดึงเอาประเทศอินเดีย รวมทั้งออสเตรเลีย เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อคานอิทธิพลของจีน นับเป็นการสร้างความท้าทายทางการทูตที่มีนัยสำคัญอย่างรอบด้าน และอาจส่งผลกระทบต่อไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ จึงนับเป็นความท้าทายสำหรับไทย ที่ต้องให้ความสำคัญและดำเนินนโยบายแบบถ่วงดุลอำนาจให้ส่งผลมากที่สุด

3.7 ท่าทีด้านความมั่นคงของไทยต่อสหรัฐฯ น่าจะมีแนวโน้มดีขึ้นต่อเนื่อง ไทยต้องสร้างความเชื่อมั่นต่อสหรัฐฯ ว่า ไทยจะกลับคืนสู่ประชาธิปไตยภายใต้กรอบ Road Map ส่งเสริมความร่วมมือที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในระดับทวิภาคี และในระดับภูมิภาค อาทิ ส่งเสริมความเป็นพันธมิตรด้านการป้องกัน

ประเทศ และความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกกับภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ

3.8 ประเทศไทยสามารถสร้างบทบาทในการเป็นประเทศผู้ประสานความร่วมมือได้ ทั้งกับจีนและสหรัฐฯ เนื่องจากไทยมีความใกล้ชิดสนิทสนมแบบญาติมิตรในกรอบক্রีวเดียวกันกับจีน และมีความใกล้ชิดแบบเพื่อนสนิทที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของประเทศไทย และผลประโยชน์ร่วมกันทั้งกับจีนและสหรัฐฯ อย่างได้สมดุล อันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ของภูมิภาคและสันติภาพ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทำที่และนโยบายต่อจีน

1.1 ส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ในลักษณะหุ้นส่วนที่มีคุณค่ากับจีนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมทุกด้าน

1.2 แสวงหาความร่วมมือจากจีนในการพัฒนาขีดความสามารถของกองทัพไทยผ่านกิจกรรมความร่วมมือต่างๆ อาทิ การฝึกศึกษา การวิจัยพัฒนา และอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ

2. ข้อเสนอแนะทำที่และนโยบายต่อสหรัฐฯ

2.1 ส่งเสริมการขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ นอกเหนือจากฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ อาทิ ฝ่ายนิติบัญญัติ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงกว้างและเชิงลึกกับภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ข้อขัดแย้งหรือทดแทนความสัมพันธ์ในภาคส่วนที่ชะงักงัน

2.2 ดำเนินการให้สหรัฐฯ เห็นความสำคัญของไทยที่มีต่อสหรัฐฯ ตลอดจนให้สหรัฐฯ เชื่อมั่นว่าไทยจะกลับคืนสู่ประชาธิปไตยภายใต้กรอบ Road Map ที่วางไว้

3. ข้อเสนอแนะทำที่และนโยบายร่วม

3.1 การดำเนินนโยบายของไทยทั้งต่อจีนและสหรัฐฯ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 M ได้แก่ 1) Mutual Benefit ผลประโยชน์ร่วม 2) Mutual Respect เคารพซึ่งกันและกัน และ 3) Mutual Trust ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3.2 ในสถานการณ์ที่มหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีนมีความขัดแย้งด้านการค้า และพยายามแข่งขันกันมีอิทธิพลและบทบาทเพิ่มมากขึ้นในภูมิภาคนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยจะต้องดำเนินนโยบายด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดภาพว่าไทยเลือกจะอยู่ข้างใคร โดยที่จีนเป็นพันธมิตรที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจ และ

นโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) ก็เป็นนโยบายที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของไทย ขณะที่สหรัฐฯ เป็นพันธมิตรเก่าแก่ที่มีความร่วมมืออย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตามสหรัฐฯ ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดี ทรัมป์ ก็มีท่าทีที่จะใช้มาตรการกดดันที่รุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตอบโต้ทางการค้ากับประเทศที่ไม่ให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ

3.3 ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศขนาดกลางและพึ่งพาทางเศรษฐกิจทั้งกับจีนและสหรัฐฯ ควรหลีกเลี่ยงการเลือกข้าง แต่ควรต้องให้ความสำคัญกับกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ และอาเซียน ซึ่งบรรทัดฐานโลกเหล่านี้จะช่วยทำให้ไทยไม่ถูกดึงเข้าไปอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง ขณะเดียวกัน สามารถใช้กลไกเหล่านี้โน้มน้าวให้คู่ขัดแย้งตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมา

3.4 ไทยควรลดการพึ่งพาโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจ ด้วยการกระจายการค้าการลงทุน ไปยังภูมิภาคอื่นๆ สนับสนุนแนวคิด อินโดแปซิฟิก และเข้าร่วมในกรอบความร่วมมือต่างๆ เช่น ความตกลง พันธมิตรทางการค้าระดับภูมิภาค Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) เร่งเจรจา ความตกลงการค้าเสรีและใช้ประโยชน์จากศักยภาพของอนุภูมิภาคอาเซียนและอาเซียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ปัจจุบันอาเซียนมีอัตราความเติบโตทางเศรษฐกิจสูงเป็นลำดับต้นๆ ของโลก และมีประเทศคู่เจรจาหลาย ประเทศ

4. ข้อเสนอแนะท่าทีและนโยบายต่อภูมิภาค

4.1 ให้ความสำคัญต่อสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงของภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นแกนกลาง มี ยุทธศาสตร์ต่ออาเซียนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ใช้โอกาสสำคัญที่ไทยจะเป็นประธานอาเซียนในปี 2562 แสดง บทบาทเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์ สนับสนุนให้มีผู้เล่นจากนอกอาเซียนเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับอาเซียนมากขึ้น เพื่อ เป็นการถ่วงดุลอำนาจและลบภาพการโน้มเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งของไทย ประการสำคัญ ต้องรักษาพลวัตของ การมีบทบาทเชิงรุกในอาเซียนของไทยไว้ให้ได้อย่างต่อเนื่อง ภายหลังครบวาระการเป็นประธานอาเซียน

4.2 ดำเนินนโยบายเชิงรุกกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคได้แก่ CLMV เพื่อสร้างความ เป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา (Partnerships for Developments) ชูนโยบายไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ควบคู่ไปกับ การผลักดันความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อความเชื่อมโยงตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาค เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับประเทศมหาอำนาจทั้งจีน และสหรัฐฯ